

RAZE DE LUMINĂ

REVISTA STUDENȚILOR
ÎN TEOLOGIE
DIN BUCUREȘTI

Anul VI, Nr. 5

Noemb.-Dec. 1934

BUCUREȘTI
Facultatea de Teologie

SUMAR:

- Prof. Teodor M. Popescu .** *Apelul „Razelor de Lumină“.*
G. Breazul *Muzica primelor veacuri ale Creștinismului.*
Diac. T. Negoită *Bethlehem.*
Preot I. Răuțescu *Formalitățile pentru hirotonia unui preot, acum 100 de ani.*
Dan Simionescu *Iarăși despre noul Testament bulgar, tipărit la București 1828.*
T. M. Popescu *Notă la articolul „Studenți no-mazi“.*

Cronica Internă: *Reorganizarea învățământului Teologic, Teodor N. Manolache. — Serbările religioase-naționale din Ardeal. — Un gest rar, Victor Tăslăoanu.*

Cronica Externă: *Spre recunoașterea autocefaliei Bisericii bulgare. — Situația Bisericii ortodoxe din Ungaria, Teodor N. Manolache. — Statistica bisericească a Berlinului. — Statistica bisericească a Statelor-Unite. — Școlile duminicale din Statele-Unite, T. N. M.*

Recenzii: † Tit Simedrea: *Tetraevanghelul vistiernicului Matiaș*, (Dan Simionescu). — *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorige*, fasc. 76 și 77, (Dan Simionescu). — Mihailovici (Diacon Paul): *Mărturii românești din Bulgaria și Grecia*, (Damian P. Bogdan). — G. G. Antonescu: *Realitatea școlară și principiile pedagogice*, (I. L.). — *Der Heliand*, (T. M. P.). — Heyt (von der): *Die evangelische Bewegung in Oesterreich*, (T. M. P.). — Jean de Mourta: *Le catholicisme de la Maison d'Autriche et des Hongrois*, (Nic. M. Ghinea). — **Mențiuni critice:** (Emilian Vasilescu). — *Răspuns sentințelor d-lui Ion V. Georgescu* — Gheorghe Cronț.

Revista Revistelor: *Biserica Ortodoxă Română. — Viitorul. — Fântâna Darurilor. — Revista Teologică. — Luminătorul. — Echos d'Orient. — Byzantion. — Le Christianisme Social. — Etudes. — La Vie Intellectuelle. — La Vie Spirituelle. — Orient und Occident. — Byzantinische Zeitschrift. — Zeitschrift für Kirchengeschichte. — Zeitschrift für Katholische Theologie. — Zeitschrift für Ascese u. Mystic.*

Reviste românești, (N. M.). — Reviste străine, (T. M. P., I. I., D. P. B.).

Buletin Bibliografic.

Vor fi recenzate toate lucrările ce ni se vor trimite (de preferință în dublu exemplar) la Redacție: RAZE DE LUMINĂ, Biblioteca Facultății de Teologie, București, Palatul Universității.

Deasemenea, revistele primite în schimb.

RĂZE DE LUMINĂ

REVISTA STUDENȚILOR
: : : : : IN TEOLOGIE : : : : :
: : : : DIN BUCUREȘTI : : : :

A N U L VI - No. 5

NOEMBRIE - DECEMBRIE 1934

B U C U R E Ș T I

Apelul „Razelor de Lumină“.

De șase ani încheiați apare această revistă studențească și — ce e mai frumos — apare onorabil. Înfăptuire a unui gând studențesc, îmbrățișat și ajutat cu multă plăcere de decani și de profesori, rod al contribuției materiale și spirituale studențești dela facultatea noastră, revista aceasta dovedește preocupări și posibilități de viitor serioase în teologia românească. Cei cari au stat mai aproape de lucrul ei știu că se exprimau la început, dinafară, unele îndoeli cu privire la rostul și la puterea ei de viață. Revista trăește totuș, iată, de șase ani și apare într'o finută care face cinste studenților Facultății de Teologie din București.

Cele treizeci de numere apărute până acum formează o colecție bogată de studii variate și interesante, de îndemnuri, de știri, de cronici, de recenzii, de noutăți teologice, bisericești, bibliografice. Privite la un loc, ele constituiesc o apreciabilă cantitate de material de revistă, și încă de bună calitate. Ce s'ar putea cere mai mult dela o revistă studențească?

Este pentru ostenitorii ei o satisfacție, și este cea care le poate fi mai scumpă, să știe că revista este apreciată azi cu elogii de profesori universitari, de ierarhi, de camarazii dela celelalte facultăți de Teologie și de un număr de cititori străini de facultate, dar apropiați cu gândul și cu simpatia de lucrul ei științific și educator.

Revista a trezit în adevăr interes și dincolo de cercul facultății. Avem astăzi cinstea și plăcerea să primim colaborarea prețioasă a unor buni și valoroși prieteni dinafară ¹⁾, cari n'au pregetat, pentru modestia ei, să încredințeze scrisul lor unei reviste studențești. Ne fac, deasemenea, cinstea schimbului mai multe reviste din țară și din străinătate.

Sunt mărturii cari ne încurajază și cari îndeamnă pe studenții noștri să aprecieze și să iubească și ei cu atât mai mult opera lor, cu cât o apreciază și o cinstesc și alții. Aceasta nu poate fi decât spre folosul lor. Revista este un mijloc de formare și de afirmare studențească. In paginile ei au debutat

1. Cu deosebită bunăvoință și cu real profit pentru cititorii noștri colaborează mai de mult la această revistă d-l Dan Simonescu, asistent la Facultatea de Litere și Filosofie din București.

unii dintre cei mai buni studenți ai noștri, începând aci cariere publicistice — sperăm — promițătoare pentru Biserica și teologia românească. Revistei i-au trimis cu emoție gândul lor atâția dintre discipolii facultății, dornici și încântați să poată comunica și altora ceea ce cugetă și simt ca teologi. Revistei noastre i-au împărtășit cu încredere și cu mândrie din învățătura și din constatările lor în țări străine unii dintre studenții cari au mers la studii peste hotare și cu cari revista s'a făcut cunoscută până acolo.

Și cei cari au scris și mai ales cei cari au citit s'au folosit fără indoială din munca desfășurată aci. S'au folosit după interesul ce au depus ca să se folosească. Căci au scris aci, și profesori și studenți, cu tragere de inimă, cu drag și cu dorința de a spune ceva de interes și de folos teologic. Au scris ca să instruiască sau ca să edifice tinerimea teologică, și a depins de aceasta, în primul rând, ca îndemnurile și cunoștințele ce i s'au dat prin revistă să fie utile și profitabile.

Credem că au și fost în bună măsură. Că aceste „Raze de Lumină” au licărit cu rost și cu roadă pentru studenții Facultății de Teologie din București, dacă nu și pentru alții. Că revista corespunde unei necesități studențești și că îndeplinește un anumit rol în formarea studențimii teologice.

Este deaceea timpul ca studenții să înțeleagă singuri ceea ce până acum au înțeles mai mult prin grija facultății: Revista trebuie să trăiască.

Spre cinstea și spre câștigul lor, ea trebuie să apară înainte, tot mai bine și tot mai sigură de sine. Ar fi păcat să tânjiască sau să încetese într'o bună zi, din nepăsare, o publicație care și-a înscris cu vrednicie numele între cele mai bune reviste teologice din țară.

Funcțiunea unei reviste nu este să treacă vremelnice prin viața celor pe cari îi interesează. Ci să dureze, să crească, să prospereze cu instituția sau cu corpul și spre binele lor. Ea nu este o manifestare ocazională sau de moment, o floare de primăvară. Este un semn de maturitate studențească, o manifestare de energie, un mijloc de acțiune, o ieșire în fața lumii, cu dorința și curajul de a spune ceva; de a spune și de a asculta. O revistă studențească este un organ, prin care studențimea se arată pregătită pentru misiunea ei; se arată cugetând și lucrând. Este un semn de viață și de conștiință trează.

Și este totodată singurul mijloc ce au studenții de a păstra o legătură cu facultatea și după absolvirea ei. Imprăștiindu-se în toate părțile, după cei patru ani de studii universitare, licențiații noștri se îndepărtează și de noi și între ei, se izolează, se înstrăinează. Studențimea noastră nu este încă organizată, ca să poată păstra totdeauna legătura sufletească cu „alma mater”. Stăpâni pe un titlu, fiii ei se închid prin colțuri de țară, uitând și de colegi și de profesori. Această izolare și desolidarizare de

ceice le sunt părinți și frați de misiune le este fatală lor înșși, foștilor noștri discipoli.

Revista aceasta este până acum singurul mijloc, ca ei să păstreze legătura cu facultatea, cu viața ei, cu viitorul ei, cu noile serii de colegi, căci colegi sunt toți studenții noi. În paginile ei, scriind sau chiar numai citind, ei se vor întâlni regulat, se vor cunoaște, se vor susține, vor căpăta conștiința de corp și — ce e mai frumos — la sânul și sub egida facultății. În sensul acesta, revista constituie pentru foștii, actualii și viitorii noștri studenți o permanentă necesitate. Se vor ajuta și cinsti deaceia pe ei înșși, contribuind cu bună voință, și după terminarea facultății, ca revista să apară.

Numărul studenților în trecere prin facultate scade cu timpul. Dar numărul tuturor studenților ei crește cu fiecare serie care vine, cu fiecare serie care pleacă. Crește cu cei cari au fost, cu cei cari vor fi. Actualii studenți sunt numai contingentul în activitate școlară. Facultatea se onorează însă a putea să conteze cu o rezervă puternică a sutelor, a miilor de ucenici ce a pregătit pentru lucrul Bisericii și al teologiei. Dela ei toți este drept și este necesar pentru ea și pentru ei, ca revista aceasta să aibă sprijinul care să-i asigure viața în tot mai bune condițiuni.

Rugăm deaceia stăruiitor și călduros pe toți foștii noștri studenți, ca să continue a rămâne abonați și colaboratori credincioși ai „Razelor de Lumină“. Revista este opera lor, mândria lor. Ea nu servește intereselor nimănui; servește cauzei și interesului tuturor, servește afirmării și prestigiului lor. Ea nu este nici a decanatului, nici a vreunui profesor, nici a inițiatorilor, nici a redactorilor ei vremelnici. Este „revista studenților în Teologie din București“. A tuturor: A celor de azi, cași a celor de ieri.

Voesc să fac înțeles astfel gândul unui desinteresat ostentilor din primul ceas la bunul ei mers; dorința ca revista să însoțească pe studenți și dincolo de pragul facultății; convingerea că existența revistei este o necesitate, dovedită prin însaș apariția ei.

Ea se prezintă destul de bine, ca să nu se simtă umilită de alte publicațiuni utile, pe cari va trebui să le întâlnească în biblioteca unui licențiat în Teologie. Ar fi bine, poate, ca revista aceasta să devină revista tuturor studenților în Teologie din țară; or fi cu atât mai vrednică de atenția lor și a altora. Până atunci însă, ea este și rămâne revista studenților noștri; am zis: A celor cari vor veni, cași a celor cari au plecat.

Sperăm, încă, să se înțeleagă gândul acesta. Revista nu va putea, de altfel, să se mențină pe frumoasa poziție cucerită decât prin interesul studențesc general ce i se va arăta. Și dacă ar fi ca din lipsă de înțelegere „Raze de Lumină“ să se stingă totuș, va fi un blam și o pagubă pentru toată studențimea — fostă și actuală — a Facultății de Teologie din București.

Ar fi mângâietor pentru toți căși apreciază revista noastră, ca îndemnul acesta să nu cadă nici pe drum, nici pe piatră, nici între spini. Ci în inima tinerească, înflorită spre rodire, a studenților noștri, creatori și susținători deopotrivă ai frumoaser opere numite „Raze de Lumină“.

Dacă totuș ar fi să grădesc în pustiu, ceea ce nu cred încă, îmi voi fi făcut cel puțin, cu acest îndemn, ultima datorie la locul meu de lucrător în via studenților noștri, colaborator la o muncă, la care am fost chemat din primul moment de ei înșiși. Am răspuns cu drag și am stat continuu lângă ei și cu scrisul și cu sfatul și cu abonamentul. Ca revista să poată trăi și folosi mai departe, nu depinde însă nici de mine, nici de toți profesorii: Depinde numai de studenți și mai ales de foștii studenți.

Așteptăm deaceea răspunsul lor, un răspuns care să le facă cinste, așa cum le face revista.

Prof. TEODOR M. POPESCU

MUZICA PRIMELOR VEACURI ALE CREȘTINISMULUI *).

A pătruns atât de adânc în spiritul general împărțirea istoriei lumii în trei perioade sau evuri—antic, mediu și modern—, că nimeni nu mai verifică această împărțire, nici nu-i caută explicația, și nici nu-și mai turbură cineva mintea, încercând altă distribuire a faptelor trecutului. Indreptățită sau nu pentru istoria politică a lumii sau pentru dezvoltarea diferitelor producții ale spiritului omenesc, diviziunea istoriei în cele trei evuri este cu deosebire arbitrară pentru istoria muzicii. Mai ales în ce privește stabilirea limitelor dintre evul antic și cel mediu, periodizarea obișnuită a istoriei este lipsită de orice criteriu temeinic, în puterea căruia să putem proceda la orânduirea și sistematizarea cronologică a fenomenelor muzicale.

Un motiv spiritual hotărâtor pentru o periodizare a istoriei muzicii— în ce măsură ar putea fi adoptat și pentru alte categorii de fapte istorice, nu e aci locul de discutat—dacă poate fi unui hotărâtor, apoi acela este *învieirea Creștinismului*. Dar, cu tot rolul precumpănitor, dominant, de factor determinant, pe care l-a avut Creștinismul în dezvoltarea spiritului uman din această vreme, de mai târziu și până în vremea noastră, alte criterii, — și anume, de natură politică :

*) Ideile generale dintr'o serie de conferințe ținute la postul de „Radio” București (cu unele adăogiri).

prăbușirea imperiului din Apus la 476, împărțirea imperiului roman dela 395 făcută de Teodosiu, apariția Cimbrilor și Teutonilor, acea „migratio gentium“ (umbletul de colo-colo al popoarelor) — astfel de criterii hotărăsc începuturile unui „*medium aevum*“ și săvârșirea și închiderea celui „*antiquum*“. Pentru arta muzicii, ca, dealtfel, pentru întreaga viață spirituală a vremurilor sfârșitului evului antic, ceiace hotărăște o transformare radicală a lumii și ceiace contribue la o grabnică dizoluție a vechilor concepții și forme de viață este, fără îndoială, *învățătura Celui Răstignit* pentru răscumpărarea omului din robia păcatului. Se dărâmă temple, se prăbușesc împărății, se năruie și pier vechi credințe și idealuri, se disolvă și lichidează puterile pământești durate de stăpâniri și slăbiciunile omenești și se ridică, din sărăcia duhului mulțimilor, o covârșitoare putere spirituală, *Creștinismul*, sub ale cărui principii de viață și forme de manifestare cultică, se verifică și se reînsuflește întreaga comoară de producții spirituale și, în special, artistice, existente. Iar anul nașterii Mântuitorului devine anul întâi al cronologiei, al numărării anilor și însemnării evenimentelor ce se crestează pe răbojul desvoltării istoriei.

Oricât de impresionantă putere apare Creștinismul, mai ales în primele veacuri ale răspândirii sale în lume, transformările produse de triumful ideilor creștine nu sunt însă brusce. Evoluția istorică nu cunoaște salturi, iar vremurile în jurul cărora ne întreținem aci, nu fac excepție dela această lege. Deci, nici în desvoltarea și producția artistică și spirituală, în general, nici în muzică, firele vechii moșteniri antice nu se rup, ci ele pătrund adânc în evul mediu, legând antichitatea cu acest ev. *În evul mediu însă, muzica bisericii creștine este ajunsă la un grad de minunată înflorire.* Cele două feluri de muzică bisericească: cea a bisericii ortodoxe răsăritene și cea a bisericii apusene, a romano-catolicilor, își cristalizaseră o bună parte din formele lor în evul mediu, chiar la datele menționate mai sus ca termene de începătură ale acestui ev, forme care, unele cel puțin, au fost păstrate — suferind, bine'nțeles, numeroase influențe — chiar până în vremea de azi. Ceiace socotim de un deosebit interes și ceiace face și obiectul încercării de față, este tocmai *epoca de tranziție dela muzica antichității la muzica*

creștină și primul ei stadiu de formație, în primele veacuri ale erei creștine.

* * *

Ca religie de caracter pur spiritual, Creștinismul, „die einzige ästhetische Religion — cum socotește *Schiller* (într-o scrisoare adresată lui Goethe la 17 August 1795) —, este factor eminent care favorizează înflorirea celei mai pure și spirituale dintre arte, muzica. Iar faptul că însuși Mântuitorul dă pildă asupra întrebuițării cântării în manifestarea cultică a învățaturii Sale, pune din primele începuturi ale creștinismului, temeiuri sigure de dezvoltare pentru muzică.

„*Jésus, premier chantre chrétien*“ — își intitulează învățatul *Amédée Gastoué*, un paragraf din opusculul său asupra muzicii bisericești ¹⁾. Într'adevăr, Mântuitorul mergea, „κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῶ“, împreună cu ucenicii săi de se rugau și luau parte la serviciile divine care aveau loc, fie în templu, fie în synagogi; „ils ont donc, avec les pieux observateurs de la Loi, répondu aux psaumes des lévites et aux oraisons des prêtres, acclamé l'Amen, le Hallelouiah ou le Hoschanna que le chant rituel plaçait en leurs bouches“ ²⁾. Căci refrene ca *Amen, Halleluyah, Hoshianah, Anenu* etc., erau de multă vreme întrebuițate în cultul public, ele fiind cântate în forma responsorială — în uz și la vechii Asirieni și Babiloneni — de către masa credincioșilor ce participau la slujbă ³⁾. În evanghelia lui Matei se relatează textual faptul că Mântuitorul și ucenicii Săi au cântat: „Καὶ ὁμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν“ ⁴⁾. Iar evanghelistul Marcu ⁵⁾, prin aceleași cuvinte, ne înfățișează pe Mântuitorul împreună

1. *Amédée Gastoué, La vie musicale de l'Eglise*, (Bloud et Gay), pag. 9.

2. *Amédée Gastoué*, op. cit., pag. 9.

În Epistolele către *Romani*, I către *Corinteni* și *Filipeni*, ca și în *Apocalipsă*, găsim frequent întrebuițat pe „Ἀμὴν“. În *Apocalipsă* găsim întrebuițat, pe lângă „Ἀμὴν“, și pe „Ἀλληλουῖά“; ba chiar pe „Ἀμὴν“ împreună cu „Ἀλληλουῖά“ — ca în Cap. XIX, 4. Iar „ὠσαννὰ“ se găsește în *Evanghelia* lui *Matei* Cap. XXI, 9:

ὠσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυὶδ

ὠσαννὰ ἐν τοῖς ὁψίστοις

Cf. și *Didahia*, Cap. X.

3. *A. Z. Idelsohn, Jewish Music in its historical Development* (Holt, New-York, 1929), pag. 21.

4. *Evanghelia* lui *Matei* XXVI, 30.

5. *Evanghelia* lui *Marcu* XIV, 26.

cu ucenicii Săi, de asemenea, după serbătorirea Paștelor și sfânta Cină. „cântând imne“ (ὕμνησαντες). Dar chiar la serbătoarea Paștelor, potrivit obligației rituale a Evreilor, Mântuitorul a trebuit să cânte „Hallel“-ul, (psalmii 113-118) ⁶⁾. Felul cum se executau psalmii, se poate vedea din exemplul muzical care urmează, adică în felul (antifonic) al cântării care și azi se practică în biserica noastră, schimbul dintre preot sau diacon pe deoparte și cântăreț sau cor pe de alta, sau dintre cele două strane. Numai că la cântarea psalmilor în cultul ebraic, după cum se vede din exemplul de aci schimbul se produce între precentor (cantor) și comunitate

INCEPUTUL PSALMULUI 113 *).

(„Hallel“)

The musical score is written on three staves. The first staff is for the Precentor (Precentorul) and the second and third staves are for the Community (Comunitatea). The lyrics are in Hebrew. The Precentor's part starts with 'hál-le-lu-joh' and the Community's part starts with 'hál-le-lu-joh'. The Precentor's part continues with 'hál-le-lu-joh' and the Community's part continues with 'hál-le-lu-joh'. The Precentor's part ends with 'hál-le-lu-joh' and the Community's part ends with 'hál-le-lu-joh'.

Precentorul: *Aliluia!*

Comunitatea: *Aliluia!*

Precentorul; *Slugi ale Domnului, lăudați pe Domnul! Lăudați numele lui!*

Comunitatea: *Aliluia!*

Precentorul; *Fie numele Domnului binecuvântat de acum și până'n veac!*

Dela răsărit și până la apus, numele Domnului să fie proslăvit!

Comunitatea: *Aliluia!*

Psaltirea, (In versiunea Radu și Galaction), pag. 89.

*) A. Z. Idelsohn, *Gesänge der jemenischen Iuden*, (Leipzig, Breitkopf u. Härtel, 1914), pag. 73.

Un asemenea „hólelu-joh“ putem presupune că a cântat și Mântuitorul împreună cu comunitatea ebraică, precum și un asemenea „Hallel“.

La fel, urmează să considerăm că a procedat Mântuitorul și cu alt prilej. Și anume: „Καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέθ οὗ ἦν τε-

6. A. Z. Idelsohn, *Jewish Music* (Holt, New-York, 1929), pag. 20.

θραμμένος καὶ εἰσῆλθεν κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. καὶ ἀπεδόθη αὐτῷ βιβλίον τοῦ προφήτου Ἡσαΐου, καὶ ἀνοίξας τὸ βιβλίον εὗρεν [τὸν] τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον·

πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἶνεκεν ἔχρισέν με
εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς, ἀπέσταλκέν με,
κηρῶσαι αἰχμαλώτοις ἄφρσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν,
ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἁφέσει,
κηρῶσαι ἐνἑαυτὸν κυρίου δεκτόν ⁷⁾,

după care, închizând cartea, a dat-o „servului“ (τῷ ὑπηρέτῃ), *hazzan*, în termenul ebraic. Or, din cărțile sfintei Scripturi, Pentateuhul, Profeții, Ester, Plângerile, Ruth, Ecclesiastul, Cântarea Cântărilor, Psalmii și, în unele comunități, Iov, erau prevăzute în cultul ebraic cu melodii proprii, a căror intonație era obligatorie, când o pericopă din aceste cărți urma a fi „zisë“ în public. Deci, în sinagogă fiind, „după obiceiul său“, în ziua Sabatului, pericopa din Profeți *a trebuit să fie cântată de către Iisus*, desigur, în „modul Profeților“, mod care este și al Pentateuhului, și care corespunde cu Ehul I al bisericii noastre răsăritene, cu vechiul φρυγιστί gregesc, cu *Re* gregorian și cu scara modulului Bayati arab ⁸⁾.

Pentru a căpăta o imagine asupra „modului profeților“, reproducem, după Idelsohn, o melodie iemenitică din care se pot face deducții asupra ideii de „mod“, ca și asupra tipului modal în care se execută „Profeții“.

7. Evangelhia lui *Luca* IV, 16—19.

8. „A MODE (in Arabic and Persian: *Makam* or *Naghana*) is composed of a number of MOTIVES (i. e., short music figures or groups of tones) within a certain scale. The motives have different functions. There are beginning and concluding motives, and motives of conjunctive and disjunctive character. The composer operates with the material of these traditional folk motives within a certain mode for his creations. His composition is nothing but his arrangement and combination of these limited number of motives. His „freedom“ of creation consists in embellishments and in modulations from one mode to the other“. — *A. Z. Idelsohn, Jewish music* (Holt, New-York), pag. 24.—Cf. Nota 2. dela pag. 479 din aceeași lucrare. — Cf. și *Fr. Aug. Gevaert, Histoire et théorie de la musique de l'antiquité, II*, (Gand, Anoot-Braeckmann, 1881), pag. 316, precum și *La mélodie antique, dans le chant de l'église latine* de același autor (Gand, Hoste, 1895), pag. 123 et seq. — A se vedea, în această privință și *Lachmann, Popley, Fox Strangways, Hornbostel, Sachs* etc.

MELODIE PENTRU „PROFEȚI“ *).

nă-șe-hăm tăp-pă-hăm u-mig-nă-hăm,
 fē-să-bu so-o-năș e-săr
 no-tăn lo-hăm mō-să bă-ē-bār hăi-hăi
 wă-āt-tām tē-āb ru-hā-mu sīm tēf-nē ā-hā hām
 kōl gīb-bō-rē hā-hā-pē kōl gīb-bō-rē hā-hā-pē
 fil nōā-ā-gār-tām ō lēm
 tād ā-bār go-ni-āh ā-dō-noj lā-ā-hē-
 hām kō-hām woi-fo-rā-šū-gām
 hē āt ho-o-rē ā-bār ā-dō-noj
 ā-lō-hē-hām nō-tăn lo-hām wj-sāb-
 tām lā-ā-rāz fē-ru-bāt-hām wī-rē-tām
 ō-ton ā-say nō-tām fo-hām
 mō-sā ā-bāā ā-dō-noj
 wī-ē-bār hāi-hāi-tām nē-ro-fo so-mas.

*) A. Z. Idelsohn, Gesänge der jemenischen Iuden, (Leipzig, Breitkopf u. Härtel, 1914), pag. 157. (In original, cu o octavă mai sus).

„*Isus, primul cântăreț al Legei celei noi*“ — iată dar, cât de veridică este exclamația, care pare atât de temerară și impie la prima vedere, a învățatului francez citat mai sus. Iată, apoi, sub ce divine auspicii și perspective, muzica își generează noi și fericite temeuri de desvoltare, în ce împrejurări își fixează geneza sa creștină și în ce condiții își deslușește situația în concepția de viață și de cult a noii și dumnezeieștii învățături. *Mântuitorul însuși sancționează utilizarea muzicii în cult și-i atribuie rol de competență în săvârșirea ritualului creștin.*

Ingerii, la naștere, Îl întâmpină în imne,

δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας 9).

Păstorii,

δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν θεὸν 10),

iar Apostolii,

αἰνεῖν τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ...

εὐλογούμενος ὁ ἐρχόμενος,

ὁ βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου

ἐν οὐρανῷ εἰρήνη

καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις 11).

* * *

9. Evanghelia lui Luca, Cap. II, 14.

10. Idem, Cap. II, 20.

11. Ibid. Cap. XIX, 37-38.

Până azi răsună în poporul nostru, colinda de Florii de mai jos, ecouri din evanghelie străbătând și fecundând până în straturile adânci ale conștiinței creștine a Românilor :

Mulțimea norodului, Doamne,
Așternea pe cale veșmintele sale.

Iar cei ce mergeau înainte
Și cu cei din urmă strigau zicând :

Alții tăiau ramuri de finic
Și cu bucurie mi-L întâmpinau.

Osana, Fiu al lui David,
Bine ești cuvântat Cel ce ai venit!

Și iarăși vrei ca să vii
Întru numele Domnului!

Ceiace urmează să ne intereseze, înainte de a trece la examinarea elementelor muzicale ce ar putea fi considerate că au trecut din antichitate în cultul creștin, este cheștiunea atitudinii pe care Apostolii Mântuitorului au avut-o față de muzică. Prin însăși faptele Sale, Mântuitorul ne dă pildă cu privire la rostul cultic al muzicii. Dar Apostolii? Constatăm și la ei aceeași considerație atribuită muzicii? Iată întrebarea firească ce ni se impune și la care răspunsul se află în chip definitiv dat de către *Sf. Apostol Pavel*. Și anume, în primul rând, prin însăși faptul, relatat în mod neîndoelnic de către *Faptele Apostolilor*, că Sfinții Apostoli *Pavel* și *Sila*, ajungând la Filipii în Macedonia, au fost puși sub învinuirea că turbură cetatea, propovăduind datine pe care cei din Filipii, ca Romani, n'au voie nici să le accepte, nici să le practice, învinuire pentru care a căzut asupra capetelor celor doi Sf. Apostoli osândă: au fost bătuți și întemnițați, cu picioarele legate'n fiare. În temniță fiind, la miezul nopții, „Παῦλος καὶ Σιλᾶς προσευχόμενοι ὕμνον τὸν θεόν“¹²). Nici Apostolii nu au ocolit deci, muzica; ci, constatarea pe care o facem în privința lui Pavel și Sila, suntem îndreptățiți s'o extindem asupra tuturor Apostolilor. Iar acea imagine pe care am schițat-o, Mântuitorul cântând, trebuie completată cu Apostolii, cari, după pilda Marelui Invățător, execută ei înșiși cântările trebuincioase pentru cult sau pentru edificare și perfecționare în viața creștină. Fără însă a recurge la ipoteze sau deducții, să continuăm a întoarce filele Noului Testament și vom afla numeroase mărturii despre rolul însemnat atribuit muzicii de către Apostoli. Este de reamintit, mai cu seamă, adânca înțelegere și cunoaștere pe care o dovedește Sf. Apostol Pavel cu privire la muzică, precum și îndemnurile lui relativ la întrebuițarea ei de către credincioși. Să cităm, de pildă, acea minunată comparație pe care Sf. Apostol o face, folosindu-se de instrumentele muzicale de căpetenie ale practicei muzicale eline: „ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐλὸς εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ δῶ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον ἢ τὸ κιθαριζόμενον; καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον σάλπιγξ φωνὴν δῶ, τίς παρασκευάζεται εἰς πόλεμον;“¹³) Apoi Sf. Apostol Pavel adaogă, lăsând să se stabilească o paralelă între rugăciune și cântare:

12. Faptele Apostolilor, Cap. XVI, 25.

13. Epistola I către Corinteni, Cap. XIV, 7-8; cf. și Cap. XIV, 26.

„προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοῷ· ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοῷ“¹⁴). Iar mai departe, recomandă Sf. Apostol, printre darurile spirituale ale fiecăruia când se adună împreună cu ceilalți frați, „ἕκαστος ψαλμὸν ἔχει“.

Cel mai însemnat loc din scrierile sale, unde muzica este pomenită, se află, de sigur, în epistola către Efeseni, scrisă de Sf. Apostol Pavel din închisoarea dela Ierusalim, în anul 61:

„Καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἶνῳ, ἐν ᾧ ἐστὶν ἀσωτία, ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοὺς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ, ὑψαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρί“¹⁵).

Și în acelaș chip, aproape identic, se pronunță Sf. Apostol Pavel în epistola către Coloseni:

„Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικεῖτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, ἐν πάσῃ σοφίᾳ διδάσκοντες καὶ νοουθετοῦντες ἑαυτοὺς, ψαλμοὺς ὕμνοις ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν τῇ χάριτι ᾄδοντες ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν τῷ θεῷ“¹⁶).

Iată aci, în scrisul învățatului Apostol, nu numai o mărturie despre rostul muzicii în viața creștinilor, care poate fi socotit „τὸ θέλημα τοῦ κυρίου“, ci și o neașteptat de prețioasă clasificare a muzicii după genuri:

1. ψαλμοί, 2. ὕμνοι și 3. ᾠδαὶ πνευματικαί.

Urmează deci, a fi făcută de aci deducția că, după abia o jumătate de veac de existență, creștinătatea își organizase o viață muzicală așa de însemnată și de intensă, în cât Sf. Apostol Pavel poate distinge categorii, cele trei categorii de muzică, grupate cu grije și în aceeași ordine expuse, în ambele epistole, în cea către Efeseni, ca și în cea către Coloseni; creștinilor din Efes și din Colossa, li se adresează, de bună seamă, ca unora ce cunoșteau cele trei genuri de muzică creștină și știau să facă deosebirea dintre ele și să le întrebuințeze după cuviință. De altfel, comparația care poate fi făcută între genurile de muzică creștină,

ψαλμοί, ὕμνοι, ᾠδαὶ πνευματικαί

și cele de muzică păgână,

παινικά, σκόλια, ᾠδαὶ σαρκικαί

dovedește că, în opoziție cu păgânătatea și, totuși, sub influența indirectă a muzicii ei, cele trei genuri de mu-

14. Epistola I către Corinteni, Cap. XIV, 15; apoi 26.

15. Epistola către Efeseni, Cap. V, 18—20.

16. Epistola I către Coloseni, Cap. III, 16.

zică ale creștinilor, recomandate de Apostolul neamurilor, sunt par'că înadins creiate, ca să înlocuiască sau cel puțin, să contrasteze, prin spiritul lor creștin și, probabil, și prin factura lor muzicală, cu cele trei genuri păgâne. De sigur, acea $\psi\delta\eta\ \kappa\alpha\iota\nu\eta$ ¹⁷⁾, de care pomenește Apocalipsa lui Ioan, nu poate să fie decât o aluzie la acest spirit nou al muzicii creștine, așa cum ea se caracteriza acum față de muzica păgână. Mai ales cap. XIV, versetul 3, din Apocalipsă, poate fi concludent pentru spiritul „nou“ al acestei „ $\psi\delta\eta\ \kappa\alpha\iota\nu\eta$ “, pe care nu-l putea cunoaște decât cei „rescumpărați de pe pământ“. Se întemeiasă, prin urmare cult, slujbă. Cântarea liturgică, $\omega\delta\eta\ \kappa\alpha\iota\nu\eta$, ecouri muzicale din serviciul divin creștin, pătrundeau în ceruri; se proiectau de pe pământ în ceruri imagini de $\omega\delta\eta\ \kappa\alpha\iota\nu\eta$, $\alpha\delta\omicron\upsilon\sigma\iota\nu\ \psi\delta\eta\nu\ \kappa\alpha\iota\nu\eta\nu$. Iar Apocalipsa ne și dă asemenea exemple de cântări¹⁸⁾. În epistola către Evrei pomenește sf. Apostol Pavel pe $\delta\upsilon\mu\acute{\nu}\epsilon\omega$, chiar în capitolul al doilea: $\alpha\pi\alpha\rho\rho\epsilon\lambda\omega\ \tau\omicron\ \delta\upsilon\omicron\mu\acute{\alpha}\ \sigma\omicron\upsilon\ \tau\omicron\iota\varsigma\ \alpha\delta\epsilon\lambda\phi\omicron\iota\varsigma\ \mu\omicron\upsilon, \ \acute{\epsilon}\nu\ \mu\acute{\epsilon}\sigma\omega\ \acute{\epsilon}\kappa\kappa\lambda\eta\sigma\iota\alpha\varsigma\ \delta\upsilon\mu\acute{\nu}\eta\sigma\omega\ \sigma\epsilon$ ¹⁹⁾ — ceiace dovedește grija eruditului Apostol în întrebuintarea termenilor. Pe de o parte; iar pe de alta, ni se învederează distincția ce urmează să fie făcută între formele de muzică ce circulau în viața spirituală a creștinilor. De subliniat este faptul

17. Apocalipsa, Cap. V, 9; idem, Cap. XIV, 3.

18. De comparat această imagine muzicală din Apocalipsă, cu viziunea din următoarea colindă populară românească, pe care — dat fiind motivul ritmic care imită toaca — am socotit că o putem intitula „Toaca 'n cer“.

D'auzi, gazdă, ori n'auzi,
Toaca'n cer și slujba 'n rai.

Toaca'n cer cum o bătea
Slujba'n rai cum o făcea.

Dumnezeu cum cuvânta
Maica sfântă se ruga.

Și să stai să tot privești
Cum făcea slujbe cerești.

Ingerii ținând stălpări,
Cântau sfintele cântări.

Pentru'n fiu ce s'a născut
Domnul nost, fără 'nceput.

Cum lumini-l lumina,
Cum cobuze răsună.

Că s'a născut pe pământ
Fiul Tatălui cel sfânt.

19. Epistola către Evrei, II, 12.

că ὁμνέω este categoric prezentat aci ἐν μέσῳ ἐκκλησίας, dându-ni-se deci o indicație prețioasă asupra caracterului cultic al lui ὁμνήσω. Nu e de trecut cu vederea nici caracterul poetic-muzical al acestor două versuri:

ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομα σου τοῖς ἀδελφοῖς μου,
ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὁμνήσω σε

Privind felul în care se înfățișează muzica în concepțiile Apostolilor, să nu pierdem din vedere recomandăția, de un caracter mai larg, dar tot atât de însemnată și de categorică, pe care o aflăm din scrisul Sfântului Apostol Iacov. În scurta lui epistolă, găsește totuși locul ca să amintească și rolul muzicii: „Κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν ; προσευχέσθω. εὐθυμεῖ τις ; ψαλλέτω“²⁰). Pare de duh cam profan recomandăția Sf. Apostol Iacov, mai ales dacă pierdem din vedere spiritul general creștin, de covârșitoare religiozitate, în care se petrece viața creștinilor din aceste vremuri. Așa de fundamental diferită este concepția de viață și deci, și de artă religioasă, chiar de desfătare sufletească (în sens mai larg), încât acest ψαλλέτω nu trebuie în niciun caz interpretat în sensul obicinuit profan de „cântare“, ci tocmai de a afla prin „ψάλλω“, mulțumire și bucurie sufletească în Domnul, cântându-i psalmi, lăudând și preamărind binefacerile Domnului. Dacă ținem seama de genurile muzicale aflate în gruparea făcută de Sf. Apostol Pavel, și căutăm să punem în concordanță clasificarea aceasta (ψαλμοί, ὕμνοι, ᾠδαὶ πνευματικαί), cu recomandăția Sf. Apostol Iacov, cerințele etimologice ne conduc la concluzia că ψαλλέτω are ca obiect direct „ψαλμοί“. Cum însă, ψαλμοί și ὕμνοι sunt, după toate probabilitățile, muzică cu destinație cultică, ar urma să înțelegem că ceiace are în vedere Sf. Apostol Iacov, nu se limitează la muzica de cult, ci, în mod general, la tot ceiace poate fi exercițiu muzical în viața obișnuită, de toate zilele, a creștinului. În cazul că s'ar încerca o distincție a muzicii cultice de muzica executată în afară de serviciul religios și dacă Sf. Apostol Iacov ar avea în vedere numai pe aceasta din urmă, apoi atunci, firește, obiectul recomandăției sale ar urma să fie acele ᾠδαὶ πνευματικαί. Nu este exclus însă ca, din tezaurul muzical ceremonial, creștinul să aleagă pe cele mai potrivite împreju-

20. Epistola lui Iacov, Cap. V, 13.

rărilor vieții sau firii sale, și să le cânte în timpul rugii sale particulare, ca și în timpul muncii sau repauzului. Dacă — după cum ne relatează fericitul *Hieronimus*—cuvântul *Alleluia* era întrebuințat în viața cea de toate zilele, (de plugarul palestinian care îl cânta ținând plugul de coarne, de mamă legănându-și copilul²¹), de navigator pe mare), dacă o asemenea formulă ebraică, strict cultică, putea avea așa de mare extindere, cu atât mai mult trebuie să presupunem că muzica cultului creștin a trecut de zidurile lăcașului de închinare sau ale catacombei și a răsunat în întreg largul vieții de toate zilele a creștinilor. Ceiace (desigur pentru un stadiu de dezvoltare de mai târziu) înțelege *Baumstark* prin „vor allem aber trat das poetische Gesangstück in engste Verbindung mit der Psalmodie“²²), este de referit și de extins într-o mai redusă măsură, și la aceste vremuri. Dar ardoarea creștină, credința puternică ce stăpâna sufletele credincioșilor în așa grad, că primiau cu seninătate cele mai crâncene martiraje, ne poate călăuzi asupra psihologiei religioase a primilor creștini, cari nu pot fi considerați că-și socoteau împlinite îndatoririle lor prin rugăciunea făcută în comun, ci că străbătea duhul noii religii și al noii muzici în tot orizontul de simțire, cugetare și faptă a celor ce se închinau și trăiau în numele Sf. Treimi. Viața muzicală de toate zilele, cântecele profane sau consacrate vechilor practice religioase păgâne sunt penetrate de germenii de sfințenie creștină, aluatul frământării vieții celei nouă plămădește noi forme de viață, dar și muzică nouă. Corespunde, e adevărat, etimologic privind lucrurile, părerea lui *Baumstark*, cu $\phi\alpha\lambda\lambda\acute{\epsilon}\tau\omega$ al Sf. Apostol Iacov. Să nu limităm însă sensul recomandăției Sf. Apostol, ci, mai de grabă, să generalizăm, să cuprindem în acest sens, tot ce este suflu de viață creștină și muzicală din timpurile apostolice.

Nu pierise, de bună seamă, nici cântecul profan. Mu-

21. De unde și sugestia că din „Alleluia“ ar fi derivate silabale de legănare și alintare cu care mama își adoarme copilul: *lu, lea, lui*, —ceiace ar și face mai plauzibilă încercarea de a afla în „Alleluia“, origina lui „Leroi“ din refrenul colindelor; deși: „L'usage de chanter l'*Alleluia* est très ancien dans l' Eglise; mais l'adaptation de ce chant au service liturgique ne s'est produite qu'assez tard et avec beaucoup de diversité“. (*L. Duchesne, Origines du culte chrétien*, pag. 119)

22. *A. Baumstark, Vom geschichtlichen Werden der Liturgie* (X Bd. „*Ecclesia Orans*“), Freiburg im Breisgau 1923, Herder & comp., pag. 107.

zica creștină, după cum constatăm, se și infiripase și își luase un însemnat avânt de dezvoltare. Asupra muzicii profane aflăm desigur, la scriitorii vremii, numeroase referințe. Mai ales în primele timpuri ale Creștinismului și ale plămădirii muzicii creștine, cântecul și jocul popular n'au fost îndepărtate din întrebuințarea obișnuită pe care o aveau în viața obștească. Parabola fiului risipitor ne aduce o prețioasă relatare, chiar prin graiul Mântuitorului. Intr'adevăr, fiul cel mai mare, apropiindu-se de casă, a auzit „συμφωνίας καὶ χορῶν“ ²³), mențione pe care Mântuitorul o face, fără să manifeste atitudinea protivnică pe care vor adopta-o scriitorii bisericești față de muzica profană, caracterul exclusivist sintetizat în principiul: „*aut sacra sit musica aut non sit*“.

Iată, în câteva linii, profilul vieții muzicale a Creștinilor în vremurile Mântuitorului și Apostolilor, linii indicatoare, călăuzitoare sau, cel puțin, puncte de plecare, în același timp, pentru discuția temeinică a fizionomiei muzicii, a stilului și, în consecință, a structurii și valorii etice, estetice și tehnice a ei, așa cum se înfățișează din scrierile Noului Testament. Ce curs iau evenimentele, cum se desenează viața creștină și, deci, și cea muzicală, rămâne să urmărim și să cercetăm de aci înainte; să constatăm, mai ales, întru cât putem constata vreo abatere dela hotărârile consemnate în Faptele Apostolilor: „ἦσαν δὲ προσκροτεροῦντες τῇ διδασκῇ τῶν ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ, τῇ κλήσει τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς“ ²⁴).

* * *

În aceste condiții, muzica — este evident — capătă, odată cu începuturile de instituire ale cultului și vieții creștine, un impuls de progres și de afirmare în spiritualitatea creștină, cum nu se putuse pân'aci afla decât, într'o oarecare măsură, în speculația filozofică și, în și mai redusă măsură, în practica educativă a lumii eline. Iar dacă, puternicul avânt de primenire insuflat de Creștinism, ce înviorează și transfigurează lumea veche, pe de altă parte, dacă evenimentele politice care au loc în aceste prime veacuri creștine, provoacă cumva modificări care să dea impresia unei prăbușiri din temelii a așezărilor antichității, apoi muzica a

23. *Evangelhia lui Luca*, XV, 25.

24. *Faptele Apostolilor*, Cap. II, 42.

trebuit să parcurgă numeroase faze de tranziție și transformare, până să se ajungă la încheierea unor concepții de viață muzicală proprii învățaturii Mântuitorului și la formarea unei tradiții de întrebuințare a muzicii în cultul divin și în practica vieții creștine. Nici teoria sau estetica muzicală creștină, nici manifestarea cultică, nu puteau face abstracție, în epoca de întemeiere și formație a Creștinismului, de moștenirea și tradiția antichității muzicale. Atât prestigiul covârșitor al esteticii și practicei muzicii eline, cât și somptuoasa muzică a templului iudaic și a sinagogelor, stăruiau puternic în conștiința mulțimilor de credincioși, mai ales în conștiința celor ce veneau la botez din aceste idei, practici și culturi. Iar, pe de altă parte, nu se putea înăbuși nici instinctul muzical al poporului, după cum, — ceiace trebuie să ne atragă în deosebi luarea aminte — la aceste moșteniri și porniri lăuntrice, trebuie să urmărim transfigurarea ce se săvârșește prin spiritul unicei puteri ce triumfă în lumea acestor vremuri, prin Creștinism, duh nou insuflându-se vechilor tradiții și instincte muzicale, torent de viață muzicală nouă și caracteristică luând naștere, — *muzica creștină*.

Diferitele faze de tranziție dela muzica iudaică și păgână la cea creștină, ca și cele de tranziție dela antichitate la medieval, sunt, până azi, din *lipsă de documente muzicale scrise*, rămase aproape pe de-a'ntregul necunoscute și, deci, greu de urmărit. Cum primele straturi sociale în care se răspândește Creștinismul sunt formate din poporul de jos, fără posibilități de învățatură a unei tehnici muzicale și, fără necensități și interes pentru notațiunea muzicală, se înțelege că muzica primilor creștini n'a putut fi notată în scris, ci ea a fost păstrată și transmisă prin tradiție orală. Prin urmare, notarea în scris a muzicii întrebuințate în cultul creștin, sau nu a fost deloc socotită ca necesară, sau nu au fost notate, mai ales la început, decât monumentele muzicale de interes cu totul deosebit. De altfel, nici în clasicitatea greco-romană, nu erau notate decât acele imne sau melodii, care erau prilejuite de evenimente religioase, politice, generale, sau personale, deosebit de însemnate. Cele 11 documente de muzică elină descoperite până azi, sunt dovadă de importanța motivului care a determinat compunerea și fixarea lor în scris, unele fiind imne pentru Apollo, altele pentru muze ;

altul, skolionul lui Seikilos, este o inscripție pe piatra mormântului soției acestuia, altul este un fragment din prima odă pitică a lui Pindar. Asemenea evenimente însemnate sunt foarte numeroase în Creștinism. Diferitele momente din viața Mântuitorului, precum și diferitele scene din istoria apostolilor, din persecuțiile și martirajele îndurate de cei ce îmbrățișau noua credință, sunt atâtea motive, cari aveau cel puțin tot atâta însemnătate pentru creștini, ca orice alt fapt sau motiv pentru păgâni. Serviciul divin nu se organizează, însă, decât pe încetul, iar prigonirile ce se deslănțuiesc împotriva creștinilor, și din partea Evreilor și din partea păgânilor, nu dau tihna necesară aleșilor comunităților creștine ca să alcătuiască și să fixeze, decât cu mari greutăți și turburări, ritualul noiei legi. Astfel, deși muzica ocupa loc atât de central în manifestarea vieții creștine a acestor vremuri, documentele muzicale scrise lipsesc, până azi, aproape cu desăvârșire, singurul, *unicul document de muzică creștină*, descoperit pân' acum, fiind sfârșitul unui *îmn din spre finele veacului al III-lea*, deci, care poate oglindi și mărturisi despre cele aproape trei veacuri de prefaceri ale muzicii creștinilor. Așadar, rolul pe care muzica îl avu-sese în lumea antichității și a clasicității greco-romane, ca și în cultul ebraic, nu era întru nimic mai prejos în Creștinism. Dacă însă, cu toată perfecțiunea tehnică a semiografiei muzicale eline, ea nu a fost folosită pentru notarea muzicii creștine, faptul poate să-și afle explicație și în prezumția că o altă muzică, de alt caracter, de altă structură și de alt spirit se ivise prin formarea cultului creștin, muzică ce, atât de simplă și elementară a apărut, încât n'a fost nevoie să fie fixată în notație muzicală, — sau că, atâta libertate a fost lăsată spiritului poporului, atât de apropiată a fost muzica primilor creștini de suflitul muzical al poporului, încât scrierea ar fi fost socotită ca fără folos, superflue. În orice caz, nu se poate tăgădui un fel de *neoprimitivitate*, care împuținează considerabil bogăția melodică moștenită, reducând-o la *tipuri melodice*, cărora li se adaptează texte variate, — ceiace, firește, schimbă radical problema necesității și întrebuițării unei *semiografii muzicale creștine*.

Deci, drept dela începutul infiripării sale, dela primele forme de cult sacru pe care și le organizează noua religione,

muzica se impune ca element hotărâtor în manifestarea venerațiunii divine de către creștini. Pe câtă vreme, despre rolul cultic al picturii, sculpturii și arhitecturii, în primele veacuri ale Creștinismului, nu aflăm decât foarte puține și neînsemnate mărturii, despre muzică, despre „adevărata” muzică a creștinilor — cum era ea determinată —, mărturiile se găsesc în abundență la părinții și scriitorii bisericești. Mai mult chiar, după arătările scrierilor patristice, muzica devine armă de apărare și element de demonstrațiune în luptele spirituale care au loc pentru lămurirea și fixarea dogmatică a învățăturii Mântuitorului și întemeierii Bisericii și tradițiunii creștine. Să reamintim, de pildă, ce rol precum-pănitor a avut muzica în combaterea ereziei lui Arie și în răspândirea dreptei credințe; ceiace — este de remarcă — contribuia și la ridicarea și afirmarea prestigiului spiritual al muzicii și la dezvoltarea și perfecționarea mijloacelor ei de expresie. Dar și acest stadiu, în care muzica deține un rol așa de însemnat în practica vieții creștine, este un stadiu înaintat, în care trebuie să presupunem că procesul de asimilare și prefacere în spirit creștin a vechilor tradiții ebraice și păgâne se terminase și se și definise o muzică creștină aparte. Neîndoios că atât de puternice valuri de transformare spirituală, ca cele agitate de Creștinism, nu puteau lăsa neschimbate elementele antice pătrunse în muzica Bisericii creștine. După cum, iarăși, nu se poate contesta această moștenire a muzicii antichității aflată în Creștinism.

* * *

Două sunt sursele de căpetenie — stabilite de cercetările actuale ale istoriei muzicii cu suficiente dovezi, din care muzica creștină își trage originea: *muzica ebraică* și *muzica elină*. Mai ales în ceiace privește muzica ebraică, este în firea lucrurilor — date fiind condițiile în care se întemeiază Creștinismul și se formează cultul liturgic al Bisericii Mântuitorului, Celui vestit prin proorocii Vechiului Testament — să considerăm că bună parte din elementele muzicale de templu iudaic, dar mai ales de sinagogă, pătrund în cultul creștin. În vatra vechiului cult ebraic, în atmosfera de idei și credințe ale legii lui Moisi, în neconținută atenție față de prescripțiile și practicele religioase ale iudaismului, Creștinismul își întemeiază

ceremonialul cultic sub imediată influență, ba chiar luând părți întregi din slujba religioasă a Evreilor și prefăcându-le, adăogându-le, transformându-le în ceiace va deveni cultul creștinilor. „La liturgie chrétienne procède, pour une très large part, de la liturgie juive et n'en est même que la continuation“²⁵). Iar *Baumstark* afirmă tot atât de categoric: „Was im Rahmen eines häuslichen wie des Gemeindegottesdienstes gleichmässig von der Urkirche angetreten wurde, war ein liturgisches Erbe der Synagoge“²⁶). Mai lămurit se exprimă în această privință *Eisenhofer*, dându-ne și imaginea procesului de transmitere și preluare a elementelor iudaice în ceremonialul liturgic al noii religiunii: „Die Apostel, welche anfänglich noch den Tempel und die Synagoge besuchten, in den Häusern aber das Brot brachen, haben nach ihrer Ausschlüssung aus der jüdischen Kirche keine neue Gebetsordnung erfunden, sondern die ihnen von Jugend auf, aus dem Gebrauche der Synagoge bekannte, soweit sie mit dem Glauben an Christus vereinbar war, in die christliche gottesdienstliche Versammlung herübergenommen, wo sie, weil eingeführt durch die Apostel und geheiligt durch deren Autorität, auch dann erhalten blieb, als das judenchristliche Element allmählich von den Heidenchristen in den Hintergrund gedrängt wurde“²⁷).

Adevărul acesta nu poate fi, și de fapt nici nu este, contestat nici de teologia ortodoxă. Așa, el este afirmat categoric în Liturgica lui *Lebedew*²⁸), fără însă a se stărui asupra lui, ci trecându-se la argumentații de ordin mai general. Căci acest adevăr nu pare prea simpatic învățaților ortodocși. *Mitrofanovici*, fără a-l tăgădui, îi găsește explicații, care depășesc motivarea necesară, plasând discuția într'un domeniu în care dispare strânsa legătură de dependență dintre cultul iudaic și cel creștin. „Dară deși cultul testamentului vechiu — zice el — s'a abrogat de cel nou, totuși fiind testamentul vechiu intro-

25. *L. Duchesne, Origines du culte chrétien.* Paris, Boccard, 1925, V-ème édition, pag. 47.

26. *A. Baumstark, Vom geschichtlichen Werden der Liturgie.* — Freiburg im Breisgau, Herder, 1923, I-e bis V-te Auflage, pag. 13.

27. *Ludwig Eisenhofer, Handbuch der katholischen Liturgik,* Freiburg im Breisgau, Herder, 1932, I-er Bd., pag. 24.

28. *P. Lebedew, Liturgica.* Traducere și prelucrare de *Icon. N. Filîp*, București, Tip. Cărilor Bisericești, 1899, pag. 29.

ducerea istorică la testamentul nou și stând ambele testamente către olaltă în raport reciproc, n'a rămas testamentul vechiu fără de influență asupra formațiunii și dezvoltării cultului testamentului nou. Așa vedem, că unele forme, ceremonii și simboale, precum rugăciunea comună, cântarea, citirea sf. cărți, binecuvântarea și sfințirea, plecarea genunchiilor și starea dreaptă la rugăciune, împreunarea mânilor, tămâierea și altele deasemenea forme și ceremonii ale cultului, precum și simboalele naturale, cum e b. o. pânea, apa, lumina, tămâia ș. a., sunt comune cultului dumnezeesc iudaic și celui creștin. Cauza acestei aparițiuni e, că religiunii testamentului nou îi sunt comune cu religiunea testamentului vechiu, unele idei fundamentale, că unele forme și simboale ale cultului au caracter general omenesc și natural, că la introducerea formelor cultului nu se ia în considerare numai ideea religioasă, ce o reprezintă formele, ci și natura și necesitatea oamenilor, cari în toate timpurile și sub toate climatele, în formele lor fundamentale își sunt egali. Pentru aceea întâlnim, în cultele tuturor religiunilor timpului nou și celui vechiu, oarecari forme comune și aceasta e chiar, o prerogativă a cultului creștin, că el se află în posesiune de forme, cari sunt sfințite prin întrebuințarea miilor de ani, și cari, născându-se de odată cu religiunea, nici nu se vor pierde cândva. Acestea sunt simboalele, cari nu aparțin creștinismului, iudaismului, ori păgânismului, ci omului ca atare²⁹⁾.

Este, neîndoios, prea departe împinsă aci argumentația asupra „cultului testamentului vechiu în raport cu al testamentului nou“, încât abia se mai zărește acest raport; atât este el de slăbit prin generalizarea în care *Mitrofanovici* cuprinde unele forme și simboale ale cultului, propriu nu unei religiuni, ci naturii omenști. Dacă speculația liturgică poate ajunge la asemenea constatări, cercetarea istorică este astăzi ajunsă la așa de sigure descoperiri de date, încât, nu putem admite că „das Christentum ein echter Abkömmling des Judentums, war und blieb“³⁰⁾, dar nici nu putem tăgădui observația lui *Tertulian* că, creștinismul s'a dezvoltat la adă-

29. *V. Mitrofanovici, Liturgica Bisericei Ortodoxe*. Cernăuți, 1929, Ed. Cons. Eparhial Ort. Rom. din Bucovina, pag. 12.

30. *Hans Frh. v. Soden, Die Entstehung des Christentums* (in „Propyläen-Weltgeschichte“, Bd. 2). Propyläen-Verlag, Berlin, 1931, pag. 478.

postul religiei iudaice. Hotărâtor, desigur, și în această privință este cuvântul Mântuitorului, care precizează poziția noii învățături față de cea veche: „οὐκ ἤλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι“³¹).

Să ținem socoteală și de faptul istoric al genezei și propagării învățaturii Mântuitorului și să nu uităm, mai ales, mediul ebraic în care vâlvătaia de lumină dumnezeiască se aprinde, pentru ca să ne putem înfățișa atmosfera muzicală în care se infiripa muzica religiunii celei noi. „Fühlten sich doch die Gläubigen der ersten christlichen Gemeinde noch durchaus als *Glieder der jüdischen Kultgemeinschaft*“³²). Apostolii „καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ“³³). Și deasemenea credincioșii mergeau în templu.

În capitolul al treilea al „*Faptelor Apostolilor*“, ni se precizează cum „Πέτρος δὲ καὶ Ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ τὴν ὄραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην“³⁴), după care, vindecând pe ologul din naștere, împreună „εἰσῆλθεν σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν“³⁵). Aceasta, în ceiace privește *templul*. *Sinagogile* sunt elemente mai însemnate pentru originea muzicii creștine și pentru raporturile ei de dependență cu muzica ebraică, dacă nu chiar singurele elemente care trebuie să ne preocupe. În toate părțile, pe unde Creștinismul se răspândește, se găsesc sinagogi. Sf. Apostol Pavel, de pildă, în călătoriile sale, le întâlnește, nu le ocolește, ci intră în ele de predică. „Αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς Πέρης παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τὴν Πισιδίαν, καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐκάθισαν“³⁶). Și mai departe: „Ἐγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων“³⁷). „Εἰς τὴν συναγωγὴν“ este, așadar, o expresie care se întâlnește, după cum vedem, frecvent în Noul Testament. Ba chiar — ceiace nu este nicidecum de trecut cu vederea — sf. Apostol Pavel, găsind comunități iudaice, le face concesii, ca cele relatate, de asemenea, de *Faptele Apostolilor*: „Κατήνησεν δὲ καὶ εἰς Δέρβην καὶ εἰς Λύσ-

31. *Evangelhia lui Matei*, Cap. V, 17.

32 *Fr. Leitner, Der gottesdienstliche Volksgesang*, Freiburg im Breisgau, Herder, 1906, pag. 69.

33. *Faptele Apostolilor*, Cap. II, 46.

34. *Ibid.* Cap. III, 1.

35. *Ibid.* Cap. III, 8.

36. *Ibid.* Cap. XIII, 14.

37. *Ibid.* XIV, 1.

τραν. Καὶ ἰδοὺ μαθητῆς τις ἦν ἐκεῖ ὀνόματι Τιμόθεος, υἱὸς γυναι ὅς Ἰουδαίας πιστῆς πατρὸς δὲ Ἑλλήνος..... τοῦτον ἠθέλησεν ὁ Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξέλθειν, καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτόν διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκεῖνοις" ³³⁾). Când în privința circumcisiunii, înțeleptul Apostol socotește că este de făcut concesie Judeilor, relativ la muzică nici măcar nu se mai pune problema. Dacă este de luat o atitudine protivnică, apoi aceasta privește muzica păgânească de desfrânări și vătămare a curăteniei sufletești. Muzica ebraică, în templu și în sinagogi, este mereu ascultată și, conform ritualului, executată, de către Mântuitorul, apostoli și credincioși, când cerințele cultice iudaice prevăd aceasta. Psalmi, imne, *cantice*, refrenuri, Amin, Aliluia, Osanà, continuă a fi cântate de către credincioși în sinagogi, mai ales. Situația aceasta n'a putut însă dura multă vreme. Uneltirile Iudeilor împotriva aderenților nouii religii, deslănțuesc acele sălbatice prigoniri, al căror prim obiect (și simbol divin) este însuși persoana pământească a Mântuitorului. Creștinii nu mai merg la sinagogi. Legea cea nouă își întocmea forme proprii de cult, despre care numeroase sunt locurile în Noul Testament. Comunitățile creștine își organizează bisericile lor și-și fixează serviciul divin.

„Aussi, complétant et rénovant l'esprit mosaïque par les enseignements christiques, les chefs de l'Eglise naissante conservèrent—ils les observances rituelles de la synagogue, leur superposant ce qui devait les marquer du caractère de la Loi nouvelle, ou mieux, de la Loi transformée" ³⁹⁾).

Întrebarea firească ce ni-se impune, în noua situație, este următoarea: cine era oficiantul, cui putea fi încredințat rolul de a sluji, de a oficia și, deci, de a reprezenta muzica în comunitatea creștină? Desigur, cuiva care cunoștea, și era în stare să facă față cerințelor muzicale ale cultului. Și se vor fi găsit, de bună seamă, credincioși cunoscători ai cultului și ai muzicii; și iarăși, de netăgăduit este faptul că, cei ce vor fi avut pregătirea tehnică și practică necesară ca să slujească, să cânte psalmii și cântecele împrumutate din Vechiul Testament, aceia nu puteau fi decât, în primul rând, leviți, precentori, cantori, cari au continuat să-și îndeplinească

38. *Faptele Apostolilor*, Cap. XVI, 1 — 3.

39. *Amédée Gastoné, Les Origines du Chant Romain*. Paris, Picard, 1907, pag. VI.

în cultul creștin, rolul cultic ce-l aveau înainte de botez în sinagogi. Funcția aceasta muzicală, rolul de cantor, trece de fapt în cultul creștin, după modelul ebraic, doar numele preschimbându-i-se în cel de *psalmist*. „Die liturgische Geschichte erweist den liturgischen Solist der ersten christlichen Jahrhunderte als Nachfolger der synagogalen Kantoren, und zahlreiche andere liturgische Tatsachen bezeugen einen Zusammenhang des christlichen und des altjüdischen Sologesanges“⁴⁰).

Fiind siliți să fugă de ochii prigonitorilor și să se ascundă pentru rugăciuni în case particulare, legătura cu cultul iudaic se desface și, putem presupune că, până la un punct, chiar în moștenirea și împrumuturile muzicale, creștinii operează o transformare și anume în sensul simplificării, revenirii la acea neoprimitivitate pe care o semnalăm. Dispare și influența așa de activă a levitului, care devine mai scrupulos cu îmbrățișarea noii credințe, iar, pe lângă aceasta, masa creștinilor veniți la botez dintre „neamuri“ mărindu-se, cantorul evreu, se pierde în numărul considerabil al celorlalți creștini. Despărțirea comunității creștine de sinagogă, începe mai de timpuriu; procesul nu poate dura însă peste mijlocul celui de-al doilea veac creștin, când trebuie să presupunem că se și cristalizaseră forme definitive de cult și cântare creștină.

Ce s'a cântat, în aceste vremuri, în slujbelele divine, nu încapă îndoială că era în mare parte împrumut din cultul iudaic, la care se adăogă producția nouă, cum putem vedea din Noul Testament, precum și din scrierile părinților apostolici, mai cu seamă, în privința celor în discuție aci, din Didahie. Cum s'a cântat? Cum a răsunat în comunitatea primilor creștini cântarea?

Multă vreme, până în zilele noastre chiar, a fost admisă ipoteza priorității spiritului muzical ebraic în muzica creștină și a continuității lui în biserica Mântuitorului. Nu este tăgăduit nici azi. Numai că, nu a fost făcută, nainte vreme, încercarea de a se cerceta cu destulă luare aminte spre a se descoperi elementele, — dacă într'adevăr există — comune ambelor genuri de muzică. Abia în zilele noastre, se lămu-

40. *Peter Wagner, Gregorianische Formenlehre*, Leipzig, Breitkopf u. Härtel, 1921, pag. 367.

resc datele problemei, grație metodelor de investigație ale științei muzicii comparative. De oricât de sigure metode de cercetare ar dispune această disciplină, lipsia însă, până în vremea din urmă, materialul muzical necesar pentru a se așeza față în față, a se examina, a se compara și a se putea ajunge astfel, la constatări, la asemănări sau deosebiri. Muzica creștină se găsește azi tipărită, există în practica bisericii, se cunoaște, deși în forma în care se află acum, suferind influența a 19 veacuri de schimbări, transformări și încercări de restaurare. Lipsia muzica ebraică. Ce se cunoștea dela sinagogile din Europa, intonații ale Bibliei, cantilațiuni și melodii ale poeziilor religioase, ca și tot ceiace este semiografie muzicală ebraică, sunt produse ale unor timpuri cu mult mai târzii decât cele care ne preocupă aci, constituind un material comparativ îndoeinic, care nu prezintă deci, suficiente garanții de autenticitate. Muzică a epocii, transmisă în semne muzicale, nu există. Și dacă, în mod foarte, general, putem să constatăm caracterul imnic și psalmodic, comun ambelor muzici, ebraice și creștine, dintr'aceasta nu putem concluda că muzica creștină ar conține elemente moștenite din muzica ebraică, întrucât caracterul imnic, de cântare cu bogate podoabe melismatice, ca și cel psalmodic, recitativ, nu sunt bunuri muzicale exclusiv ebraice, ci întreaga antichitate, ca și primitivii și folklorul muzical al multor popoare de cultură le cunosc, bine'nțele, în forme variate și particulare, dar asemănătoare ca diferențe generale de procedee, de raport între vers și viers, mai ales.

Un învățat cantor din Ierusalim, *Abraham Zebi Idelsohn*, al cărei nume l-am mai întâlnit în cursul paginelor anterioare, a întreprins o intensă activitate de strângere, prin mijloace fonografice, și transcriere în notațiune muzicală, a melodiilor diferitelor sinagoge, dela semințiile ebraice de prin toate părțile, publicând în zece volume mari, melodii dela toate comunitățile din diaspora⁴¹). „Gut erhaltene Traditionen haben die historischen Gemeinden in Jemen, Persien, Babylonien (Mesopotamien), Syrien (Aleppo und Damaskus), Marokko, Italien, Amsterdam, Süddeutschland und Litauen. Da die meisten der genannten Gemeinden niemals miteinander

41. A. Z. Idelsohn, *Hebräisch-orientalischer Melodienschatz*.

in Berührung gekommen sind und doch dieselben Weisen singen, so ist anzunehmen, dass die Weisen Reste uralten Volksgesanges sind aus vorexilischer Zeit, die sie aufbewahrt haben“⁴²). Intre alte comunități ebraice, cercetate de Idelsohn și dela care a strâns el melodiile de cult și populare, sunt cele de prin părțile vechiului Babilon și din ținutul ebraic Iemen, din sudul Arabiei. Izolate de restul comunităților israelite, despărțite de ele încă de pe timpul regilor, — un mileniu nainte de nașterea Mântuitorului —, și ferite de influențele pe care a trebuit să le încerce muzica de cult sinagogal și de templu în desvoltarea anterioară, sinagoge din Babilon și Iemen au păstrat cu mare grijă, cât mai credincioasă și nealterată, tradiția vechei muzici din nainte de exilul babilonic. Un aport extrem de important pentru istoria muzicii vechiului popor israelit a fost adus științei prin lucrările învățatului cantor. Dar cu deosebire însemnat este rezultatul obținut de Idelsohn, comparând unele din melodiile sinagogale babibilonice și iemenitice, cu cântul gregorian, cu muzica bisericească a Romano-catolicilor⁴³). Intr'adevăr, din comparația textelor muzicale, rezultă asemănări frapante, identități chiar, nu numai în ceiace privește sistemul general de cântare — psalmodică, accentică și imnodică, concentrică — ci în însăși arcuirea liniilor melodice, în sinuozițiile, sușurile și coborâșurile lor, în cadențe, în gruparea materialului și chiar în atmosfera spirituală.

Ca să ne încredințăm, să luăm în considerație mai întâi o melodie ebraică babilonică: (Vezi pag. 434).

Să luăm, așa cum procedează Idelsohn, și o melodie bisericească gregoriană în tonul al III-lea: (Vezi pag. 435).

Ca înfățișare generală, melodia ebraică se prezintă mult mai ornamentată, mai bogată în melisme; cea gregoriană mai simplă, scuturată de tot balastul podoabelor exterioare *Fétis*, marele istoriograf muzical, punându-și mai de mult problema raporturilor dintre muzica gregoriană și cea orientală, constată: „Un seul caractère commun s'est conservé chez les descendants des anciens Hébreux dans le chant de leur poésie religieuse: il consiste dans la multitude d'orne-

42. A. Z. Idelsohn, *Jüdischer Tempelgesang*, în „*Adlers Handbuch der Musikgeschichte*“, Hesse, Berlin, 1930, pag. 150.

43. *Zeitschrift für Musikwissenschaft*. 4. Jahrg. H. 9/10, pag. 515 — 524.

romaine, pour démontrer que celle — ci n'a pas conservé la forme orientale⁴⁴). Este adevărat că, în ciuda privește bogăția ornamentală, melodia gregoriană apare categoric diferită de muzica ebraică. Poate că și aici este de văzut acea

KYRIE ELEISON *)

The image shows a musical score for the Kyrie Eleison. It consists of two staves of music. The first staff is in G-clef (soprano) and the second is in C-clef (alto). The lyrics are written below the notes. The score is divided into two parts, labeled 1. and 2. at the top. The lyrics are:
 1. ri-e e-le-i-son. Do-mi-ni mi-se-
 2. re-re. chri-stus Do-mi-nus.
 3. fac-tus est o-be-di-ens us-que
 4. mor-tem. Qui pas-su-rus ad-ve-nis-
 5. si-prop-ter nos. Qui ex-pa-n-dit coe-
 6. na-m bus tra-dit om-ni-a
 7. ad-re-sa-c-ti-o-nem. Qui pro-phe-ti-
 8. cas. et e-ro mors et mors.

*) Citat după: A. Z. Jdelsohn. *Gesänge der Babylonischen Juden* (1923, Harz, Jerusalem), pag. 43.

simplicitate, acea neoprimitivitate, pe care o constată și *Heinrich Besseler*, cugetând însă la psalmodia gregoriană față de compoziția elină⁴⁵). Melodia bisericească romano-catolică

44. J. F. Fétis, *Histoire generale de la musique*. T. IV. pag. 8—9

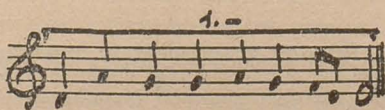
45. „Als künstlerische Formung bleibt dergleichen weit unter dem Niveau griechischer Komposition. Man spürt eine neue Primitivität“. — (*Heinrich Besseler, Musik des Mittelalters und der Renaissance in Bückens „Handbuch der Musikwissenschaft, Akad. Verlag Athenaeon, Potsdam, 1931, pag. 29*).

este, așadar, curățată de încărcătura melismatică, este simplificată și redusă la elementarul și esențialul liniei melodice. Se poate însă tăgădui că este *aceiași* melodie, răsarită în structura a două spiritualități diferite, în duhul lui Jahve urgisitorul și răsbunătorul, și în duhul Mântuitorului, al iertării, al împăcării și al iubirii? Nu! Iar dacă vom examina mai de aproape principiile de construcție ale pieselor, dacă vom analiza orânduirea și organizarea lor în economia generală a melosului, vom putea stabili că ambele melodii nu sunt decât variante ale aceluiaș original, sau, mai firesc, că „*Kyrie eleison*” gregorian nu este decât transformarea în spirit creștin *apusean* a originalului, a melodiei de Pentateuh ebraice. Intr'adevăr, ca principiu de compoziție este de observat, în primul rând, construcția ambelor piese din împreunarea unor scurte *motive*, însemnate în exemplele de-aci prin ușoare scoabe așezate de-asupra fiecărui motiv și numerotate: 4 motive în melodia ebraică, 4 și în cea gregoriană. (Atât de evidentă apare pentru Idelsohn identitatea, încât nici nu găsește necesar să stăruie asupra acestui principiu constructiv). Motivele se repetă în cursul piesei, după nevoie. Ceiace caracterizează piesa sunt tocmai aceste motive, care, în toate cazurile, sunt elemente structurale, având funcțiunea pe care în muzica noastră bisericească o au într'o mai redusă măsură, formulele de cadențe. În lăuntrul aceleiași octave, Mi-mi, se formează acelaș *modus* (*Phrygius*, *tritius*, al III-lea gregorian, care nu este decât *Dorius*, *δωρισί* din vechea muzică elină). Fiecare motiv se încheie, face cadență, pe nota *mi*. Comparete între ele, motivul Nr. 1 dintr'o parte cu Nr. 1 din cealaltă parte, ni-se evidențiază asemănarea lor :

ebraic —

gregorian —

De asemenea, comparând motivele Nr. 2.

ebraic —

gregorian —

Aceiași asemănare o putem constata, comparând motivele Nr. 3:

ebraic —

gregorian —

Principiul de construcție al ambelor melodii este acelaș, după cum vedem. Hotărâtor aci nu este numai șirul înlănțuirii tonurilor și semitonurilor în lăuntrul unei octave, tonul, ehul, modul, sau gama, în accepția modernă a acestor cuvinte. Ideia de *mod*, ca principiu de compoziție, așa cum se învederează din observarea celor două melodii, este mult mai largă, mai cuprinzătoare, însemnând, *mai ales*, elementele structurale, motivele melodice și ritmice constitutive, caracteristice. Firește, în teoria cântului plan gregorian, nu în acest sens este întrebuințată ideia de *mod*, ci în sensul de scară muzicală, de tonalitate, de gamă, de șir al subdiviziunilor unei octave. Nu se poate tăgădui însă că ideia aceasta este parțială, și că, mai ales când este vorba de o moștenire muzicală așa de străveche, principiile care au călăuzit compunerea acelei muzici, sunt de trecut cu vederea.

De altfel, chiar numai comparând, din punctul de vedere al ideii de mod, cele două piese muzicale, putem întrezări variația conținutului, strâmtarea sferei acestei idei, în decursul timpului. În melodia de Pentateuh, *modul* se întemeiază pe formulele melodice, pe figurile formate din gruparea unui redus material ritmic și sonor, dar destul de caracteristic pentru a deveni motive muzicale constitutive, scara sunetelor, gama, intervenind ca un factor secundar în determinarea unei asemenea idei de mod. Mersul melodic se întruchipează în sinuozități ale liniei rezultate din alăturarea motivelor, șerpuește în repezi arcuiri, curge în vioaie pulsații de energii ce nu conțin decât la cadențe, ritmul emulând neîncetat elanul melosului. Ideia de *treaptă* a unei scări muzicale, de *funcție* a unui sunet într'o alcătuire organică tonală, de fixitate și stabilitate a unei înălțimi în cadrul unei octave, nu dispăre, dar aproape se pierde în valurile melosului sau, în orice caz, este secundară, nu are o însemnătate mai deosebită decât la încheierea motivelor, la cadențe.

Dacă mai ținem seama că octava este teoretic considerată ca fiind formată din 24 trepte, — pulverizată, deci, într'un număr îndoit de trepte, față de numărul subdiviziunilor aflat în practica muzicală apuseană, care socotește octava împărțită în 12 semitonuri —, iar caracterul melodic, că este determinat ca *ambitus*, nu de octavă, ci de tetracord sau pentacord, înțelegem ce schimbare se produce asupra aceleiași linii melodice, concepută dintr'o altă perspectivă a ideii de *mod*, cum se întâmplă în „Kyrie eleison“. Modul este limitat aci la ideia de *scară muzicală*, cu *opt trepte*, precis delimitate prin diferențele de tonuri și semitonuri, în cadrul unei *octave*. Chiar caracterul tetracordal sau pentacordal al melodiilor devine secundar, octava impunându-se ca factor teoretic și practic determinant în delimitarea și caracterizarea modului. Deaceia, ideia de *treaptă* și *mersul din treaptă în treaptă* — ceiace dă impresia unei stagnări, unei potoliri, temperări a elanului melosului, raționalizându-l — pășirea din punct în punct (punctele fiind trepte ale unei scări muzicale), jalonarea și statornicirea liniei melodice de către punctele care reprezintă înălțimi fixe, (nu direcții care călăuzesc torentul melosului, care au a delimita și îndruma făgașurile de expansiune ale avântului sacru și muzical), sunetele absorbând în ele

bună parte a interesului înfățișat de raportul *dintre ele* și, prin aceasta, contribuind la diminuarea caracterului dinamic al muzicii, — iată ceiace determină stilul diferit al aceleiași melodii în „Kyrie eleison“. Numai în concepția vechii idei de mod, putem înțelege caracterele etice atribuite fiecărui mod — ca în teoria *etosului elin* —, grație căror caractere, fiecare mod era considerat capabil a înrâuri în anumit chip spiritul celor ce, în forma interpretării sau a ascultării și receptării, aveau vreun raport cu muzica. Pe această concepție se întemeiază factura vechilor melodii de cult sinagoga: epicul este redat în doric, lirismul și extaticul psalmilor în frigic, glorificările, cântecele de laudă și prea mărire sunt lidice (C. Sachs).

Aplicând metoda comparativă și la psalmodie, se ajunge a aceleași constatări asupra analogiei și deci, a descendenței unor forme de psalmodie gregoriană din psalmodia iudaică. Paralela se face aci în cadrul aceleiași cântări sau ziceri la psalmilor.

Iată, mai întâi, o formă de psalmodie ebraică iemenitică :

MELODIE PENTRU SABAT *)

*) A. Z. Jdelsohn, *Gesänge der Jemenischen Juden* (Leipzig, Breitkopf u. Härtel, 1914), pag. 64.

Iată și o formă de psalmodie gregoriană :

PSALMODIE GREGORIANĂ *)

*) Citat după: „*Zeitschrift für Musikwissenschaft*“ 4 Jahrg. H. 9/10, pag. 521.

Asemănările sunt aci atât de isbitoare, încât socotim de prisos să mai stăruim asupra lor. Paralelele făcute de Idelsohn între muzica ebraică și cea gregoriană nu se mărginesc la cele două cazuri citate, ci se extind și la alte forme melodice, precum și la alte genuri de cântări, cum este în-tonarea „*Lamentațiunilor*“, a „*Plângerilor lui Ieremia*“, cum și întrebuintarea în melodiile gregoriene a melodiilor ebraice în modul *Tefilla*.

Ele confirmă aceleași asemănări și conduc la aceleași concluzii asupra raporturilor dintre muzica ebraică și cea romano-catolică. Niciodată, deși încercările au fost numeroase, astfel de paralele nu au adus rezultate așa de însemnate, ca cele datorite învățatului cantor evreu. *Peter Wagner*, slujindu-se de materialul cules de Idelsohn, ajungea deasemenea în ceiace privește „*Lamentațiunile*“ la concluzia unei „unmittelbare Uebernahme altsynagogalen Melodiegutes in die lateinische Kirche“⁴⁶). Chiar în ceiace privește ornamentica, pe care Fétis o consideră streină simplității psalmodiei bisericii romane, *Peter Wagner*, marele învățat de indiscutabilă autoritate în domeniul coralului gregorian, socotește că *interpuncțiunea melismatică* nu este un bun latin. „*Noch heute pflegen die orientalischen Christen, die darin sicher nicht von Rom abhängig sind, eine solche Interpunktionsmelismatik. Ihre eigentliche Quelle kann aber keine andere sein als die jüdisch—synagogale Solopsalmodie. Der Zusammenhang der lateinischen Melismatik mit der jüdischen ist... ausser Zweifel*“⁴⁷).

Prin urmare, putem identifica în cântul plan gregorian, elemente muzicale din repertoriul sinagogal al comunităților iudaice din Iemen și Babilon. Aceste elemente n'au putut pătrunde în cultul creștin, decât în stadiul său de întocmire, în faza de formație a muzicii creștine, aproape 2000 ani nainte de vremea noastră. Inchise cu desăvârșire oricăror influențe muzicale din afară, este exclus să bănuim că sinagogile din Iemen și Babilon ar fi împrumutat muzică din cultul romano-catolic, ci, după toate probabilitățile, procesul firesc este cel contrariu. Pe de altă parte, ni-se evidențiază din aceste constatări, autenticitatea, rigoarea tradițională în care au fost

46. *P. Wagner, Gregorianische Formenlehre*, Leipzig, Breitkopf u. Härtel, 1921, pag. 240.

47. *Ibidem*, pag. 367.

păstrate melodiile sinagogale iemenitice și babilonice. Ceiace ne-a și condus la ipoteza de a considera cele două exemple muzicale iemenitice, dela începutul acestei expunerii, ca proprii de a ne înfățișa, dacă nu întocmai liniile melodice pe care le-a parcurs glasul Mântuitorului în templu, sinagogi și, mai ales, în sinagoga dela Nazaret, cel puțin ne redau atmosfera muzicală, ne reamintesc procedeele de întrebuințare a cântării în cult, ne descoperă principiile structurale ale acestei cântări, ne evocă imaginea vieții muzicale sinagogale, la care Mântuitorul și Apostolii au participat activ, o parte din freamătul de idei și simțiri în care a răsunat graiul Celui venit, nu ca să strice, ci ca să împlinească.

Așadar, numeroase fire leagă muzica gregoriană de muzica sinagogală, afinitățile dintre ambele forme de muzici fiind mărturisite deajuns de deslușit prin fragmentele aduse ca exemple. Ele confirmă și pe această latură numeroasele legături pe care legea cea nouă a Mântuitorului le are cu vechea lege, cu sacra credință a Vechiului Testament, dar și cu practica de cult, legături asupra cărora studiile liturgice contemporane aduc dovezi tot mai puternice, dându-ni-se, astfel, imaginea asimilării elementelor cultice și muzicale iudaice, în practica și manifestarea cultică a creștinilor. Asupra unui punct am vrea să ne oprim, expunând această neîndoioasă continuitate a elementului iudaic în cântecul gregorian. Și anume, asupra unui punct de întrebare: dacă se pot identifica elemente de muzică iudaică în cultul bisericii apusene — care, oricum, ținând seama de toate împrejurările și condițiile în care acest cult se formează, a trebuit să fie mult mai îndepărtat și mai laoparte de influențele orientale ce veniau de prin prărțile babilonice și arabe și chiar de celelalte sinagogi aflate în raza focarului central al ideii cristianice, — cum ar urma să concepem, drept consecință logică, ce ipoteze suntem îndreptățiți a face, asupra legăturilor dintre muzica sinagogală și muzica bisericii ortodoxe răsăritene, cât de strânse vor fi aceste legături, cât de reale afinitățile? Nu odată profanii își dau părerea, comunicându-și impresii asupra asemănării dintre cele două feluri de muzică. Impresii — desigur. Ele nu pot forma date de probleme, dar pot da impuls la încercări, care ar fi de natură

să lămurească, măcar o fațetă a ființei muzicii noastre bisericești.

* * *

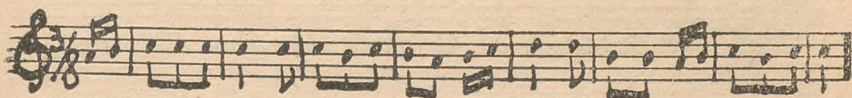
Iată ceiace ne propunem să înfățișăm, nu ca rezultate, ci, mai degrabă, ca metode de cercetări și ca indicații sau sugestii pentru investigații mai temeinice pe care le dorim și le așteptăm.

Răsfoind numeroasele file ale celor zece volume de „Hebräisch-orientalischer Melodienschatz“ publicate de Idelsohn, nu odată vom încerca via surpriză de a ne vedea, noi Românii, pomeniți aci. Cu atât mai vie este surpriza când, fredonând, dăm printre paginile care conțin muzica ebraică contemporană de prin părțile Poloniei, peste cântec românesc. „Hora“, este intitulată o melodie iudaică; iar „Cucuruz“ („cu frunza'n sus“) este arătat ca obârșie a imnului sionistic „Há-tikwa“ — în care, în paranteză fie adăogat, (pentru că Idelsohn n'a cunoscut îndeajuns muzica românească), este intercalată întreaga frază întâi din cântecul moldovenesc „Pețitorii“. Faptul nu se sfiește a-l recunoaște învățatul cantor, ci afirmă că „andere Melodien scheinen aus dem rumänischen Gesang zu stammen“⁴⁸). Dar, nici gând profan și nici auz profan nu trebuie să pătrundă în conștiința noastră acum, când este vorba de muzica primelor veacuri de creștinătate. Să ne eliberăm spiritul de sub influențele în care ambianța socială și politică de azi, în care împrejurările ne hotărăsc să trăim, să cugetăm, să simțim și să voim. Să înviorăm în spiritul nostru acele raze de conștiință care ne leagă de iudaism prin „cartea cărților“, prin Biblie. Să uităm și acel paradox, unul din cele mai ciudate ale istoriei — „Es gehört zu den merkwürdigsten Paradoxien der Weltgeschichte, dass die neueren Kulturnationen das heilige Buch eines Volkes, dessen Angehörige sie verachteten und verfolgten, dennoch andachtsvoll übernahmen“⁴⁹), să lăsăm, deci, auzului nostru de creștini răsăriteni, liberă capacitatea de receptivitate și apoi, după ce vom cânta sau asculta, să căutăm a ne da socoteală de cele ce sunt și se întâmplă.

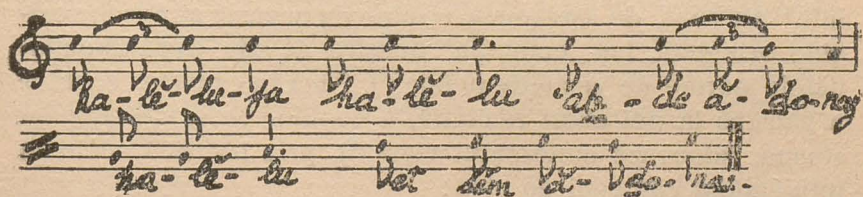
48. A. Z. Idelsohn, *Der Volksgesang der osteuropäischen Juden*, 1932, Hofmeister, Leipzig, pag. XVII.

49. R. Müller—Freienfels, *Bildungs- und Erziehungsgeschichte*, Quelle u. Meyer, Leipzig, 1933, pag. 117.

Iată o linie melodică, prea scurtă, poate, pentru a ni-se impune ca exprimare muzicală completă, mai amplă, dar destul de caracteristică:

Destul de caracteristică pentru auzul creștinului răsăritean, care o identifică în nenumăratele prilejuri de zicere a psalmilor și mai ales în citirea — recitativul, pronunțarea distinctă, ἐκφώνησις — a Evangheliei și Apostolului în biserică. Melodia de aci nu este însă luată din comoara de viersuri creștinești ale bisericii ortodoxe a Răsăritului. Ea este un „Nesid”⁵⁰), un cântec de nuntă iemenitic, în care se descrie — în spirit cabalistic, după pilda „Cântării Cântărilor”, probabil, — dorul și plângerile miresei. Vechimea poeziei acestui gen de cântece nu trece de secolul al XVI-lea. Muzica poate fi mai veche, dar, adaptată la un text care nu este sinagoga, fiind de un caracter semireligios, dar nu cultic, ea nu poate fi luată decât cu mare prudență ca termen de comparație pentru preocupările noastre. Iată, așadar, un alt text muzical⁵¹):

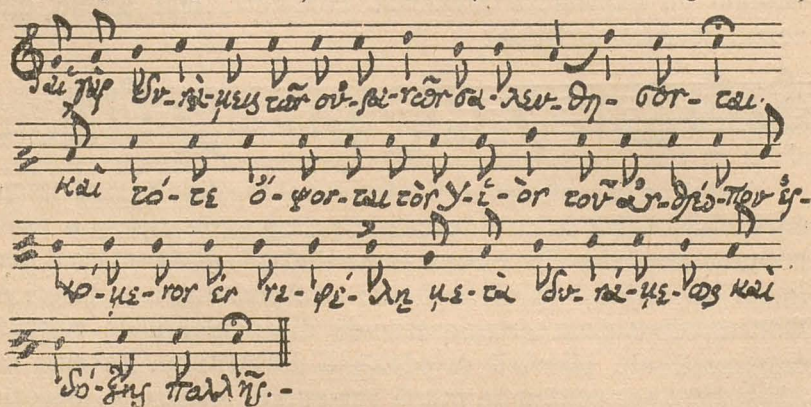
Asemănarea dintre muzica acestui text și cea a „Nesid”-ului anterior, nu poate fi tăgăduită. Acesta din urmă este text de muzică religioasă, sinagoga, și anume psalmodie marocană. Negreșit, că și această muzică își găsește o rezonanță foarte vie în conștiința religioasă și muzicală a creștinătății orientale. Și, de fapt, cu totul firească este această rezonanță, pentru creștinul — și pentru orice ascultător — care aude în biserică elină, zicându-se Evanghelia în felul următor:

50. A. Z. Idelsohn, *Gesänge der Jemenischen Juden*. Leipzig, Breitkopf u. Härtel, 1914, pag. 45.

51. Citat după „*Zeitschrift für Musikwissenschaft*”, 4. Jahrg. H. 9/10, pag. 519.

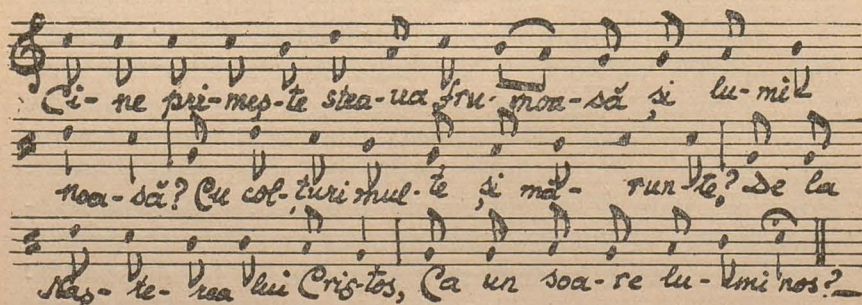
FRAGMENT

de pericopă evanghelică, așa cum se citește azi în biserica grecească*).

*) P. J. Thibaut. *Origine Byzantine dela Notation Neumatique de l' Eglise Latine.* (Paris, Picard, 1907), pag. 29.

Numai în biserica grecească? Nu! Și în biserica românească, de veacuri, poate de când ne-am creștinat și ne-am pomenit, în acelaș chip se zice Evanghelia, în acelaș chip Apostolul. Ca material comparativ, putem folosi tot ceia ce se află, în această privință, la orice slujbă divină din bisericile creștine ortodoxe. În biserica romano-catolică, „lecțiunile“ și „orațiunile“ nu sunt, de asemenea, streine de această străveche origine orientală. Iar „ectenile“ noastre se zic după menționatele norme de recitativ iudaic⁵²). Până în cântarea copiilor a pătruns la noi acest recitativ, a copiilor care, mergând cu steaua, intonează cunoscutul viers⁵³), prin biserică, melodia influențând cântecul de stea:

52. A se vedea, de asemenea, și Anton Pann, *Irmologiu Catavasier*, a doua ediție, București, 1854, în tipografia lui Anton Pann, pag. 249—254. — Cf. și I. Popescu-Pasărea, *Reguli pentru Citirea Apostolului și Evangheliei*, București, Tip. Dim. C. Ionescu, 1913, pag. 5.

53. G. Breazul, *Carte de cântece*, Scrisul Românesc, Craiova, 1933, p. 55.

Partea cea mai însemnată, care urmează a fi luată în discuție, atunci când este vorba de moștenirile iudaice, aflate în muzica creștină a bisericii ortodoxe răsăritene, sunt însă de aflat în tezaurul ei, în construcția însăși a acestei muzici, în principiile de compoziție, care au presadat la formarea ei, în structura și stilul ei particular. Astfel pusă problema, discuția asupra ideii de mod, deschisă cu prilejul examinării diferențelor dintre melodia babilonică de Pentateuh și „Kyrie eleison“, își capătă aici valoarea ei deosebită. Căci, mai ales față de cititorul de cultură teologică ortodoxă, nu este nevoie să se facă analiza principiilor fundamentale ale alcătuirii muzicii noastre bisericești. Formulele de cadențe, ehurile și mai ales tipurile de cântări, de asemănândeale sau prosomiile, sunt elemente care ne călăuzesc să privim realitatea muzicală creștinească a Răsăritului, dintr'o altă perspectivă, decât cea a teoriei muzicii apusene. Dar această perspectivă depășește considerabil rolul pe care îl atribuim aci muzicii poporului lui Israel, ea înfățișându-ne vastitatea de concepții și practici muzicale a vechii lumii răsăritene. Poate că iudaismul și cultul sinagogal să nu fie decât mediul de transmisiune, făgașul prin care se scurg în practica muzicală creștină, elemente muzicale orientale; unul din făgașuri. Căci, mai ales muzicii bisericii creștine îi revine îndatorirea de a privi spre răsărit, dacă vrea să-și deslușească, prin negura vremurilor, obârșia sa. Pentru ea, mai ales, acel îndreptar: *Ex Oriente lux*.

(Va urma)

G. BREAZUL

4

BETHLEHEM

Este o localitate din tribul lui Iuda, pe care primitiv, cananeii o numiră *Efratha*. Numele de *Bethlehem*, (ebreește בית לחם, pe românește se tâlcuește „*casa pâinii*”¹). Pe cât se pare, acest nume se datorește fertilității locului. Intr'adevăr, Bethlehemul este înconjurat de cele mai frumoase grădini de măslini, smochini și vie, iar în partea de sud-est, dispune de o vale, care este cea mai bogată în grâu, față de vecinătăți. Chiar numele vechi, de *Efratha*, îl căpătase tot din pricina productivității terenului, fiindcă în limba ebraică cuvântul *Efratha*, are sensul de : „*productiva*” (dela פרה = a produce, a fi fertil²). Din pricina bogăției în oi ale cetății Bethlehem, Arabii, cuceritorii de mai târziu ai Palestinei, nu mai numiră această localitate nici *Efratha*, nici Bethlehem, ci îi spuseră : „*Baithlahm*”, adică : „*casa cârnii*”. Valea dinspre răsărit de Bethlehem, care se prelungește până în pustia Engledi, a putut să nutrească și nutrește încă până azi, numeroase turme de oi, tot timpul anului, din care pricină locuitorii cetății Bethlehem, totdeauna au fost stabili, nu seminomazi ca cei din jur. Carnea care se consumă azi în Ierusalim, Bethlehem și împrejurimi, turmele din valea de lângă Bethlehem o procură. Cu drept cuvânt deci s'a putut numi cetatea Bethlehemului, casa cârnii și nu casa pâinii.

Când s'a numit această cetate Efratha și când Bethlehem ?
Ca să putem face o afirmațiune precisă, ne lipsesc documentele. Numele de *Efratha* ne apare în față pentru prima, dată în Gen 35, 16-19, unde citim : „...Și așa muri Rahela și fu înmormântată lângă drumul cel ce duce la Efratha, care este Bethlehem...” De aici aflăm că în

1. Cuvântul vine dela בית = casă și לחם = pâine. În limba ebraică deși n'avem fenomenul cuvintelor compuse așa ca în limbile europene, totuși multe numiri de ființe sau de lucruri sunt căpătate dela însușirile sau proprietățile ce dețin. Așa de pildă, pentru a spune : *violent, mânios*, ebreul se exprima prin 2 cuvinte : בעל אף = stăpân al mâniei, adică mânios ; בעל כשר = stăpân al trupului, adică robust.

Tot așa și numirea בית לחם = casa pâinii, vrea să ne dea ideia de : fertilitate, producție. Cuvântul בית ca și בעל servește la formarea multor numiri de loc. De ex. : בית און Is. 7, 2 ; בית אל I R. 12, 28 ; בית גדר Is. 15, 36 ; בית דגון Is. 15, 41, etc. Din această pricină cuvântul בית se pretează la foarte multe sensuri, precum : οἶκος, οἰκοία, ὁσπήτιον, κατοικία, σκηνή, ναὸς, μέρος οἰκοίας παρακαταθήκη, θήκη, ταμειον, iar metaforic οἰκογένεια, συγγένεια, φυλή, λαὸς...

2. אפרתה Gen. 35, 16-19 ; Mih. 5, 1 ; Rut. 4, 11. אפרת se află numai în Gen. 48, 8, unde lipsește ה poate din pricina lui ה care urmează (Olhausen).

timpul când Iacob mergea către Hebron, Bethlehem se numia mai mult Efratha. Acelaș lucru ni se spune și în Gen. 48, 7.

În I Chr. 4, 1—4 cetim: „Fiii lui Iuda sunt: Pereț, Hetron, Carm, Huru și Sobal... Și Penuel era Părintele lui Ghedeor și Ezer părintele lui Huș. Aceștia sunt fiii lui Hur, întâiul născut al lui Efratha, părintele Bethlehemului“.

Din acest pasagiu ultim, rezultă că numirea de Efratha s'ar datorî unei persoane din tribul lui Iuda, căruia i-se dăduse în stăpânire cetatea Bethlehem. Cu toată probabilitatea concluzia ar fi aceasta: Bethlehem era numele localității în vorbirea Cananeilor și înainte de intrarea Ebreilor. Efratha ar fi un fondator sau restaurator al cetății ca și Salma și Hur (I Chr. 2, 5-54).

Dacă acest lucru s'a petrecut înainte de așezarea Ebreilor în Egipt, e greu de precizat. Prin faptul că la moartea Rahelii numirea de Efratha era cunoscută, socotim că lucrul s'a petrecut mai înainte de stabilirea în Egipt ¹⁾.

BETHLEHEM IN V. TESTAMENT. În cartea Iosua ni se arată felul cum au fost împărțite cetățile Canaanului între fiii lui Israil. În cap. 15 se vorbește de cetățile date tribului lui Iuda, fără însă ca printre ele să fie pomenită și localitatea Bethlehem. Denumirea comună de Bethlehem al Iudeii (Jud. 17, 7; I R. 17, 12; Mat. 2, 5) ne arată însă, că Bethlehem trebuie neapărat să fi fost din tribul lui Iuda. Septuaginta dimpotrivă face mențiune de dânsa și o plasează între Tekao și Fagor ²⁾.

Pe de altă parte, faptul că Ionatan, fiul lui Gerșom (Jud. 18, 30), un tânăr levit, care ajunge preot al idolilor din Michaș (Jud. 17, 7-9) iar mai târziu șeful cultului idolatru printre Daniți, era din Bethlehem, ne face să credem că cetatea Bethlehem a fost o cetate levitică.

Ceeace făcu din Bethlehem o cetate celebră este faptul că ea fu patria lui David și trebuia, potrivit profețiilor, să fie și locul unde să se nască Mântuitorul lumii (I R. 16, 1 sq). Numele lui David a rămas

1. Tomkins (în Palestine Exploration Fund Quarterly 1885, 112) ne dă sugestia că cetatea Bethlehem la origină ar fi locul sacru al lui Lakhmu, un zeu chaldean al fertilității (vezi: Smith, Chald. Genesis 58, 60) și-l compară cu Lahmi (I Chr. 20, 5); cetatea Lahmam, actualul El-Lahm, era situată în apropiere de Bethjibrin.

Sugestia e dubioasă, fiindcă dacă Bethlehem, ar fi fost la început un loc sacru, nu s'ar fi putut ca să nu rămână nicio urmă în V. Testament.

Numele de Efratha, mulți îl consideră o confuzie datorită locului din Gen. 35, 19 pe care cei mai mulți îl consideră o glosă (vezi Gesenius-Brown, A hebrew and English Lexicon of the Old Testament. Oxford 1929).

Profetul Micha însă întrebuițează ambele numiri: „Și tu Bethlehem-Efratha, deși ești mic între miile lui Iuda, totuși din tine va ieși, cel ce va fi domn în Israel“ (Micha 5, 2).

Cetățenii din Efratha erau numiți: efratiți = **עֲפְרַתִּי** (ἐφραθῖν ὄνομα) sau bethlehemiți: **בֵּית הַלְחָמִי** I Sam. 16, 1. Totuș în Jud. 12, 5; I Sam. 1, 1; I R, 11, 26 efraimit = efratit.

2). **Θεῶν, καὶ Ἐφραθῆ, αὐτῇ ἐστὶ Βαιθλεέμ καὶ Φαγὼρ...** Mențiunea Septuagintei, ne face să credem că textul ebraic după care au tradus cei 70. a fost mai complet decât cel massoretic de astăzi. (Vezi cartea Iosua, cap. 15 v. 59).

în Bethlehem, arătându-se până în ziua de azi, o cisternă care-i poartă numele (Bi'ar Daud) situată în partea de nord-vest a orașului, nu tocmai departe de mormântul Rahelii.

O tradiție, care însă nu merge mai departe de sec. XV al erii noastre (vezi Bădeker-Benzinger, p. 91) a atașat această cisternă pasagiului din I Chr. 11, 16 unde citim: „David era pe întăritură, iar o armată a Filistenilor era în Bethlehem. David avu o dorință și zise: Cine-mi va aduce apă de băut din cisterna dela poarta Bethlehemului? Atunci 3 bărbați au trecut prin tabăra Filistenilor și au scos apă din cisterna dela poarta cetății Beth. Au adus-o și au dat-o lui David, dar David n'a vroit s'o bea și a vărsat-o înaintea Domnului, căci a zis: Să mă ferească Dumnezeu, să fac una ca aceasta să beau eu sângele acestor oameni, cari s'au dus cu primejdia vieții lor, căci cu primejdia vieții lor au adus-o. Și n'a voit s-o bea...”

Cetatea Bethlehem, s'a numit totdeauna patria Impăratului David, fiindcă aci s'a născut. Intr'adevăr, la puțină vreme după cucerirea Canaanului, precum aflăm din cartea Rut, aci în Bethlehem au trăit strămoșii lui David. (Rut. 1, 1-19; 4, 13-22). La Bethlehem, către familia lui Ișai, descendentul lui Booz, merse profetul Samuil (I R. 16, 4) ca să ungă rege pe David, care în scurtă vreme se făcu cunoscut în tot Israelul, dar rege efectiv nu era decât peste Iuda.

Deși ajuns rege, nu făcu din Bethlehem, capitala regatului său, ci tocmai la Hebron își așează scaunul. Cei mai mulți socot că David făcu acest lucru, din pricină că Bethlehem era așezat prea aproape de tribul lui Benjamin, care nu-l simpatiza la început, ci dimpotrivă se declarase credincios familiei lui Saul.

Mai târziu, când David reuși să cuprindă Ierusalimul și să facă din el centrul întregului Israel, își aduse aminte și de cetatea sa natală Bethlehem. Fiindcă un oarecare Barzilai Galaditul, îngrijise de David în timpul cât șezuse la Mahanaim, câpătase încredere în fața împăratului. Pentru acest fapt David luase ca om de aproape pe fiul acestuia, Chimham (II S. 19, 31-40), căruia îi dăruiește o bucată însemnată de pământ lângă Bethlehem, dându-i în grijă și cetatea. Chimham, pentru adăpostirea oilor și pentru supravegherea cetății, își construiește un han mare, care primi numele său și servea de popas caravanelor care mergeau către Egipt¹).

Mai târziu cetatea a fost fortificată de către Roboam (II Chr. 11, 6).

Din I Ezdra 2, 21 aflăm că din captivitatea babilonică s'au întors 123 de Bethlehemiti.

CETATEA BETHLEHEM ÎN N. TESTAMENT. Abia în Noul Testament cetatea Bethlehem, deveni cea mai venerată de pe pământ.

Când a venit plinirea vremii, cetatea Bethlehem, cea mai mică între miile lui Iuda (Micha 5, 2), deveni cea mai mare de pe fața pământului.

Dumnezeu, care-și aduce planurile la îndeplinire prin faptele oamenilor, a făcut ca să se împlinească și profeția despre cetatea Be-

1. Articolul *Bethlehem* în Vigouroux: Dict. de la Bible, Tom. I, 1688.

thlehem. Intr'adevăr „în vremea aceea a ieșit poruncă dela Cezar August să se înscrie toată lumea. Toți se duceau să se înscrie; fiecare în cetatea lui. Iosif s'a suit și el din Galileia, din Cetatea Nazareth, ca să se ducă în Iudeia, în cetatea lui David, numită Bethlehem, — pentru că era din casa și seminția lui David — să se înscrie împreună cu Maria, logodnica lui, care era însărcinată. Pe când erau ei acolo s'a împlinit vremea când trebuia să nască Maria. Și a născut pe Fiul ei, cel întâi născut. L'a înfășat în scutece, și L'a culcat în iesle, pentru că în casa de poposire, nu era loc pentru ei“ (Luca 2, 1-7).

Din ceasul acela, cetatea Bethlehem a devenit și va dura până la sfârșitul veacurilor, locul cel mai iubit și mai dorit de pe fața pământului, unde toți, — credincioși și necredincioși —, ar dori să calce măcar odată în viața lor. Dar Satan, vrăjmașul neamului omenesc, n'a încetat cu uneltirile sale până n'a găsit și suflele impietrite, care să conteste locul nașterii din Bethlehem. Cei cari contestă istoricitatea copilăriei lui Iisus, contestă și locul nașterii din Bethlehem (Straus, Usener, Schmidt, Weiss). Alții îl așează la Nazaret (Smith the Prophet of Nazareth 1905, 246).

Pentru noi, cei ce credem în Mântuitorul și în Sfânta Sa Evanghelie, locul nașterii este în cetatea Bethlehem.

Mici diferențe se află și în sânul celor ce cred. Așa de exemplu, Sf. Iustin ¹⁾ așează peștera în care s'a născut Mântuitorul în afară mult de Bethlehem, cam între mănăstirea Sf. Ilie și mormântul Rahelii. Și Sf. Iustin este unul dintre scriitorii care trăește cel mai aproape de epoca apostolică. Anastase Sinaitul, contestă că Mântuitorul s'a născut în peșteră, deoarece sfintele evanghelii, spune el, nu vorbesc despre acest lucru ²⁾. Părerea lui pare mai mult de ordin teoretic, deoarece se bazează pe faptul că nu stă scris în evanghelii cuvântul peșteră ³⁾. La fel și Sf. Epifanie ⁴⁾.

Contra părerii Sf. Iustin și Anastase, stă Origen, care spune că pe vremea sa, toată lumea venera peștera Nașterii Domnului în Bethlehem ⁵⁾.

După cele ce cetim în Luca 2, 7: „și l'a înfășat și l'a culcat în iesle, pentru că n'au avut loc în ospătărie...” observăm că este vorba de un han. Un han în lumea orientală înseamnă un hotel. Aceste

1. Justin, Dialog, Migne., P. G. 6, 657: ... ἐπειδὴ Ἰωσήφ οὐκ εἶχεν ἐν τῇ κώμῃ ἑκείνῃ ποῦ καταλύσαι, ἐν δὲ σπηλαίῳ τίνι συνεγγύς τῆς κώμης κατέλυσε...

2. An. Sinaitul, Migne, P. G. 89, 285: τῶν εὐαγγελιστῶν μηδαμοῦ λεγόντων, ποθὲν ἔγνωτε, ὅτι ἐν σπηλαίῳ ἐτέχθη ὁ Χριστός; οὐκ εἴρηται γὰρ τοῦτο ἐν τῆς εὐαγγελίαις.

3. În Luca 2, 7, singurul loc unde ni se vorbește de nașterea lui Iisus, stă cuvântul φάτνη și nu σπήλαιον.

4. Adv. Haereses Tom. I 21, 9, Migne, P. G. 41, 905: οὐ γὰρ ἤρξαν τὴν Μαρίας ἐν τῷ σπηλαίῳ, ὅπου ἐγέννησεν ἀλλὰ ὥς ἔχει τὸ εὐαγγέλιον, ὠδηρεῖ... οὐκέτι ἐν φάτνῃ, οὐκέτι ἐν σπηλαίῳ, ἀλλὰ ἐν οἴκῳ.

5. Origen: Contra Cels. 1, 51. Migne, P. G. 11, 756.

hanuri se făceau totdeauna la marginea oraşului, ca să aibă loc de curte, fiindcă oraşele orientale au casele lipite una de alta, fără curte şi fără strade pe unde să poată merge comod o caravană.

Din ce constă un han în părţile orientale? Dintr'o curte mare închisă cu zid, format din bolovani de piatră, aşa încât să nu-l poată sări cu uşurinţă vitele şi dintr'un şopron, care serveşte de adăpost oamenilor şi vitelor în vreme de ploaie. De multe ori acest şopron era construit dela natură, în peştera vreunei stânci de munte.

Intr'un han ca acesta, au poposit părinţii după trup ai Domnului, ne mai având loc în cetate din pricina mulţimii care se strânsese aci.

Se poate prea bine ca hanul acesta să fi fost cel făcut altă dată de către Chimham ¹⁾, fiindcă în Orient lucrurile durează cu miile de ani. ²⁾

În felul acesta, peştera naşterii Domnului se află în Bethlehem, însă la o margine a cetăţii. Lucrul este confirmat de tradiţia creştină, care totdeauna a venerat peştera naşterii în partea de sud-est a cetăţii.

Fericitul Ieronim, plecând definitiv din Roma, s'a stabilit în Bethlehem, unde şi-a trăit restul vieţii de 38 de ani, ocupându-se cu traducerea şi tâlcuirea Sf. Scripturi.

Intr'o scrisoare către Paulin ³⁾, ne spune că împăratul Adrian distruse acele 3 locuri scumpe creştinilor şi anume: Sf. Mormânt, Golgotha şi peştera din Bethlehem. Peste grotă din Bethlehem, plantă un arbore în onoarea zeului păgân *Tamuz*.

Creştinii îl distruseră repede, fiindcă Origen ne spune că grotă fusese desfundată şi adorată.

Eusebiu de Cesareia ⁴⁾, marele istoric din sec. al IV-lea, ne spune că Sf. Elena ajunsă în ţara sfântă, clădi peste locurile venerate câte o biserică. Peste peştera din Bethlehem şi peste Sf. Mormânt zidi biserici mari şi frumoase.

Pela anul 333 pelerinul din Bordeaux a văzut biserica lui Constantin (zidită de Sf. Elena). Pela 511 biserica din Bethlehem fu rău prădată de către Samaritenii resculaţi. În 531 Justinian înconjură cetatea cu zid ca să apere de noi invazii, dar în 614 Perşii şi în 636 Arabii o devastară din nou. În 1099 cruciadele puseră stăpânire pe Bethlehem şi căutară să refacă biserica, dar în 1187 locurile sfinte căzură iar în mâna musulmanilor.

Sub dominaţia turcă, creştinii au putut să viziteze locurile sfinte, dar cu multă greutate. Creştinii stabili în Palestina, şi-au păstrat credinţa şi locaşurile de închinare, cu preţ mare de bani şi chiar cu sângele lor.

Pelerinii care au vizitat Bethlehemul şi ne-au lăsat scrise călătoriile lor, ne dau preţioase mărturisiri despre sfânta peşteră.

1. Vezi 2 Sam. 19, 31 sq.

2. În săpăturile ce s'au făcut şi se fac în Palestina s'au găsit lucruri din mileniul II înainte de Hristos. Cf. săpăturile dela Sebastie (Samaria), Magiddo, Beisan, etc.

3. Migne, P. L. 22, 581.

4. Migne, P. G. 22, 540 şi P. G. 20, 1101.

Așa de ex., Epifanie monahul ne spune care era configurația Bethlehemeului pe timpul său ¹⁾. Mărturia sa ne dă puțința să vedem ce schimbări au intervenit dela scrierea lui până în vremea noastră. Spre ex., biserica cea mare de deasupra peșterii a rămas aceeași. Deasemenea ieslea și locul nașterii sunt exact sub sfânta masă a bisericii celei mari. Nu se mai vede azi fântâna de care ne vorbește el. S'a schimbat și locul unde văzuse el τὰ γονικά τοῦ Δαυΐδ.

Tot atât de interesantă este și descrierea lui Ioan Phoca ²⁾.

Detailată este descrierea unui anonim, care vorbește de împrejurimile Ierusalimului ³⁾.

SITUAȚIA DE AZI. Bethlehemul este situat la 8 km. depărtare de Ierusalim, pe soseaua ce duce către Hebron. Călătorul ce merge către Bethlehem, îndată ce iese din Ierusalim vede pe partea stângă la o depărtare de câteva sute de metri un vârf de munte numit: „*muntele sfatului celui viclean*” unde se zice că Iudeii puseră la cale pentru prima dată prinderea Domnului. Arabii numesc acest munte *Djebel Deir* Abu Tor (muntele mănăstirii părintelui taurului). Pe acest munte se află însă mănăstirea Ortodoxă Sf. Porfirie.

Pe partea dreaptă se vede valea Refaim (în l. arabă Baqah = valea) sau valea Titanilor.

Tot pe partea stângă însă, ca la 2 km. departe de Ierusalim, se află *Fântâna Mariei*, o cisternă pe care Arabii o numesc *Bir el-Qadismu* (fântâna sfinților sau poate a *șederii* ori *opririi*, (dela grecescul kathisma). Aci, după tradiție, s'a oprit și s'a odihnit familia sfântă, în drum spre Bethlehem. Această fântână se mai numește și fântâna magilor sau a stelei, deoarece aci s'ar fi arătat din nou steaua.

La calea jumătate între Ierusalim și Bethlehem stă ca o fortă-

1. Καὶ νότινον μέρος τῆς ἀγίας πόλεως ὡς ἀπὸ μιλίων δύο παρὰ στρατὰ ἐστὶ τῆς Παχὴλ ὁ τάφος καὶ πάλιν ὡς ἀπὸ μιλίων ἕξ ἐστὶν ἡ ἁγία Βηθλεὲμ, ἐνθα ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς, ἐκκλησία μεγάλη σφόδρα, ἡ ὑπεραγία θεοτόκος. καὶ ὑποκάτω τῆς τραπέζης, ἐστὶ τὸ σπήλαιον τὸ διπλοῦν καὶ εἰς μὲν τὸ ἀνατολικὸν μέρος ἐγεννήθη ὁ χρίστος εἰς δὲ δυτικὸν ἐστὶν ἡ ἁγία φάτνη, τὰ δύο σπήλαια ὁμοῦ εἰσὶ δὲ περικυρωμένα, καὶ εἰκονισμένα καθὼς ἐγένοντο. Καὶ πρὸς τὸ Βόρειον μέρος τοῦ σπηλαίου ἐστὶ τὸ φρέαρ τὸ ἀνώρυκτον, καὶ εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ φρεατός ἐστὶν ὁ ἀστήρ ὁ συνοδοίπορών των Μάγων Καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, εἰσὶ τὰ γονικά τοῦ Δαυΐδ καὶ πρὸς ἀνατολὴν τῆς Βηθλεὲμ ἐστὶ τὸ μοναστήριον τὸ λεγόμενον ποιμνίου Epifanie Mon. P. G. 120, 264.

2. Descriptio Terrae Sanctae, Migne. P. G. 133, 958.

3. De locis Hierosolymitanis, P. G. 133, 990: Ἀπ' αὐτοῦ (Μανᾶστ. Sf. Ilie) ἐρχομένου εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν βηθλεὲμ, μέσα εἰς τὴν ὁδὸν εἶναι τὸ μνημεῖον τῆς Παχὴλ μετὰ κουβούκλην, πέτρινον. Καὶ αὐτοῦ σίμα εἶναι ἡ ἁγία Βηθλεὲμ ὅπου ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς. Εἶναι ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ μακρὴς μετὰ σκευῆς ξυλίνης, καὶ σκεπασμένοι μετὰ μολύβδου... καὶ μεσα... κολωναὶς ν'... καὶ ἀριστερὰ τοῦ Βήμματος καταβαίνει σκάλια ιδ'.

reața medievală, mănăstirea Sf. Ilie. Așezată pe o înălțime considerabilă, domină tot ținutul.

În fața mănăstirii Sf. Ilie, pe partea dreaptă, stă *Tantur*, un spital îngrijit de surori catolice.

La intrarea în Bethlehem, unde calea se bifurcă în două, una conducând către Hebron, iar alta către Bethlehem, stă mormântul Rahelii, ca o mărturie veșnică în scurgerea vremii. Ajunși în Bethlehem, privirea ți-e furată de frumoasa clădire ce aparține „aux Frères des écoles chrétiennes“, apoi de biserica surorilor ordinului S. Vincent de Paul, precum și a părinților Salesieni și biserica protestantă a misiunii germane. Mai la o parte, spre apus, se află biserica carmeliților.

Înaintând spre răsărit, ajungem în fața bisericii Nașterii, care face impresia unei citadele și nu a unei biserici.

Intr'adevăr, aci s'au baricadat ortodocșii, catolicii și Armenii, ca să se apere mai cu ușurință de dese atacuri din partea necredincioșilor.

În această fortăreață intri printr'o ușă foarte mică. A fost mai mare altă dată, dar micșorată de monahi, din pricină că poliția turcă, intra călare în biserică.

Întrat înăuntru, te afli în sânul bisericii ortodoxe, care numără 40 coloane. Tinda bisericii (naosul) era despărțită de pronaos (fața altarului) printr'un zid gros, care a fost dărâmat de către Englezi în 1929. Pe pereții bisericii se pot observa bine, mozaicurile din timpul lui Iustinian. Dedesuptul altarului, se află peștera Nașterii, care are în partea de răsărit locul nașterii propriu zis, iar în partea de apus, ieslea în care a fost culcat Mântuitorul. Tot subterane mai sunt și următoarele capele: a lui Iosif, a pruncilor nevinovați și Fer. Ieronim. Aceste capele sunt sub biserica catolică numită Sf. Ecaterina, strâns legată de biserica ortodoxă a Nașterii.

În partea de sud a bisericii Nașterii, se află mănăstirea ortodoxă, unde locuiesc servitorii bisericii Nașterii (toți călugări), precum și mănăstirea armeană. Alături de altarul bisericii ortodoxe a Nașterii se află un mic altar al sirienilor (nestorieni) și un altul armean.

De foarte multe ori, la sărbătorile Crăciunului, Armenii se încearcă cu sirienii. Din această pricină poliția engleză, cu ocazia sărbătorilor Nașterii Domnului, este înzecită.

Mai spre răsărit de biserica Nașterii, ca la 100 de metri, se află biserica catolică *Grota laptelui*, zidită pe o peșteră, în care se zice că a stat Sf. Fecioară câțva timp înainte de plecarea în Egipt.

Împrejurul Bethlehemului se află cisterna lui David, de care am amintit, și mausoleul lui David.

Orașul Bethlehem numără azi (censul 1931) o populație de 6.815 persoane dintre cari 1219 musulmani, 2 iudei, 5589 de creștini și 5 ate. Dintre creștini, catolicii dețin locul de frunte.

Locuitorii sunt foarte activi. Se ocupă cu fabricatul de obiecte de pietate și mărgelile din sifed, pe care le execută cu o deosebită măiestrie. Restul se ocupă cu creșterea animalelor (oi și capre).

Cu toată dibăcia lor, Ebreii n'au reușit să se stabilească în Bethlehem.

Diac. T. NEOGIȚĂ

FORMALITĂȚILE PENTRU HIROTONIA UNUI PREOT, ACUM 100 DE ANI

Se cunosc astăzi prea bine condițiunile cerute candidaților de preoție. La ivirea vreunui post vacant, se publică concurs. Doritorii de a-l ocupa își prezintă actele, iar episcopul, ținând seama în primul rând de drepturile și meritele candidaților, numește pe cel care-l socotește mai îndreptățit. Urmează apoi o scurtă practică și hirotonia.

Acum un secol, în primii ani de aplicare a Regulamentului Organic, formalitățile erau mult deosebite de cele de astăzi. Atunci se ținea seamă în primul rând de dorința enoriașilor. Aceștia își arătau în scris nevoia ce aveau de preot, indicând totdeauna și numele celui care doreau să-i păstorească. Candidatul era de cele mai multe ori o persoană cunoscută și apreciată de ei, îndeosebi un urmaș direct al preoților mai vechi din localitate.

Cererea de numire se adresa sau direct Protoieriei, sau autorității administrative a județului numită pe acea vreme „*cinstita ocârmuire*“. De aci se trimitea în copie Protoieriei, care, după ce făcea cuvenitele cercetări, o înainta Sfintei Mitropolii deodată cu angajamentul luat în scris de viitorul preot, că va păstori până la moarte la biserica pe seama căreia se hirotonește.

Intr'un dosar din arhiva veche a Protoieriei de Muscel pe anul 1841, am găsit toate actele referitoare la hirotonia preotului Mihai Lupu din satul Rucăr ¹⁾.

Pentru cunoașterea formalităților cerute candidaților de preoție acum o sută de ani, precum și pentru frumusețea limbii în care au fost scrise, se dă cuprinsul acestor acte aci mai jos, în ordine cronologică:

1) *Cererea enoriașilor adresată Ocârmuirii de Muscel, trimisă apoi în copie la Protoerie.*

„Fiindcă la biserica din satul nostru Rucăr, adică biserica cea din mijlocul satului, la care să cinstește și să prăznuiește hramul Adormirii Maicii Domnului, la care ne aflăm peste o sută de enoriași aicea în plaiul Dâmboviței, județul

1. Bunicul despre mamă al cunoscutului scriitor Mihail Lungeanu.

„Muscelului și deși avem astăzi în ființă și în viață trei preoți, „dar ca și când nu i-am avea, pentru că doi dintre ei anume „popa Ion Baștea și popa Simon Ochi sânt biruiți și cu totul „căzuți de bătrânețe, fără de vedere, fără auzire și fără sim- „țire de pipăire, precum sânt văzuți, care singuri ei cunoscân- „du-să au dat și în scris *paretesis* 2), precum și cel de al trei- „lea popă Ion, vădov de mulți ani, fiind și dărimat de alte ne- „putințe și intru totul slăbit și 'n sfârșit cu un cuvânt zicera „că sântem în tot ceasul fără preoți.

„De aceea găsind acum pă acest țârcovnic anume Mihai „sin popa Neculae Lupu tot dintr'acest sat *cu știință de carte „și bună purtare* 3), am dat această adeverință a noastră a „tuturor enoriașilor supt ale noastre iscălituri și cu pecetea „satului, spre a fi știută și crezută ori unde să cuvine, că i-am „dat voe măcar că n'au fost și nici nu este cu nici un fel de „dajdie cu noi până acum și cerem de a ni să hirotoni preot „pe numele arătatei mai sus biserici și pentru a noastră tre- „buiță, pentru care ne și îndatorăm prin acest înscris al nos- „tru că-i vom răspunde toate pravilniceștile drepturi câte în „*organicescul regulament* să coprind, fără nici o împiedicare și „pre lângă aceasta încă ne mai îndatorăm cu a noastră bună „voe ca să-i mai dăm și de toată familia câte lei 2 pe an și „din altele ori din cele vom avea și precum ne va fi puterea „fieștecăruia. Asemenea ne legăm printr'acest înscris ca să-i „ajutăm toți, pentru ca să-l avem cu dorire și tragere de inimă „câte sufețele noastre pentru totdeauna, ziua și noaptea, pen- „tru care fierbinte rugăm cinstita Ocârmuire pentru ca să ne „îndrepteze cu deslegare deslușită această a noastră sufețea- „scă trebuință, unde va socoti că trebuința cere, precum Du- „hul Sfânt va lumina mai bine asupra sufletelor noastre, pen- „tru ca să nu ne pierdem sufețește și să petrecem dobitocește, „neavând preoți destoinici de a putea sluji și a lucra cele „sfinte ale preoției, dupăcum îi vedem căzuți cu totul preoții „pe care-i avem, iar noi rămânem mai mici și prea plecați ja- „litori.

1840 Dechem. 14.

Rodu postelnic Baștea.

Mihai Coleș.

. (urmează apoi semnăturile celorlalți enoriași).
(Pecetea satului).

Scriitor Nicolae sin Ion Calu cu zisa sătenilor.

2) Adresa Ocârmuirii de Muscel către Protopopie:

Ocârmuirea jud. Muscel

No. 5774 din 17 Dec. 1840

2. Demisie.

Cinstitei Protopopii a plășii de sus,

„Cu cinste să trimete cinstitei Protopopii în copie jalba „unora din lăcuiorii satului Rucăr ca să facă preot pă cel co- „prins într'ansa și pentru care este poftită ca să cerceteze cu „amănuntul împrejurările descrise și dovedind adevărată ce- „rerea acestor lăcuiori și neapărata trebuință ce duc de preot, „să stăruiască apoi a lua în scris *paretesis* din partea acelor 2 „preoți de care pomeneste că se află bătrâni și neputându-și „a-și mai îndeplini slujba sfintei leturghii, că adică se lea- „pădă de slujba bisericii și să arate ocârmuirii cu deslușire „spre a să putea pune în lucrare cele de cuviință spre hiro- „tonia acelui Mihai.

Cârmuitor, ... (nedescrifrabil).

3) *Adresa Protopopiei către proestosul Ioan din Rucăr.*

Otcoșenie la proestosul Ioan din Rucăr. Anul 1840 Dech. 17 No. 207.

„Proestoase Ioane, după coprinderea otcoșeniei cinstitei „Ocârmuiri ce au primit această protopopie cu No. 5774 aci „alăturat și cu adevărînță pentru împrejurările cu care cer „lăcuiorii enoriași dela biserica din mijloc din satul Rucăr de „a li să hirotoni preot Mihai sin popa Neculae Lupu de aici „pă numele arătatei biserici și pentru că coprinde în scrisul lor „și arată pentru acei 2 preoți că sunt foarte bătrâni și nepu- „tincioși de a nu mai putea sluji, cinstita Ocârmuire cere dela „această Protopopie ca să dea acei 2 preoți amândoi mai in- „tâi în scris *paretesis*, fieștecare în scris cu a lui iscălitură că „este adevărat așa precum lăcuiorii arată prin al lor înscris, „care ale lor acele două înscrisuri după ce să vor aduce aici „la Protopopie, apoi să se pue în lucrare cele după cuviință și „de s'ar putea cât mai în grabă și fără nici un ceas zăbavă.

Protopopu Niculae.

4) *Cei 2 preoți bătrâni din Rucăr primesc să fie hirotonit Mihai Lupu.*

Adevărînță

„Noi supt iscăliții dăm înscrisul nostru cinstitei Proto- „popii a județului Muscel precum să se știe că rugăciunea ce „fac enoriașii prin jalbă către cinstita Ocârmuire locală, cât „și către cinstita Protopopie este adevărată, fiindcă noi ne

3. Iată ce se cerea unui candidat de preoție.

„aflăm foarte bătrâni și slabi neputincioși și nu mai putem să-vârși sfânta leturghie, ci 'n locul nostru cerem ca să hiroto-
 „nească Mihai sin popa Neculae Lupu ce și prin arătatele jelbi
 „l-am cerut și noi cu totul ne tragem. Și pentru mai bună in-
 „credințare, am iscălit înșine cu mâinile noastre, rugând pă
 „proestosul plaiului Dâmboviței dă l-au adevărit spre a fi cre-
 „zut la cinstita protopopie.

1840 Dech. 19.

Popa Ion Bran Baștea duhovnicul am voit cu toată inima mea.
 Eu popa Simon Ochiu am voit cu toată inima mea.

Scriitor și martor Ion Dobrin.

Satul Rucăr.

„Pă temeiul poruncii cinstitei Protopopii de supt No. 207
 „ce am primit, am chemat arătații preoți iscăliți ș'arătără că
 „de a lor bunăvoe au dat înscris ce se arată în față pe care
 „m'au rugat de l-am adevărit și eu cu iscălitura mea, fiind a-
 „devărate și drepte arătările numiților preoți.

1840 Dech. 20.

Eu popa Ion proestos duhovnic ot Rucăr adeverez.

5) *Legământul făcut de candidatul de preoție Mihai Lupu.*

Cinstitei Protopopii a plășilor de sus Plaiurile și Podgoria
 plecată înștiințare.

„Incredințez eu supt iscălitul mai jos printr'acest în-
 „scris al meu ce l-am dat cinstitei Protopopii spre a fi știut
 „că pe temeiul înscrisului ce mi s'au dat și mie de către cti-
 „tori și enoriașii bisericii dintr'acest sat al nostru Rucăru din
 „mijloc hramul Adormirii Maicii Domnului, dau și eu cinsti-
 „tei Protopopii cu a mea bună voință și cu toată mulțumirea
 „că răspunzându-mi-să drepturile mele după coprinderea în-
 „scrisului dumnealor ce mi s'a dat fără nici o abatere dă scă-
 „zământ, mă leg și eu prin acest înscris că'n toată viața mea
 „pre cât voi fi destoinic a sluji rânduiala preoției, să n'am
 „voe nici intr'un chip a mă depărta dela această sfântă bise-
 „rică fără știrea Sf. Mitropolii, iar când împotriva voi urma
 „ca să nu-mi păzesc această a mea legătură, să fiu depărtat
 „cu totul de darul preoției și dat în bir cu dajnicii mireni, fără
 „să-mi mai rămăe vreun cuvânt de îndreptare, fiindcă de a mea
 „bunăvoe și nesilit de nimeni am primit aceasta. Și pentru mai
 „adevărat temeiul, iată imi dau și chezași vrednici dintre cti-
 „tori și enoriașii acestei sfinte biserici, care să vor iscăli mai
 „jos că voi păzi această urmare nestrămutată în toată viața
 „mea. Pentru care spre credință m'am iscălit cu mâna mea.

1840 Dech. 24.

(Semnături)

6) *Raportul Protopopului Nicolae către Sf. Mitropolie.*

Prea Sfințite și mult milostive mie Stăpâne,

„Pentru lipsa de preot ce este la biserica din mijloc în „satul ce să numește Rucărul în plaiul Dâmboviții într'acest „județ Muscelul, curată pliroforie să va lua din coprirea „alăturatei în copie pă lângă aceasta intocmai după cea ori- „ghinală jalbă a acelor lăcuiitori enoriași în care arată că au „ales pă acest țarcovnic anume Mihai sin popa Neculae Lupu „care slujește acum la biserica din Dragoslavele, a li să hiro- „toni preot la această biserică, pentru care după cercetarea „ce i-am făcut pentru toate câte urmează a mea datorie, în- „credințându-mă cu ale lor iscălituri de chezășie că este om „fără nici un ponos și neînchinat cu nici un fel de dajdie și „ferit dă toate cele împotrivă, atât el cât și soția lui, care pre „lângă toate cele cerute formalități ce și le-au urmat, apoi au „dat și el osebit înscris din parte-și aici la Protopopie întoc- „mai după coprirea prea cinstitei porunci ce avem cu No. „1369 că au văzut folosul ce poate să aibă și că se mulțumește „a stăruii și a sluji la această biserică pă toată viața lui, de a- „ceea pă temeiul celor arătate mai sus, iată să trimise la „Sfânta Mitropolie ca să-și urmeze mai întâiu cursul porunci- „telor învățături și aflându-să vrednic, prin stăpânească po- „runcă și blagoslovenie, să va împodobi cu sfântul și inal- „tul dar al preoției, pă numele arătatei mai sus biserici la care „să cinstești și să prăznuești hramul Adormirea prea Sfintei „Născătoare de Dumnezeu.

Al prea sf. voastre prea plecat și supus
Protopop Nicolae.

Din partea finală a adresei de mai sus se poate vedea că ti-
nerii candidați de preoție trebuiau să urmeze la Sf. Mitropolie
„*cursul poruncitelor învățături*“, care consta în primul rând din
anumite îndrumări ce li se da în legătură cu oficiul ce aveau
să îndeplinească.

Acest curs pregătitor a durat aproape 4 luni, căci candida-
tul Mihai Lupu a fost hirotonit la finele lunii Aprilie, anul 1841,
după cum se poate vedea din actul de mai jos:

7) Cu cea întru Hristos frățescă dragoste,

„Părinte protopoape Nicolae, aducătorul acestui *pitac* a-
„nume Mihai sin popa Neculae ot satu Rucărul ce acum s'au
„hirotonisit preot, îl vei orândui la acea biserică ca să slujea-
„scă cele preoțești și dupăce să va deprinde bine la slujirea

„celor sfinte, iarăși îl vei trimete la Sf. Mitropolie să-și pri-
„mească și cartea de preoție.

Al frăției tale întru Hristos frate,
Ioachim eclesiarhul Mitropoliei.

1841 Apr. 28.

8) *Scrisoarea protopopului către preotul vechiu al bisericii
din Rucăr.*

Preote Ioane duhovnice Baștea, fiindcă acest nou hi-
rotonisit, preotul Mihai sin popa Neculae Lupul, care au venit
cu pitacul cinstitei eclisiiarhii, prin care îl arată că s'au hi-
rotonisit chiar pă numele bisericii de aicea, din mijloc, deaceea
ți să poruncește ca să-l îmbrățișezi cu toată dragostea și să-i
arăți cu blândețe toate lucrările cele sfinte ale preoției în-
tocmai după povățuirea tuturor tipicurilor cele din leturghie
și din molitfelnic și tocmai după cum arată, iar nu într'alt
chip, ca să greșască.

1841 Mai 10.

Protopop N. Ghermănescu

Din cele 8 acte reproduse mai sus, cititorii au putut vedea
formalitățile ce se îndeplineau la hirotonia candidaților de preo-
ție acum 100 de ani. Acestora nu li se cerea studii deosebite.
Trebuia însă să fie „*buni la cântare și la cetire*“, cu viață cu-
rată și neprihănită și să fie cerută numirea lor cu motive temei-
nice de enoriași, cari se legau în scris că-i vor răspunde „toate
pravilniceștile drepturi câte în *organicescul regulament* să co-
prind“.

Preot I. RAUȚESCU

IARĂȘI DESPRE NOUL TESTAMENT BULGAR, TIPĂRIT LA BUCUREȘTI 1828

În *Raze de lumină*, VI (1934), 353 — 355 am adus oarecari modeste contribuțiuni asupra *Noului Testament* tipărit la București în 1828, în bulgărește. Plecând dela importantul studiu al Pr Paraschiv Angelescu, publicat în *Biserica Ortodoxă Română*, LII (1934), nr. 5—6, V, 306—325 atrăgeam atenția asupra unei *înștiințări* din *Curierul românesc*, asupra datelor cunoscute din studiile lui Ioan Bogdan, asupra rolului pe care l-a jucat Țara-Românească în redeșteptarea culturală a Bulgariei și la sfârșit, asupra unei ediții tipărită la București în 1853, în traducerea bulgară a lui Neofit din Mănăstirea Rila. (Bibl. Acad. Rom., НОВЫЙ ЗАВѢТЪ, cota III 48049).

Socotesc ca o datorie de conștiință să rectific aici, în numărul imediat următor, că НОВЫЙ ЗАВѢТЪ, în traducerea lui Neofit din Rila, tipărit la București 1853, *nu reprezintă a treia ediție a versiunii lui Petru Sapunov Trevneanul tipărită întâi la București 1828* (ed. II 1833), cum greșit am spus întâi ¹⁾. Versiunea lui Petru Sapunov pare a se fi tipărit numai în 1828 și 1833, deci în două ediții. În schimb, versiunea lui Neofit din Rila a avut mai multe ediții: ed. I, Smirna 1840; ed. II, Smirna 1850, ambele ediții în tipografia lui A. Damian; ed. III, *București 1853, în tipografia Sf. Mitropolii*; ed. IV, București 1857, în tipografia lui Iosif Romanov; ed. V, București 1859, în tipografia lui Iosif Romanov. S'ar putea adăoga ediția a VI-a, Londra 1859, pusă greșit de Teodorov Balan în rândul edițiilor traducerii lui Teodosie, egumenul Bistriței.

Deci, *Noul Testament* bulgar, București 1853, este a treia ediție a traducerii lui Neofit, tipărită la Smirna în 1840 și 1850. Traducerea lui Neofit în ediția 1853, se menționează că a fost revăzută și încurajată de Mitropolitul Târnavei, Ilarion.

Mutarea centrului de tipărire dela Smirna la București, trebuie desigur pusă în legătură cu noile împrejurări care se făceau tot mai

1. Vezi și *Biserica Ortodoxă Română*, LII (1934), nr. 11—12, pag. 810.

favorabile redeşteptării naţionale bulgare, aici, la noi, după 1850¹⁾.

În afară de aceste două traduceri bulgăreşti ale Noului Testament, a lui Petru Sapunov şi a lui Neofit din Rila, mai există o a treia, având şi ea legături cu Ţara Românească, deoarece este făcută de egumenul Mănăstirii Bistriţa (Vâlcea), Teodosie, împreună cu un Bulgar anonim. Pr. P. Angelescu ne-a dat oarecari informaţiuni cu privire la această traducere; că eră nereuşită şi destinată coloniştilor basarabeni; că s'ar fi tipărit la Petersburg în 1823, în 5000 exemplare care au fost distruse imediat după tipărire, fiind vătămătoare în limba populară²⁾. Însă Teodorov Balan, cunoscutul bibliograf bulgar, citează din această traducere trei ediţii: Londra 1828; ed. II — ?; ed. III Londra 1859, după traducerea lui Neofit din Rila. Aceasta din urmă fiind o altă traducere, cred că nu poate fi considerată a treia ediţie a traducerii lui Teodosie, care, mai sigur, n'a fost tipărită decât într-o singură ediţie.

Precizarea şi rectificarea de faţă se datoresc, pe de o parte, bunăvoinţei P. S. S. Arhiereului Tit Simedrea, care mi-a împrumutat pentru câteva clipe *Testamentul nou* bulgar, Buc. 1828, pentru a-l compara cu ediţia din 1853 exemplarul Academiei. Comparându-le, am constatat deosebiri însemnate în ce priveşte limba traducerii lui Sapunov şi aceea a lui Neofit din Rila. Mulţumesc aici atât P. S. Sale pentru împrumutarea ce mi-a făcut. Regret însă că, notiţele cu rezultatul comparării textelor au fost găsite acum în urmă, pe când în primul meu articol le-am folosit din memorie şi numai pentru cuprinsul ediţiei 1828 (numai cele 4 evanghelii), în comparaţie cu al ediţiei 1853 (Noul Testament întreg).

De altă parte consultarea cărţii lui A. Teodorov Balan, *Български книгописъ за сто години 1806 — 1905*, Sofia 1909, mi-a furnizat date asupra tuturor ediţiilor şi anume: p. 729 nr. 8162 despre ediţiile traducerii lui Teodosie dela Bistriţa, în colaborare cu Bulgarul anonim; p. 729 — 730, nr. 8163 despre ediţiile traducerii lui Petru Sapunov (citată şi de Pr. P. Angelescu); p. 730, nr. 8164 despre ediţiile traducerii lui Neofit, ieromonahul dela Mănăstirea Rila.

DAN SIMONESCU

1. Pe coastele Asiei Mici, la Smirna, în această vreme, acelaşi tipograf (Român?) Ant. Damian a tipărit şi în româneşte *Toul Testament*. Biblioteca Facultăţii de Teologie are *Noul Testament* (românesc), tip. la Smirna, 1838, „în tipografia lui D. Damian şi Tov.” (cota 1969). Ediţia a doua, sau cum zice originalul „Dedarea a doua”, s'a tipărit la Smirna, „în tipografia lui Ant. Damian”, la 1846 (exemplar în aceeaşi bibliotecă, II 1354). În titlurile lor se scrie că s'au „tipărit cu voea şi blagoslovenia Prea Sfinţilor Episcopî ai Prinţipatului Romîniî, după cel mai ales model, dat de Prea Sfinţia lor”. Aceiaş menţiune pe un *Nou Testament*, Buc. 1855, cu indicarea „A treia ediţie”. (Exemplarul II 1953, din aceeaşi bibliotecă).

2. În *Noul Testament Bulgar dela 1828*. Bucureşti 1934, p. 6 şi nota 1, după Iv. S. Markovski şi Jirecek. Teodorov Balan spune că cele 5000 exemplare au fost transportate la dela Londra Petersburg şi distruse imediat.

NOTĂ LA ARTICOLUL „STUDENȚI NOMAZI“.

Articolul meu din numărul trecut al revistei (Sept.-Oct. 1934) a găsit un comentariu. Într'un mic ziar din capitală plin de știri senzaționale, printre cari se rătăcește uneori și o pagină socotită bisericească, cineva cu nume de ocazie a găsit pretext de vorbă câteva rânduri rupte dintr'un alineat.

Ceeace are de spus falsul cuvios — căci cu mască de monah îi place să se arate — este că unii profesori ai facultății, în frunte cu subsemnatul, la a căror numire s'a făcut desigur marea greșală de a nu se fi luat și avizul pseudo-Cuvioșiei Sale, sunt niște nechemați, oameni nepregătiți și răi, cari nu-și fac „toată datoria“, cari nu știu ce și cum să dea studenților, cari-i silesc „să înghită tâmpenii rostite doctoral“: „profesori cu cap îngust, cu cap sucit“,—i-am făcut iată și plăcerea de a-l cita—pe drept cuvânt adevărați odioși studențimii. Cum să nu plece deci studenții noștri — căci de aceasta era par'că vorba — la alte facultăți de Teologie?

Pe binevoitorul travestit, care se prăpădește atât de indignat de dragul facultății, îl lăsăm la părerile sale, sperând că studenții noștri își cunosc profesorii mai bine decât improvizații lor apărători. Este de prisos și ar fi păcat să i le schimbăm. Omul e ziarist și trebuie să scrie ceva, ca să trăiască; iar ca să scrie, este mai ușor să insulte și este mai sigur că e citit. Altfel, ar trebui să se ostenească a avea idei și preocupări serioase, ceeace este fără îndoială mai greu. Pe când așa, batjocorind — cu sau fără rost — provoacă hazul câtorva cititori, face plăcerea unor studenți, are poate „succese“ ziaristice și-l crede lumea om inteligent. Atât interesează.

Problema în sine și grija de studenți? Acestea nu se pot debate în chip de pamflet. Dovada o face însuși criticul nostru. Pe când eu pun o gravă problemă actuală de învățământ teologic, făcând în cunoștință de cauză și obiectiv constatări și aprecieri, pe cari le înțeleg și le recunosc toți studenții serioși, criticul meu, sub nume și haină străine, rușinându-se poate să semneze ceeace scrie, având totuși timp și gust să se distreze, ia doar motiv ca să insulte, făcându-se că discută problema pusă, în fondul căreia însă nu intră, pentru că nu poate și la drept vorbind nici nu-l interesează.

Pentru un om de bună credință — de așa ceva neo-cuviosul este lipsit — e destul să citească articolul meu sau măcar alineatul trunchiat, dacă eventual a citit rândurile presupusului monah, pentru a înțelege fără niciun comentariu de o parte sau de alta, că problema pusă de mine nu este nici măcar atinsă de criticul meu, cu atât mai puțin altfel rezolvată sau mai bine pusă de el. Și dacă totuși ar ține s'o discute, ar trebui mai întâi să recunoască, de ar fi serios, că n'o va putea face niciodată cu ideile ușoare și contradictorii și cu termenii necuviincioși în cari scrie.

Pentru a-și justifica atitudinea de moralist, în care se simte atât de bine sub o rasă de călugăr închipuit, găsește aspre peste „limita îngăduirii“ câteva cuvinte ale mele, pentru cari — este drept — n'am luat cuvenita aprobare prealabilă a cuviosului, dintre cari totuși niciunul nu este nedrept și prea aspru.

Și se crede chemat să dea lecții de măsură și de bunăcuviință academică unui profesor, care-și cântărește cuvintele și care, chiar când este sever, nu-și face decât tocmai „toată datoria“, un scrib mascat, al cărui vocabular obișnuit este mai mult violentă, pornografie și vulgaritate, de cari n'a scutit altădată nici oameni pe cari îi stimează. Dacă aceasta se numește undeva — probabil în ziaristică — talent cu caracter, fie acolo!

Pentru studenții noștri, — căci doar ei ne interesează în discutarea problemelor puse aci — am de repetat și de precizat că :

Cele scrise aci purced din grijă de profesor pentru pregătirea lor. A deosebi studenți buni și mai puțin buni, studenți conștiincioși și muncitori și studenți oportuniști și neserioși; a-i muștra pentru atitudini și deprinderi criticabile și a le spune adevărul, pentru îndreptarea lor, când greșesc, este în interesul lor, al facultății și al Bisericii și este o datorie de profesor.

Un profesor nu are a fi bun sau rău după sugestiile și criteriile personale și discutabile ale oricărui amator prezumțios și arogant de discuții hazoase. Un profesor trebuie să fie în primul rând muncitor, conștiincios și drept. Nu poate fi bun fără a fi drept; iar a fi drept este mai greu decât a fi doar „bun“ pe placul criticilor.

Studenții se cunosc destul de bine, pentru a înțelege de cine dintre ei sunt meritate cuvintele mele găsite de cenzeni improvizați prea aspre. Un profesor ar face dovadă de slăbiciune, dacă, având și dreptul și datoria de a le spune adevăruri, ce pot fi uneori — spre regretul lui — neplăcute, i-ar lăsa să creadă că tot ce cugetă și fac e bine, când nu este totdeauna. O povață sau o muștrare părintească, venită dela un profesor, este mai sinceră și mai îndreptățită decât orice prefăcută atenție și simpatie arătate studenților de binevoitori de moment.

Obişnuiesc să scriu lucruri juste și cugetate, și nu pentru a face cuiva plăcere sau neplăcere, ci pentru că le cred adevărate

și utile. Demagogie nu pot face nici de dragul nici de teama nimănui. Critic fără a insulta și stimez fără a adula. Apreciez cum se cuvine dragostea studenților (se mai găsește câteava și pentru profesorii răi), dar nu solicit simpatia lor. Preocuparea mea ca profesor este interesul lor și prestigiul facultății: În interesul lor și pentru prestigiul facultății, spun studenților ceea ce cred de folos și le cer din ceea ce dau.

Ca orice profesor, muncesc cu drag pentru luminarea și îndrumarea lor, neurmărind cu aceasta buna lor părere și nede-bitând recunoștința lor decât în contul facultății, nu al meu personal. Ca orice profesor, am unele satisfacții; altele însă recoltez, pentru datoria împlinită, insulte, calomnii și amenințări. Dar cum de voturi sper să nu am nevoie și cum înțeleg să-mi fac în orice împrejurări datoria, nu mă turbură întru aceasta nici necuviințele studentului, nici necuviințele ziaristului.

Un rătăcit făcea la adresa mea, acum câțiva ani, o glumă de prost gust, agitând în imaginația sa o armă — zicea el — încărcată. Sper să nu fi împrumutat-o monahului Glicon dela „Credința“. Căci, în definitiv, chiar studenții răi au mai bună idee despre profesori, decât apologeții năimiți ai cauzei lor ingrate.

Dacă totuș ține cineva, pentru defectele mele de profesor, să mă arate așa cum sunt, în toată urâtenia, câteva rânduri de pamflet sunt prea puțin. Merit o carte întreagă, plină de toate injuriile posibile. Auzi scandal: Să scrii în văzul lumii, că sunt studenți, cari pleacă dela facultatea noastră, căutând aiurea — să fim înțeleși — nu profesori mai buni, ci examene mai ușoare !... Mă recunosc vrednic de orice insultă, pentru că lucrul este din nefericire... foarte adevărat.

T. M. Popescu

CRONICA INTERNĂ

DIN PROBLEMELE VREMII

Reorganizarea învățământului teologic.

Niciuna din problemele ce se cer rezolvate în viața noastră bisericească n'a fost mai mult târăgănată și discutată ca aceea a reorganizării învățământului teologic.

Au trecut 16 ani dela Unire și 10 dela votarea legii pentru organizarea Bisericii române, și pentru învățământul teologic nu s'a făcut încă nimic. Cu învățământul seminarial ne găsim și astăzi tot sub regimul legii din 1908, pe când învățământul secundar a fost o tentație și obiect de experiență reformatorie pentru mai toți miniștrii ce s'au perindat pe la Ministerul Instrucțiunii. Nu putem tăgădui însă că învățământul teologic n'a preocupat pe conducătorii Bisericii și ai statului. Ba ceva mai mult, noi credem că dacă nu s'a înfăptuit reforma demult așteptată, este tocmai din cauză că a fost discutată prea mult și mai ales de prea mulți reformatori geloși de prestigiul Bisericii și dornici de a-și lega numele de actul acesta de mare însemnătate istorică. La o serbare patronală a unei școale teologice din București, I. P. S. Patriarh amintea că până acum s'au alcătuit nu mai puțin de 15 proiecte de reformă a învățământului teologic.

Dacă nu s'a ajuns până acum la unul definitiv, este din cauză că mai toate erau concepute lăaturalnic, din ambițiuni personale care nu corespundeau cerințelor și ideologiei Bisericii ortodoxe române. Mai toate proiectele tindeau la un complet separatism de stat, lăsând școalele teologice pe seama chiriarhilor din eparhia respectivă. Înăptuindu-se o astfel de reformă, unificarea învățământului era desființată. În mai toate proiectele erau prevăzute ca școale medii sau chiar superioare, academiile teologice, după sistemul celor existente în Ardeal, școale ce nu pot fi legiferate în vechiul regat, nu atât pentru că ar fi contrare spiritului și tradiției Bisericii de aci, ci mai ales pentru că nu corespund niciunei cerințe logice. Cum era și natural, oamenii cari aveau răspunderea pregătirii viitorilor clerici, profesorii seminariilor teologice și ai facultăților de teologie din întreaga țară, sesizând peri-

colul și consecințele lui, s'au împotrivit acestor inovații în legiferare și astfel au căzut toate proiectele.

Acum din nou a venit în discuție publică reforma învățământului teologic. Se vorbește de un nou proiect care ar trece, de data aceasta, și pe la Consiliul Legislativ. Nu știm dacă acest proiect va fi ultimul, devenind lege. După toate probabilitățile el va da naștere la mari debateri, căci de pe acum a început să se încerce creierea unei atmosfere favorabilă academiilor teologice.

Trebue să se știe însă că logica sănătoasă și spiritul ortodoxiei tradiționaliste din vechiul regat sunt împotriva tentativei de a se introduce o nouă treaptă de învățământ teologic, nedesăvârșită, lipsită de prestigiu academic. Pretutindeni învățământul se predă în cele trei grade clasice: primar, secundar și universitar. De ce numai noi, Biserica, să ne complacem în formalisme complicate, introducând un grad tranzitoriu între cel secundar și universitar, academia? Este aci o viață, o atmosferă mai prielnică pregătirii viitorilor păstori duhovnicești? Dar atunci care mai e rostul internatelor de pe lângă facultățile de teologie? Către aceste internate trebue să-și îndrepte privirile conducătorii Bisericii, nu spre academii, care și-au avut rostul lor necontestat, numai sub ocupația ungurească a Ardealului.

Așa dar, în legea reformatoare trebue să se păstreze neapărat treptele clasice ale învățământului: seminariile și facultățile.

Seminariile își au tradiția și rostul lor determinant în pregătirea clerului. În 1936 se împlinește un secol de când aceste școli de elită funcționează integrate în ansamblul institutelor de necesitate organică a Bisericii și statului. Împreună cu școlile normale, au fost singurele supape de siguranță ale naționalismului și poporului autohton, a cărui mare majoritate, în proporție de 80%, o constituie elementul țărănesc. Dar seminariile nu au dat țării numai clerici de mir sau superiori, ceruți de legile progresului. Ele au dat societății și foarte multe personalități distinse, în toate ramurile de activitate: medici, magistrați, avocați, ofițeri, funcționari superiori de stat etc.

Trecutul glorios și experiența pledează pentru menținerea lor.

Însă, neapărat, trebuesc adaptate la mediu, trebue adică o reformă. Această reformă trebue să vizeze atât personalul administrativ și didactic, cât și programa analitică.

Seminariile trebuesc conduse de oameni capabili, integri, cu o pregătire desăvârșită, atât din punct de vedere intelectual, cât și sufleteșc. Toată activitatea lor să o concentreze numai pentru școala ce li s'a încredințat, nepermițându-li-se nici o altă preocupare în afară de zidurile ei. Criteriile politice n'au ce căuta la numirea directorilor acestor școli, căci în privința aceasta trăim o experiență destul de tristă. Prestigiul seminariilor depinde mai ales de acela al directorilor lor.

Corpul profesoral trebue selecționat după alte criterii. Profesorii laici cari predau materiile laice trebuesc recrutați numai dintre cei cu duh creștin și dragoste de Biserică. Nu ca acum, când, de pildă, la unul din seminariile din București funcționează ca profesor un ateu.

Ar fi de dorit ca profesorii laici să fie recrutați dintre absolvenții de seminarii cari și-au luat licența la alte facultăți decât cea de teologie.

În legătură cu aceasta, trebuie să vorbim de o altă lacună a seminariilor: programa analitică. Programa actuală este învechită și antipedagogică. Are multe anomalii. Nu mai corespunde cu cerințele vremii.

Programa de până acum avea în vedere faptul că absolventul de seminar trebuia să se facă preot, și deci trebuia să „știe totul“. Și deaceea era așa de încărcată și, de sigur, și sufocantă. Astăzi, când seminarul este numai o etapă medie de învățământ teologic, când absolvenții lui nu se mai pot preoți fără licența în teologie, ar fi absurd să se continue cu aceeași programă.

Noua programă trebuie să țină neapărat seama de actualitate. Ea trebuie revizuită în așa fel, încât să prevadă toate problemele noi ce frământă societatea de azi: de morală, de filozofie, de sociologie, apologetică, sectologie, drept canonic și civil, știință, medicină, literatură etc. Elevul trebuie prevenit asupra tuturor eventualităților ce i se vor ivi mai târziu, în viața socială. Cu alte cuvinte, să se dea predilecție problemelor de ordin mai practic, înlăturându-se pedantismul sec și păgubitor, și anume, problemelor care nu vor mai fi tratate la facultate, unde se predau numai cursuri de specialitate.

Trebuie să se aibă în vedere apoi, că nu toți cei ce urmează seminarul au vocație sacerdotală. Un copil, când intră în clasa I-a, n'are individualitate; el este determinat de părinți. Abia mai târziu se precizează înclinația personală. Noua programă analitică trebuie să țină neapărat seama de acest fapt. Trebuie alcătuită în așa fel, ca cel ce termină seminarul să poată să se înscrie fără nici o altă formalitate la oricare dintre facultățile universității. Biserica și țara n'ar avea decât de câștigat, căci oriunde s'ar găsi, cel care are la bază seminarul are o conduită și o structură sufletească deosebită. De ce acei cu liceul pot să se înscrie la facultățile de teologie, fără ca în prealabil să aibă o pregătire specială, așa cum li se cere celor cu seminarul, cari vor să se înscrie la alte facultăți, deși sunt poate mai pregătiți decât cei cu liceul, mai ales pentru secția clasică și filozofie? Se știe doar că seminariștii fac limba elină în 6 clase, iar liceiștii numai în 2, și totuși, pentru a da examenul de bacalaureat li se cere examen de diferență și pentru această limbă. Nu e o anomalie? Mai ales când se știe că cei mai buni studenți la secția clasică dela facultatea de de litere sunt seminariștii.

În fine, un alt neajuns ce decurge din situația actuală: la examenul de capacitate pentru învățământul secundar, licențiaților în teologie li se cere examen și pentru o materie secundară (română, istorie s'au latină). De ce nu li se dă voe să urmeze și facultățile respective?

Absolvenții de seminarii cari și-ar lua licența la teologie și la alte facultăți, sau chiar numai la alte facultăți, ar forma cadrul din care s'ar recruta profesorii pentru materiile laice dela seminarii.

Deaceea, socotim că ar fi nimerit ca la seminarii să se înfiin-

teze bacalaureatul. Cei cari ar avea vocație pentru preoție, ar urma la facultățile de teologie, iar ceilalți, la celelalte facultăți.

Seminariile nu trebuiesc transformate în școli confesionale, adică date exclusiv în seama Bisericii, căci s'ar ieși astfel din spiritul ortodoxiei. Se știe doar că Biserica noastră ortodoxă a fost și este națională. Ele trebuiesc să aibă o conducere unică, spirituală, sub auspiciile sf. Sinod, și materială, sub auspiciile Ministerului Instrucțiunii. Dacă seminarul ar fi sub conducerea chiriarhiei respective, s'ar da naștere la abuzuri, mai ales în privința numirii profesorilor.

Academiile teologice fiind sub regimul autonomiei chiriarhale, conform principiului enunțat mai sus, urmează dela sine că nu mai au niciun rost.

Statul are datoria să întrețină cât mai multe seminarii, căci numai prin ele se poate ajunge la naționalizarea atât de mult dorită de toți, cari cer *numerus clausus* pentru străini în activitatea obștească a țării.

Forma superioară a învățământului teologic trebuie să fie numai facultatea de teologie. Facultatea are, ca și seminariile, o tradiție adânc înrădăcinată în sufletul poporului român. Trecutul ei este o cheazășie pentru viitor.

Pentru uniformizare și echitate trebuie neapărat înființată o facultate de teologie pe lângă universitatea din Cluj, pentru necesitățile și prestigiul Ardealului și al Bisericii ortodoxe de acolo.

Să nu se uite că țările străine ortodoxe își îndreaptă privirile către facultățile noastre de teologie, trimițând aci tineri pentru a se pregăti în vederea posturilor înalte din Bisericile respective.

Nu de acelaș prestigiu s'ar bucura akademiile.

Pentru prestigiul lor și al învățământului teologic în genere, facultățile de teologie trebuie să rămână încadrate în universități.

Pentru pregătirea spirituală a viitorilor clerici, Biserica trebuie să se intereseze și să se îngrijească de internatele teologice de pe lângă facultăți.

S'ar concretiza astfel armonia și conlucrarea dintre Biserică și stat, principiul de totdeauna al ortodoxiei.

Așa vedem noi reorganizarea învățământului teologic.

TEODOR N. MANOLACHE

Serbările religioase-naționale din Ardeal.

Biserica ortodoxă din Ardeal și odată cu ea întreaga populațiune românească de aici, în ultimele două luni a avut parte de multă bucurie.

Este vorba de solemnele serbări religioase naționale, de puternicele manifestări ale ortodoxiei dela Sibiu și dela Oradea Mare, la cari au participat în număr impunător nu numai reprezentanții de seamă ai culturii românești, ci și țărani de prin toate colțurile Ardealului. Cei cari au luat parte la aceste sâr-

bători mărturisesc că, dela marele eveniment al întregirii noastre naționale, nu s'a mai văzut atâta entuziasm și atâta solidaritate între fruntașii țării noastre. Sibiul, vechea reședință a ortodoxismului ardelean, în două rânduri — la intervale destul de scurte — a avut ocazia să-și împodobească străzile cu tricolorul românesc, să se îmbrace într'o curată haină de sărbătoare.

Prima dată la 6 Octombrie, când s'a prăznuit așezarea temeliei clădirii ce va adăposti în viitor școala normală „Andrei Șaguna“.

Evenimentul acesta și-a mărit importanța prin participarea M. Sale Regelui Carol al II-lea, proteguitorul culturii românești, care a ținut să zidească cu propria-i mână, prima piatră la temelia acestui așezământ de cultură. Cu acest prilej Majestatea Sa Regele a evocat în cuvinte elocvente, amintirea Mitropolitului Andrei Șaguna, făcând pe seama școlii această memorabilă urare: „...Fie ca în noua clădire să domine tot timpul aceleași năzuințe, același spirit de sacrificiu și aceeași râvnă, de care au dat pildă cei dinainte, iar pe deasupra tuturor să plutească sufletul și gândul celui mare întemeietor al bisericii ardelen: Andrei Șaguna“.

Un veac și jumătate această școală a propovăduit flacăra culturii adevărate, a oferit Ardealului mulțime de dascăli (cam vreo 3000 până în prezent), cari, crescuți și nutriți în spiritul sfânt al ideii de unitate națională, au fost arterele prin care aceste mărețe gânduri se răspândiau în masele românești. Invățătorii ieșiți din această școală, au fost aceia cari au oțelit rezistența națională.

Pentru toate acestea, edificarea unei clădiri pentru adăpostirea vechei școli de dascălie dela Sibiu, care până în prezent nu și-a avut clădire proprie, rămâne un moment covârșitor în istoricul școalelor românești din Ardeal.

*

A doua mare sărbătoare, în Sibiu, a fost prilejuită de congresul „Frăției Ortodoxe Române“, ținut în zilele de 28 și 29 Octombrie. Această grandioasă organizație a intelectualilor mirenii din întreg Ardealul, înființată la 5 Martie 1933, și-a ținut primul ei congres ordinar.

Biserica noastră ortodoxă nu s'a împărtășit niciodată de atâta bucurie sufletească ca acum, când cei mai aleși fii ai ei, s'au adunat la sânul ei pentru a-i face cele mai sincere și mai curate mărturisiri de credință și devotament. Figuri cu remarcă în cultura românească, înalții chiriarhi ai bisericii noastre, au venit să-și întărească conștiințele pentru viitor, să se adape deopotrivă din izvorul cu apă limpede al trecutului nostru religios-național. Prin cuvântările ce s'au ținut, s'a afirmat în mod răspicat drepturile bisericii noastre ortodoxe. Biserica ortodoxă este *națională*, pentru că ea s'a născut odată cu poporul

nostru și s'a identificat totdeauna cu aspirațiile lui. Octavian Goga, în conferința „Reînvierea națională a României“, a declarat în cuvinte magistrale: „Dacă cunoaștem și pătrundem sufletul nostru, dacă facem oarecare penetrație în misterul existenței noastre, atunci suntem îndemnați să recunoaștem în mod obiectiv, că *ortodoxism înseamnă românism*. Tiparul milenar al sufletului românesc s'a fixat în cursul vremii alături de ortodoxism“.

La sfârșitul lucrărilor acestui congres s'a votat o moțiune, un adevărat program de lucru, schițat în zece puncte, cari pentru importanța lor trebuiesc soluționate fără întârziere. Amintesc în mod sumar numai câteva din aceste puncte: reînființarea vechei episcopii a Maramureșului; readucerea românilor secuizați la sânul neamului nostru; soluționarea definitivă a „Fundațiunei Gojdu“; să se revoace acordul cu Vaticanul, care este atât de rușinos și de păgubitor țării noastre.

Iată deci, din înșirarea numai a câtorva din punctele moțiunii votate de primul congres ordinar al „F. O. R.“-ului, putem să ne dăm seama, pe deplin, de importanța evenimentului petrecut în Sibiu, în zilele de 28 și 29 Octombrie.

*

Nu mai lipsită de semnificație a fost serbarea dela 11 Noiembrie, ținută de astă dată la Oradea, cu ocazia împlinirii a 150 de ani dela așezarea pietrei fundamentale a bisericii catedrale.

Prea Sfințitul Episcop Roman al Oradiei a exprimat via dorință ca acest praznic al Bisericei ortodoxe, să fie transformat într'o adevărată sărbătoare națională. Și bătrânul episcop-martir, nu s'a amăgit în dorințele sale. Guvernul țării, conștient de importanța acestui eveniment, a căutat să asiste la această sărbătoare a neamului și Bisericei noastre, prin d-nii miniștri Al. Lapedatu și C. Angelescu.

Praznicul bisericii, care timp de 150 de ani a fost centrul de gravitațiune al întregii vieți naționale din această parte a țării, care un veac și jumătate a făcut efortări uriașe să mențină vie conștiința credinței și naționalității fiilor ei, în sfârșit, praznicul bisericii în care a fost botezat marele sprijinitor al școlii românești, Emanuil Gojdu, trebuie considerat ca un praznic al întregului românism.

Un gest rar.

În luna Septembrie, Biserica noastră a înregistrat cu mare satisfacție gestul vrednicului director al spitalului din Reghinul-Săsesc, d. dr. Eugen Nicoară.

În semn de adâncă recunoștință față de Biserica ortodoxă, care i-a acordat o bursă din „Fundațiunea Gojdu și Trandafil“, putându-și astfel termina studiile în medicină, dr. Eugen Ni-

coară, în ziua de 16 Septembrie anul acesta, a donat episcopiei Clujului, Vadului și Feleacului, averea sa, spitalul din Reghin, cu toate clădirile înconjurătoare, instituind-o în fundațiune de binefacere, sub denumirea părintelui său „Fundațiunea Preot Grigoriu Nicoară”. Donațiunea are de scop acordarea de burse tinerilor români ortodocși din protopopiatul Reghinului, cari au dor de învățătură.

Valoarea națională și morală a acestui înălțător gest creștinesc nu se poate îndeajuns exprima. Generațiuni dearândul, școlarii cari se vor bucura de bursele acestei fundațiuni, vor aduce prinos de recunoștință, vor binecuvânta și se vor închina memoriei marelui om de suflet, ctitor și iubitor de Biserică. Numele lui și al bunului său părinte, preotul Grigorie, vor rămâne înscrise pentru vecie, cu litere de aur, în istoria episcopiei Clujului.

Gestul acesta trebuie să însemneze un început fericit pentru Biserica ortodoxă.

VICTOR TĂSLĂUANU

CRONICA EXTERNĂ

Spre recunoașterea autocefaliei Bisericii bulgare.

Se știe că în urma mișcării de redeșteptare națională pornită la începutul sec. XIX, sultanul Abdul-Aziz a dat la 12 Martie 1870 un firman prin care decreta organizarea unei Biserici naționale bulgare, condusă de un prelat care să poarte numele de exarh, și de un număr oarecare de episcopi.

Grecii s'au opus dela început acestei hotărâri, intervenind pe lângă guvernul turc să revină asupra ei. Sub presiunea mișcării poporului bulgar și pentru înlăturarea răscoalelor, sultanul a fost nevoit să mențină firmanul, și astfel, la 23 Februarie 1872, Adunarea Națională a ales ca exarh pe episcopul Ilarion, cel care a provocat mișcarea și care a condus-o.

Nemulțumiți de felul cum s'au desfășurat evenimentele, Grecii au determinat patriarhia de Constantinopol să convoace chiar în toamna aceluiaș an un așa zis sinod panortodox, care a hotărît excomunicarea Bisericii bulgare. Sentința aceasta a fost primită și executată numai de Biserica din Grecia, celelalte refuzând să o recunoască valabilă și legală.

De atunci și până astăzi Grecii, recte patriarhia ecumenică, au tratat și considerat pe Bulgari ca shismatici.

În decursul vremii s'a încercat de mai multe ori o reconciliere, însă nu s'a ajuns la niciun rezultat.

În ultimul timp însă, sub influența tendinței din ce în ce mai accentuate de a se stabili raporturi de prietenie și pace între popoare, se pare că patriarhia ecumenică va recunoaște autocefalia Bisericii bulgare, revenind asupra hotărârii din 1872. Patriarhia română și cea sârbă au intervenit și influențat în mare măsură Constantinopolul, având un rol determinant în normalizarea raporturilor dintre Biserica bulgară, patriarhia ecumenică și Biserica greacă.

Conferința panortodoxă, care s'a ținut în muntele Atos în 1930, a designat ca intermediar pe patriarhul de Ierusalim. În 1932 Biserica bulgară a trimis la Ierusalim spre a trata această chestiune, pe P. S. Boris, episcop de Stobi și secretar al Sinodului.

În urma tratativelor duse între cei doi delegați, s'a ajuns la o înțelegere, în condițiuni ce vor fi supuse aprobării celor două părți.

Va fi mai întâiu un schimb de scrisori, prin care Biserica bulgară va cere să fie recunoscută în numărul Bisericilor ortodoxe autocefale, ridicându-i-se condamnarea, iar patriarhia ecumenică, răspunzând, va recunoaște autocefalia cerută, „declarând clerul și poporul bulgar fii credincioși ai sfintei noastre Biserici ortodoxe“.

Se va semna apoi oficial restabilirea relațiilor canonice, care va fi adusă la cunoștința tuturor Bisericilor ortodoxe.

„Pentru pecetluirea unirii restabilite, se va celebra în biserica patriarhală o liturghie patriarhală și sinodală pentru cei vii și pentru cei care au murit dela ziua regretabilă a certeii până astăzi. La această liturghie vor asista delegații Bisericii bulgare veniți în acest scop la Constantinopol“.

Să sperăm că ziua evenimentului acesta, de mare însemnătate pentru Biserica ortodoxă, nu o vom aștepta prea mult.

Situația Bisericii ortodoxe din Ungaria.

Înainte de războiul cel mare exista la Carloviț, vechea reședință patriarhală, o arhiepiscopie și mitropolie sârbească, cu 7 eparhii, condusă de un mitropolit și patriarh *ad personam*, căruia, în privința vieții și activității bisericești, monarhia austro-ungară îi dăduse autonomie. Una din cele 7 eparhii își avea reședința episcopală la Budapesta.

După războiu, conform principiului autodeterminării adoptat la încheierea păcii, Slavonia, pe al cărei teritor se găsește Carloviț, a fost atașată Serbiei, formând, împreună cu Croația, noul regat al Jugoslaviei.

În urma acestor evenimente, a rămas pe teritoriul maghiar eparhia Budapestei, căreia i-au fost atașate câteva părți din eparhiile Pacraț, Bacica, Carloviț și Timișoara. A rămas adică Biserica ortodoxă din Ungaria, formată din credincioși Sârbi, Români și Slavi în genere, care, în privința dependenței canonice și administrative, nu are încă un conducător. Asupra lor și-a aruncat privirile și intențiile de supremație patriarhia sârbească. Dar guvernul ungar, intenționând să împiedece cu desăvârșire relațiile cetățenilor de sub supușenia maghiară cu cei din Jugoslavia, a încercat să grupeze sub o singură autoritate cetățenii ortodocși de diferite rase (Sârbi, Români, Slavi) din cuprinsul granițelor statului ungar.

Sfătuți și de profesorul Andrușos dela Atena, Ungurii au însărcinat pe protoiereul Ștefan Nemet să intre în legături cu patriarhia de Constantinopol, cerând încuviințarea pentru constituirea unei Biserici ortodoxe naționale. Patriarhia le-a satisfăcut cererea în parte, punându-i sub jurisdicția mitropolitului de Amasia și exarh patriarhal în Europa centrală, Ghermanos Karavangelis. Intervenind unele nemulțumiri, patriarhia de Constantinopol a oprit pe mitropolitul Ghermanos de a se mai ocupa de ortodocșii din Ungaria. Între timp, a intervenit Dositei, episcop de Niș, care a încercat să disgrățieze pe Ștefan Nemet. Grecii au început să-și arate nemulțumirile față de patriarhia

de Constantinopol, învinuind-o de slăbiciune. Comunitățile ungare au făcut apel la ajutorul mitropolitului Amasiei, căruia și patriarhia de Constantinopol i-a cerut un raport detaliat asupra acestei chestiuni.

Cu toată împotrivirea Grecilor, cari justifică independența administrativă a Bisericii ortodoxe din Ungaria pe bază de canoane, patriarhul ecumenic, fiind într'o mare dilemă, pare că înclină în favoarea Sârbilor, spre a evita o eventuală ruptură cu ei.

Ortodocșii din Ungaria, nemulțumiți de toate aceste tergiversări și complicații, au început să se organizeze ei înșiși. Astfel, în luna Iunie, un mare număr de comunități au proclamat episcop pe preotul Ștefan Nemet, care, fiind căsătorit, a divorțat. Patriarhul Bisericii sârbești, Barnaba, a înștiințat patriarhiile ortodoxe, cerându-le să nu-l sfințească și recunoască de episcop. Totuși s'au găsit pentru acest oficiu destui prelați, în Siria. Dealtfel Nemet nu e singurul episcop ortodox ungar. Mai există unul în America, cu misiunea de a organiza în Biserică națională pe ortodocșii originari din Ungaria. Se numește Ioan Torak, și a fost sfințit cu încuviințarea patriarhiei ecumenice, de arhiepiscopul Cehoslovaciei, Sablazd.

În urma intervențiilor guvernului maghiar la Constantinopol, patriarhul a hotărît să se înființeze o mitropolie dependentă de el, ca în Finlanda, însărcinând cu conducerea ei pe Ghermanos, mitropolitul Amasiei și exarh patriarhal în Europa Centrală, ajutat de mai mulți episcopi.

Dar nici cu hotărîrea aceasta problema nu e soluționată, căci nu mulțumește orgoliul Bisericii sârbești. Astfel că situația Bisericii ortodoxe din Ungaria este neclară.

După felul cum decurg evenimentele, credem că mai curând sau mai târziu se va constitui o Biserică ortodoxă ungară autocefală, națională.

Grecii, din spirit de egoism și cu orgoliul de a avea la dispoziție patriarhatul ecumenic, se vor opune continuu aspirațiunilor Bisericii jugoslave, care la rândul ei, nerenunțând la „drepturile ei istorice“, va socoti arbitrar hotărîrile patriarhiei de Constantinopol, influențată direct și permanent de Grecia.

Din antagonismul acesta va decurge autocefalia Bisericii ortodoxe din Ungaria

TEODOR N. MANOLACHE

Statistica bisericească a Berlinului.

După recensământul din 16 Iunie 1933, Berlinul are 4.242.501 locuitori, dintre cari 3.014.317, adică 71,1%, sunt protestanți. 603.150 (14,2%) fără confesiune. Catolici: 441.135 (10,4%) și Evrei: 160.564 (3,8%). Față de Ianuarie 1925, protestanții au scăzut cu 2,3%, iar Evreii cu 7%. Romano-catolicii au crescut cu 9,2%.

(S. OE. P. I.).

Statistica bisericească a Statelor-Unite.

Statisticile bisericești arată pentru 1933 în Statele-Unite un total de 60.812.874 membri, la o populație totală (la 1 Iulie 1933) de 125.693.000. Confesiunile cu cei mai mulți membri sunt: catolicii occidentali: 20.324.144; baptiștii; 9.866.209; metodiștii: 8.766.017; luteranii: 4.381.094; israeliții: 4.081.242; presbiterienii: 2.674.875.

Creșterea netă este de 655.482 dela 1932, sau 6.287.159 dela 1926. Media anuală a creșterii este de 1,65‰ (catolicii occidentali 1,25‰, baptiști 1,53‰, metodiști 1,23‰, luterani 1,49‰, presbiterieni 1,06‰) față de o creștere medie a populației țării de 1,06‰.

(S. OE. P. I.).

Școlile duminicale din Statele-Unite.

După ultimile statistici bisericești, 184.686 biserici din Statele-Unite au școli duminicale. Proporția este de 79,6‰. Metodiștii episcopali africani au școli duminicale în proporție de 98,5‰ față de bisericile lor; vine apoi Armata Mântuirii cu 96,5‰. În total sunt 2.167.848 directori de școală sau monitori, adică în medie 12 de biserică, și 21.038.526 elevi, adică aproape 114 de biserică.

(S. OE. P. I.).

T. N. M.

RECENZII

NOTE PE MARGINEA CĂRȚILOR

† Tit Simedrea, *Tetraevanghelul vistiernicului Matias. Manuscript din anul 1535, București 1834, 28 pagini.*

Bătrâna revistă a Sf. Sinod, *Biserica Ortodoxă Română*, a luat, nu de mult, o altă înfățișare, nu numai în ceea ce privește formatul ei material, dar și în privința materialului ce publică. Studiile istorico-bisericești naționale, cronicile bogate în informațiuni asupra mișcărilor religioase la popoarele învecinate, recensiile critice și informațiunile bibliografice publicate până acum imprimă revistei un caracter de înprospătare a cercetărilor științifice istorico-bisericești și-i asigură un loc de seamă printre publicațiunile periodice românești.

Studiul citat mai sus al S. S. Arhiereului Tit Simedrea, extras din *Biserica Ortodoxă Română*, LII (1934) Nr. 3-4, cuprinde la început (p. 3-13) o analiză a termenilor liturgici *tetraevanghel*, *evanghelie* și *evangelistar*, învinuind pe toți aceia, preoți și mireni, cari au confundat acești termeni liturgici.

Evident, există *nuanțe liturgice* care diferențiază aceste 3 noțiuni între ele și anume: *Tetraevanghelul* cuprinde evangheliile în succesiunea Matei, Marcu, Luca și Ioan, divizate în pericope și zaceale, notate pe marginea textului. Pentru că *tetraevanghelul* a folosit în oficierea liturghiei, are, pe marginea de sus sau de jos a paginei (sau în text, între pericope) scrise cu cerneală de o altă culoare, indicații tipiconale, care arată în ce Duminică sau sărbătoare se citește cutare pericopă. Natural că această prezentare a evangheliilor era nepractică ofierii liturgice, prin răsfoirea ce preotul trebuia să facă mereu, ca să găsească pericopele respective. De aceea *tetraevanghelul* a fost înlocuit prin *Evanghelie* ¹⁾, care cuprinde evangheliile așa cum

1) La români, în 1682, prin *Evanghelia* tipărită la București. Iată textual ce se spune în prefață: „... ne-am nevoit de am săvârșit acestu lucru Dumnezeuască. Svânta aciasta evanghelie, nefindū mai denainte tocmită la slove”
nie să să cetească după rânduiala zilelorū și a sărbătorilorū celorū domnești și ale svinților, poruncitu-amū fratelui nostru Iordachie Cantacozino, vel stolnicū, de o au îndreptatū și o au așezatū precumū umbă cea ellinēscă...”
(apud I. Bianu, N. Hodoș, *Bibliografia românească veche*, I, p. 250).

se citesc ele în biserică, începând dela Duminica Invierii (Ev. dela Ioan) și până la Duminica a 6-a a postului mare, care e Duminica Floriilor (Ev. dela Marcu). Cu atât mai mult nu trebuie confundat cu tetraevanghelul și evanghelia, *Evanghelistarul*, o carte de câteva foi în care se arată „cele 35 canonase întru care se găsesc pururea Evanghelia și Apostolul Dominicilor“²⁾.

Autorul, prin al doilea titlu dela pag. 3 (*Tetraevanghel, evanghelie, evangheliar și evanghelistar*) anticipează că și *evangheliarul* este altceva decât ceilalți 3 termeni; însă în studiu nu documentează, nici măcar nu pomeneste și de cuprinsul acestei noțiuni. Inșă, din învinuirea pe care o aduce (N. 12) *Lexiconului enciclopedic* editat de librăria Eleftherudachi din Atena (vol. VI) înțelegem că autorul nu numește *evanghelistarul*, și *evangheliar*, câtă vreme autorul articolului din *Lexiconul enciclopedic* (grecesc) spune, p. 2: Εὐαγγελιάριον ἢ Εὐαγγελιστάριον, iar la pag. 5: Εὐαγγελιστάριον . . ἄλλως Εὐαγγεγεξιάριον; deci *evanghelistar sau evangheliar*.

Cât privește articolul despre Evanghelie' Ελευθερουδάκη, Ἐγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν, VI, p. 3-4: Εὐαγγέλια, scris de D. I. Kuimutopoulos, el nu cuprinde nici o confuzie între termenii tetraevanghel și evanghelie; din contră, autorul arată evoluția prezentării evangheliilor, dela forma veche (tipul tetraevanghel) la forma nouă (tipul evangheliei liturgice). Mai de grabă înțelegem din acest articol că nuanțele liturgice deosebitoare dintre tetraevanghel și evanghelie sunt mai mult o chestiune de evoluția prezentării evangheliilor, decât de terminologie liturgică.

La Români, în limbă, avem o singură noțiune generală; s'a zis și se zice: *iese preotul cu sfânta evanghelie*, fie că citea preotul evanghelia dintr'un manual de forma veche (tetraev.), fie că o citește dintr'altul de formă nouă (evanghelie).

În continuare (p. 13-20) autorul descrie tetraevanghelul slav scris și legat cu cheltuiala fraților Sima și Matiaș, vistiernici ai lui Petru Rareș și dăruit mănăstirii Dobrovăț la 5 Februarie 1535. Urmează (p. 20-25) o reconstituire foarte documentată a datelor biografice ale celor doi vistiernici, dintre care Matiaș știa, desigur, și latinește, pentru că așa se explică de ce Petru Rareș l-a trimes ca delegat secret diplomatic la Oradea-

2) Fragment din titlul *Evanghelistarului* tipărit la Iași 1826, în folio mare, 1 foae (titlul) + 20 foi. Din studiul citat rezultă că S. S. Arh. Tit Simedrea nu cunoaște acest *Evanghelistar*, ca tipăritură aparte; cunoaște *evanghelistarul* tipărit numai ca adaos la sfârșitul *Evangheliei* (vezi p. 11, 12 și 13). Titlul *Evanghelistarului* tipărit la Iași, în 1826, fiind „ostenitoriu Grigorie Iconom“, după ce amintește pe Manuil Glizonie ca autor, adaogă: „S'au îndreptat cu îndeminarea prea fericitului oarecând Patriarh al Ierusalimului Kyr. Hrysant“. Referințele din urmă sunt cunoscute și autorului, dar din alte izvoare.

Mare, unde a tratat cu Ion, arhiepiscopul Lyonului, delegatul lui Carol Quintul. La p. 25-27 studiul cuprinde date asupra ctitoriilor vistiernicului Matiaș, m-reă Coșula (jud. Botoșani) și m-reă Horodniceni (jud. Baia).

Opera studiată de autor, prin vechimea și mărimea ei, prin bogăția ilustrațiilor și a miniaturilor, viu colorate, trebuie pusă alături de tetraevanghelul slavo-grecesc scris la m-reă Neamț la 1429 ³⁾; alături de Evanghelia păstrată în biblioteca din München, ilustrată de diacul Teodor Mrișescu la 1492 ⁴⁾; alături de tetraevanghelul slav scris de Macarie ieromonah în 1529 la m-reă Putna ⁵⁾; în fine, alături de altele cunoscute ⁶⁾, sau care se vor mai descoperi — care, toate laolaltă, îmbogățesc începuturile literaturii române religioase în limba slavă.

Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice. Anul XXVI (Aprilie — Iunie, Iulie — Septembrie 1933), fasc. 76 și 77.

Fasc. 76, p. 49-100. Cea mai mare parte a volumului o ocupă studiul d-lui Virgil N. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*. Acest studiu constituie al doilea raport (pentru primul vezi: Virg. N. Drăghiceanu, *Monumentele istorice din Oltenia. Raport din anul 1921*, în *Bulet. Comis. Monum. ist.*, XXIV (1931), p. 105-132), pe care autorul l-a făcut Comisiei în urma călătoriei de studii întreprinsă în toamna anului 1909, pentru cercetarea monumentelor istorice din Oltenia.

Acest jurnal de călătorie cuprinde, pe lângă farmecul evocării pioase, și foarte numeroase și importante precizări istorice, arhitectonice, artistice asupra monumentelor vizitate. Se publică inscripții, se descriu scene zugrăvite în biserici, se

3) I. Bianu, *Evanghelia slavo-greacă scrisă la 1429 la Mănăstirea Neamțului în Moldova*. Academia Română. Documente de artă românească din manuscrise vechi. Fasc. I, București 1924.

4) S. Pușcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*. Ed. II, Sibiu 1930, p. 24—26.

5) Vezi † Titus Târgovișteanul (S. S. A. Tit Simedrea), *Obiecte de artă românești la mănăstirea bulgărească Râlo*, în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, XXII (1929), p. 143. — S. S. Tit Simedrea va zice că a greșit în acest articol (din 1929) spunând „evanghelie“, în loc de „tetraevanghel“; deasemenea consideră o greșală că I. Bianu, I. Bogdan au denumit *evanghelii*, texte care sunt *tetraevanghele*. Eu consider însă că nici S. Sa n'a greșit, nici I. Bianu și I. Bogdan n'au greșit, pentru că fiecare nu se interesa de valoarea liturgică a acelor texte, ci numai de valoarea artistică a lor, sau despre ele ca monumente literare vechi.

6) I. Bogdan, *Evangheliile dela Homor și Voroneț din 1473 și 1550*, în *Anal. Acad. Rom., Mem. secț. ist., Seria II, Tom. XXIX (1906-1907)*.

dau liste de ctitori, într'un cuvânt, o expunere științifică asupra trecutului Olteniei, așa cum reiese din monumentele ei istorice.

Pentru a se vedea importanța acestui bogat material voi arăta monumentele cercetate: biserica din Ostrov (jud. Romanați); „drumul lui Traian“ și tradiția că Traian a fost prefăcut în rouă, de unde numele popular „Domnul de rouă“; ruinele caselor lui Mihai Viteazul, de lângă biserica din Petroșani; mănăstirea Govora, zugrăvită după tipicul slav, pe când cele mai multe din bisericile noastre sunt zugrăvite după tipicul bizantin; schitul de maici Slătioarele; Schitul Pietrării de jos, Hurezul; Bistrița, cu cosciugul de lemn al Sf. Grigore Decapollitul, „care este unul din cele mai vechi produse artistice, în lemn zugrăvit în frescă, ce ni-au rămas“; Schitul Păpușa; m-reă Arnota și arestul politic ce Știrbei Vodă proiectase să fie aici, după 1848; schitul Polovraci, biserica și cula din Măldărăști; bis. din Râmest, din Grămești, din Cacova, din Călimănești; schitul Zghiabul, Sărăcinești, Bradul Ostrovul-Călimănești; mănăstirile Iezerul, Frăsineiu, Turnu, Stănișoara, Cozia și Bolnița Coziei.

Nu putem termina rândurile despre acest articol, fără să remarcăm evlavia caracteristică a Oltenilor, cari au înobilat suprafața mică a Olteniei cu atât de multe monumente istorice. Din acest punct de vedere Oltenia este superioară Munteniei.

D. Tudor, *Antichitățile preistorice și romane din județul Romanați* descrie așezări și urme preistorice, precum și urme de viață romană descoperite de d-sa. Un scurt articol al d-lui N. Iorga, *Biserica dela Fundeni (Prahova)*.

D. V. Brătulescu face mai multe comunicări, însemnate, cum de ex. asupra bisericii și culei din Racovița (Muscel), mănăstirii Frăsinetul (Vâlcea), etc. Motivul *Fortuna labilis* îl găsește la biserica din Păușa (Vâlcea), cu amănunte foarte plastice. Eu am văzut acest motiv zugrăvit în sec. XVIII, pe peretele extern al pridvorului bisericii vechi din Rășinari (jud. Sibiu). L-am mai găsit și ca gravură în *Calendariu pe... 100 de ani*, tipărit la Buda, în 1814¹⁾.

Fascicula se termină cu o *cronică* semnată de G. Balș asupra mănăstirii Cozia și o piatră de mormânt dela Dragomirești

1) I. Bianu, N. Hodoș, *Bibliografie românească veche*, III, p. 97, Nr. 847, dar aici gravura nu e menționată. Ea este de proveniență străină (semnată *Prixner Sc. Pest.*), și reprezintă o roată pe care o învârtește Saturn. Roata ridică pe un tânăr, trecându-l prin următoarele stări, scrise, în cirilică, astfel: „Voiu să moștenesc. — Moștenesc. — Am moștenit. — Din pământ sunt și în pământ m'am întors“. Pe pământ sunt: mormântul cu o piatră, o cruce și un pom; un șarpe și o coasă. Pe un alt plan al gravurei, sub pământ, o barcă luptându-se cu valurile și oameni înecați.

(jud. Neamț) și *procesele verbale* oficiale ale ședințelor din anul 1932. Expunerile sunt însoțite de numeroase ilustrațiuni.

Fasc. 77, p. 101-144. În această fascicolă aportul d-lui N. Iorga este foarte bogat. Incepe prin a face o ingenioasă cercetare asupra felului cum scriitorii noștri au privit monumentele istorice: *Monumentele istorice în vechea noastră literatură*, studiind pe G. Asachi, Al. Macedonski și Petru Verussi. Apoi reproduce, însoțite de scurt comentariu, versurile lui Romulus Scriban despre Episcopia Argeșului (publicate în *Poeme*, Buc. 1866). Urmează cu scurte însemnări de pe cărți vechi găsite la „biserici dintre văile Teleajenului și Slănicului”. Reproduce plângerea lui Rafail, egumenul m-rii Vorona (jud. Botoșani), la 1836, în contra unor călugări răi. Sub titlul *O explorație arheologică și istorică a județului Olt*, recensează critic cartea lui I. Ionașcu, *Biserici, chipuri și documente din Olt*, Craiova 1934.

De mare importanță pentru studiul iconografiei populare este albumul publicat de J. Morkowicz, la Varșovia (f. a.). D. Iorga, sub titlul *Un album de l'art populaire religieux en Pologne* îi face o recenzie critică-analitică. Reținem ca figuri sfinte mai populare, la Poloni, pe Maica Domnului, Isus Christos, Sf. Gheorghe, Sf. Nicolae, Sf. Mihail. (La noi, în plus, Sf. Ilie). Comunicări scrie arhitect N. Lupu (*Scoborirea unei fresce de pe bolta bisericii S. Giuseppe Maggiore din Napoli, Mormântul lui Virgiliu după ultimele lucrări de restaurare*), și Ion Vârtosu (*Biserici de lemn și cruci de piatră din județul Râmnicul Vâlcei. Inscriptii.*), care transcrie, din depozitul Arhivelor Statului, „Cataloghie pentru toate sfintele mănăstiri și biserici ce se află în plasa Protopopiei Râmnicului, jud. Vâlcea, 1832, Iulie 24; Condiția Nr. 38”.

Dintre notițele de *cronică* semnate de N. Iorga, reținem interesanta trimitere la articolul *Δογματική διδασκαλία* al lui S. Petrides (în *Échos d'Orient*, VIII, 262 sq.) și inspirat în bună parte din cartea lui Gh. A. Kyriakides, *Βιογραφία τῶν ἐκ Τραπεζούντος καὶ τῆς περὶ αὐτὴν Χώρας... ἀκμασάντων λογίων*, Atena 1897, în care găsim date biografice din viața lui Sevastos Kime-nitul, directorul școlii grecești sub C. Brâncoveanu.

Fascicola încheie cu „raport de activitate” pe anul 1929 și 1930 semnat de arh. șef N. Ghica.

DAN SIMONESCU

Mihailovici (diacon Paul), *Mărturii românești din Bulgaria și Grecia*, extras din: „*Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești din Chișinău*”, Volumul XXIII (1933), Chișinău, 1933, 111 p.

Autorul publică rezultatul cercetărilor sale științifice, întreprinse în anul 1931 în bibliotecile din Bulgaria (Biblioteca Națională și Arhiva Renașterii (Архивъ

Ha Възраждане) din Sofia, Biblioteca Națională din Plovdiv și biblioteca mănăstirii Ryla) și Grecia (arhivele mănăstirilor Grigoriu, Zograf, Dionisiu, Esfigemon și Xenofont, Biblioteca Națională și Muzeul Bizantin din Atena). Se dau la iveală documente moldovenești și muntenesti — la cele cu textul slav numai traducerea românească, iar la cele cu text grecesc, textul fără cuvenita traducere românească — și se descriu diferite cărți tipărite și msse dimpreună cu însemnările — contimporane sau posterioare — ce cuprind în interior. Cel mai vechi act moldovenesc este dela Ștefan cel Mare (Nr. 1), iar muntelesc — în aceiaș ordine de idei — este al lui Petru Șchiopul (No. III). Observăm că data de an a documentului No. I nu e „6976 (1468)“ ci 6996 (1488) ¹⁾, cu această din urmă dată actul fiind publicat de Ioan Bogdan în *Documentele lui Ștefan cel Mare*, I, sub Nr. CCXXXVII — ceiace d. M., nu știe. Față de textul dat de Bogdan și chiar față de facsimilul originalului—destul de șters—pe care d. M., îl dă la p. 7-8, traducerea d-lui M., a actului Nr. I, prezintă câteva omisiuni. Așa *Gdebil* nu este un nume toponimic sau onomastic — cum crede d. M., — ci cuvintele slave *гдѣ бѣа* — unde a fost; nu *dela Vleci* ci „dela Vâlcea“ căci în text e *В л х ч и*, la martori fiul lui Ștefan e Bogdan Vlad iar un simplu „Bogdan“, iar Andreica — al doilea martor cu acest nume — e ceașnic — deci dregătoria de influență slavo-lituană — iar nu „paharnic“ de influență munteană. Documentul Nr. II e al lui Ioan Vodă cel Cumplit și deci nu poate avea data de an 1552 — cum citește d. M. — e curios că în acest act emittentul apare în *subscriptio* dimpreună cu fiul său Ștefan — ar fi unicul caz — după câte știm, în formularul documentelor moldo-slave dela jumătatea secolului XVI. La martorii documentului Nr. III, al lui Petru Șchiopul din 1566 Septembrie 26, Stan, e dat greșit ca *stolnic*, căci el e spătar, cf. actul aceluiași domn cu data 1567 Iulie 19 la *Academia Română*, ms românesc 5250 fila 225, iar Nedelco mare vornic la sfârșitul martorilor după Ghiurma mare postelnic — la d. M., *Ghiufma* greșeală de tipar — poartă înaintea numelui atribuția de *ispravnic* ceiace d. M. omite. La martorii documentului Nr. IV, al lui Mihai Viteazul din 1593 Decembrie 14, după Pană comisul se poate completa golul prezentat de d. M., prin *Manta mare paharnic și Cocea mare postelnic*, cf. documentul din 1594 Ianuarie 4, la Ștefulescu, *Mănăstirea Tismana*, București, 1909, p. 287-289, iar Mitrea mare vornic dela sfârșitul martorilor poartă înaintea numelui atribuția de *ispravnic*, căci așa cum îl dă d. M. nu-și are rostul el fiind pomenit odată ca prim martor. Pentru martorii documentului Nr. VI, al lui Radu Șerban din 1607 Mai 26, semnalăm

1) Cf. și referințele d-lui prof. P. P. Panaitescu în *Revista Istorică Română*, III (1933) p. 422-423.

un document cu aceiași dată de an, însă Aprilie 12, la d. Ionașcu, *Biserici, chipuri și documente din Olt*, I, Craiova, 1934, p. 146, unde mare vornic e *Cernica*, nu Nicola, ca la d. M., Mârza e mare, spătar, la d. M. e fără dregătorie și Bărcan stolnic, iar nu Bărgan, cum citește d. M. In acelaș act cred că e greșit citit numele localității — Ерици (*sic*) — unde s'a dat actul, iar în *subscriptio* s'a omis fraza *din mila lui Dumnezeu domn*. Martorul *Furtună* din actul Nr. VII, al lui Radu Mihnea din 1622 Aprilie 30, nu e *vel logofăt*, cum citește d. M., ci *comis*, cf. în acest sens documentul din acelaș an, însă Aprilie 18, la Ștefulescu, *op. cit.*, p. 299. La traducerea documentului Nr. VIII, al lui Leon voevod, pe baza facsimilului textului slav, dat de d. M., la p. 19-20, se pot face următoarele îndreptări : Vucina dela începutul formulei *dispositio* e *căpitan de sârbi*, за сръбъ; nu *cîți Dumnezeu îi va trimite*, ci „câți Dumnezeu îi va slobozi“, căci verbul slav е приислѣти: de ce *pitarnic*, când în text е питар; sfârșitul rândului 3 și o bună parte din rândul 4 din text sunt cu totul greșit traduse, căci traducerea nu e „să fie țigancă în locul țigăncei, iar Stana țigancă a luat-o asupra sa. Iar apoi cînd a fost judecată în zilele *разлогъ* domniei mele în ziua sfîntului Gheorghe, când eram domnia mea la masă“, cum dă d. M., ci *să fie țigancă pentru țigancă și a rămas să fie Stana țigancă pe seama domniei. Iar apoi cînd a fost acum în zilele domniei mele, în ziua sfîntului Gheorghe cînd însumi domnia mea eram la masă*; la p. 18 în ultimul rând al traducerii e greșit „cu acel țigan“, căci în text rândul 5 е сѣсѣ того чинѣдѣ за ацигани și ca atare traducerea e următoarea: *și cu acel sălaș de țigani*; la p. 21 rândul 1-2 din traducere nu e „pe care a făcut-o domniei mele“, cum traduce d. M.; aceiași p. în rândul 6 traducerea „din сѣсѣти; aceiași pagină rândul 2 după „moșie“ a se adăoga și lui; în rândul 3 aceiaș pagină după „nimeni“ traducerea corectă e: *nemișcat după porunca domniei mele*, căci textul е непокѣтѣнѣмо по рѣзѣмо господства ми iar nu „stricată așezarea domniei mele“, cum traduce d. M.; aceiași p. în rândul 6 traducerea „din mijlocul rodului domniei mele“ trebuie corectată în *din rodul de inimă al domniei mele, căci în original е въ срѣдичнаго плѣда господства ми*; aceiași pag. rândul 6-7 nu e „sau din păcatele noastre, sau din alte neamuri“, ci *sau după greșelile noastre din alte neamuri*, ca atare referința d-lui M. din nota 1, „sau din copii nelegitimi“ nu-și are nici un rost; rândurile 8-9, după „domniei mele“, nu „ca și Dumnezeu“, ci *pe unul ca acela Domnul Dumnezeu*; rândul 9 nu „să-l binecuvânteze și să-l apere“, ci *să-l cinstească și să-l întărească*; rândul 10 s'a omis înainte de „viitor“ *veacul*, iar în rândul 11 nu „va strica și va slăbi“, ci *va împiedica și va distruge și va risipi*, căci verbele din original sunt: попирати, разорити și расипати. In transcrierea textului documentului Nr. IX, al lui Grigore Ghica din 1663 Mai 27, după

facsimilul originalului dela p. 23-27, se pot face următoarele rectificări: p. 21 rândul 3 transcriere, Colțea nu e biv vel *paharnic*, ci cliucnic; p. 22 *răvașele* nu „răvășel(ul)“; *ohabnic* nu „ohabnici“; textul înainte de martori termină prin по ризмо—în traducere, *după porunca* și în acest sens a se completa și locul unde d. M. îl dă „rupt“; la martori *Badea*, iar nu „Badă“, după clucer nu „Drăghici“, ci *Drăghici Cantă(cuzino)* care e vel paharnic, Constantin e vel co(mis); la d. M. după „vel“ se dă ca „rupt“; Costea, iar nu „Costă“ și aceasta atât la *vel paharnic*, cât și la *gramatic*; Șerban Cantacuzino al doilea logofăt poartă înaintea numelui atribuția de *ispravnic*, în original е и ис(правник)—decî greșit la d. M., „Scriș de Șerban Cantacuzino al doilea logofăt“ iar *subscriptio* termină prin господник în ligatura formată din г + и + к, iar nu gospodar, cum citește d. M. La actul Nr. XV, al lui Mihai Șutu din 1784 Ianuarie 20, observăm, după fotografia originalului la *Academia Română*, Fotografii V, 78, că după cuvântul „cuvios“ din transcrierea d-lui M., dela p. 33 rândul 31 s'a omis în transcrierea d-lui M., următoarele fraze: *sfânt, care să păzescu într'această mănăstire, ne-am milostivit domnia mea și i-am făcut milă printr'acest cinstit hrisov al domnii mele ca să aibă pe tot anul a lua...* O fotografie la *Academie*, fotografii V 80, notăm că posedă și textul documentului de sub Nr. XXII. E de reținut iarăși faptul că autorul publicației nu are o metodă în ceiace privește traducerea și editarea documentelor. Așa de pildă la o bună parte din documentele a căror original e în slavonește păstrează în traducere la numele proprii forma cauzală din textul original. Semnalăm în acest sens în documentul No. I: Zbiari, Neaga, Gangura, Dajboga, Clănoa în loc de *Zbiara, Neag, Gangur, Dajbog, Clănău*; în documentul No. III, Mușev, Oanev, în loc de *Mușă, Oanea*; în documentul Nr. V, Boicev în loc de *Boicea*; în actul Nr. VI, lunca Strezev, în loc de *lunca lui Strezea*, aici chiar și forma „lunca lui Strezev“; în documentul Nr. VII, Matulov în loc de *Matulea*. Deasemeni în transcrierea textului documentelor scrise în cirilică și în românește d. M., transcrie aproape peste tot pe к prin e, cf. în acest sens în documentul No. XV p. 33 *atâte domni, pre milostivului, cinste și întărire sfintei monastiri, domnie me* în loc de, *atâtea..., prea..., cinstea și întărirea...*; p. 34 *pecete și Naștere* în loc de, *pecetea și Nașterea*; și documentul Nr. XXII p. 37 *atâte daruri, pre milostivului, ce mai de cinste, ce mai mare* în loc de, *atâtea... prea și Nașterea*, și documentul Nr. XXII p. 37 *atâte daruri, pre miștarea, dumnealor, și Hangearlăul*.

DAMIAN P. BOGDAN

G. G. Antonescu, *Realitatea școlară și principiile pedagogice*, București 1934, 12 pag., 15 Lei.

În ultimul timp s'a discutat foarte mult problema educației la noi. Prin presă și conferințe s'a înfățișat pe atâtea fețe această acută problemă de îndrumare a tineretului. Și, desigur, n'a lipsit nici discuțiile contradictorii cu privire la găsirea celor mai adecvate măsuri de educare. În asemenea situațiuni nu se putea să nu-și spună cuvântul său autoritar și distinsul profesor de pedagogie dela Universitatea din București, d. G. G. Antonescu. Părerile d-sale au fost publicate mai întâi în „Revista Generală a Învățământului” Nr. 9-10, 1934 și extrase apoi în broșura pe care o menționăm aci. E o teză sănătoasă pe care o susține autorul, meritând a fi cunoscută de orice intelectual. Iată ce spune, bunăoară, despre cursul de etică și despre cine ar fi indicat să-l predea în învățământ: „Evident că un asemenea curs de etică va trebui să propovăduiască morala idealistă, care prețuiește *binele* ca scop în sine, iar nu o morală utilitaristă, pentru care *binele* e un mijloc, spre folosul și fericirea celui ce-l posedă”. Iar între profesorul de filosofie și preot pentru predarea acestei materii d-sa nu pregetă să-l prefere pe preot. Căci, „preotul, suntem siguri, va transmite elevilor *morala creștină*, cea mai indicată pentru formarea caracterului. Ce fel de morală va cultiva profesorul de filosofie, aceasta nu o poate ști nimeni, întrucât, pe deoparte concepțiile filosofice și etice manifestate în universitățile noastre sunt variate și adeseori *foarte depărtate de concepția creștină*; pe de altă parte, tinerii licențiați în filosofie, influențați de aceste concepții, sunt liberi să adopte pe oricare dintre ele... și *unii dintre ei* sunt adepți ai filosofiei lui Nietzsche, diametralmente opusă moralei creștine” (pp. 8—9).

Pe lângă această înaltă concepție d-sa prezintă în această broșură o serie de sugestii din cele mai caracteristice, menite să închege într'o unitate superioară realitățile școlare cu principiile pedagogice și să schițeze modul de ameliorare pentru viitor al acestei vitale probleme. O înserăm, deci, cu deosebită satisfacție.

I. L.

Der Heliant. Volksmissionarische Hefte. Verlag des Evangelischen Bundes, Berlin, 1934.

O colecție de broșuri a 20 pfenigi, în cari se tratează chestiuni religioase de actualitate pentru Germanii luterani, în scop de misiune internă. Apar în patru serii — optsprezece numere până acum ¹⁾: I. *Fragen und Antworten* (întrebări și răspun-

1) Nr. 9: *Waitz*, 400 Jahre deutsche Lutherbibel, nu ne-a sosit. Se pare că n'a apărut încă.

suri): Nr. 1, 5, 15, 18; II. *Geschichte* (istorie): Nr. 2, 6, 11; III. *Zeugnise* (sau *Stimmen*) *der Väter* (mărturii ale părinților): Nr. 3, 4, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 17; IV. *Christliches Leben* (viața creștină): No. 16.

Intr'o formă ușoară, pe scurt și clar, se lămuresc lucruri sau se dau texte de o deosebită importanță religioasă. Nu sunt studii savante pentru învățați, sunt expuneri simple, dar pline de simțire și de viață pentru cercul larg al credincioșilor evanghelici. Luteranismul și naționalismul sunt îndoita preocupare și mândrie a autorilor.

Nr. 1. *Fritz von der Heydt*, Deutsch-evangelisch. — Arată legătura dintre luteranism și germanism, opoziția dintre germanism și creștinism. Pledează pentru evanghelie, care este cuvântul lui Dumnezeu și stă mai presus de națiune, care este trecătoare, recunoscând totuși că creștinismul nu poate evita o anumită culoare ce-i dă fiecare popor. În cuvinte impresionante arată credința ca legătură a individului cu poporul (p. 9-10).

Nr. 2. *Joh. Witte*, *Der Heliand*. — Heliand (formă veche pentru Heiland, Mântuitor) este o descriere poetică de 5985 versuri în limba germană din sec. IX, a vieții Mântuitorului. A. F. C. Vilmar (1844) o socotea cea mai minunată poezie creștină care s'a scris vreodată. Autorul, un talentat teolog saxon, prezintă viața și oamenii din Palestina ca pe cei din Germania, pe Iisus Hristos ca pe un rege greman, pe apostoli ca pe niște cavaleri germani.

Nr. 3 și 4. *Der Heliand*. — Se dau bucăți alese din Heliand.

No. 5. *Hans Steubing*, *Ist das Christentum die Religion der Deutschen?* — Întrebare curioasă, de care se râdea acum zece ani, dar pe care azi poporul german o ia în serios, cum dovedește organizarea unei Biserici naționale germane. Deși devenit religia poporului german, unii Germani au respins creștinismul ca pe o religie iudaică, ce nu corespunde firii arice a Germanilor. Autorul susține compatibilitatea dintre creștinism și germanism. Iisus Hristos nu este expresia unui popor, ci a lui Dumnezeu. Mesajul lui este supranațional. Germanii și-au însușit intim acest mesaj, cum arată istoria, ceea ce dovedește că religia creștină nu este opusă firii germane.

Nr. 6. *Friedrich Schick*, *Bonifatius im Kampf gegen die iroschottische Kirche in Deutschland*. — Bonifaciu, apostolul Germaniei, este acuzat ca cel care, supunând creștinismul german Romei, este răspunzător de neajunsurile ce a adus pentru Germani legătura lor bisericească cu Roma. Pentru Bonifaciu, contrariu concepției misionarilor iro-scoți, convertire înseamnă și supunere Romei. Metoda lui misionară era aspră, măsurile de represiune contra păcatelor, tari. Bonifaciu este socotit de aceea ca precursor al închizitorilor medievali.

Nr. 7. *Dr. Martin Luther*, *Der Kleine Katechismus* 1529. —

Micul catehism al lui Luther explică pe scurt cele zece porunci, articolele credinței despre creațiune, mântuire și sfințire, Tatăl nostru, botezul și euharistia.

Nr. 8. *Martin Luthers* Sendbrief vom Dolmetschen.— Este o scrisoare trimisă de Luther în Septembrie 1530 din Koburg unui destinatar nenumit, ca răspuns la două întrebări puse lui Luther: Una în legătură cu acuzația de traducere falsă ce se aducea lui Luther de către romano-catolici cu privire la ep. Romani 3, 28 (în loc să traducă „prin credință“, Luther a tradus, adăogând un cuvânt care nu este în originalul grec, „numai prin credință“); cealaltă, dacă sfinții se pot ruga pentru oameni. Textul publicat este numai răspunsul la prima întrebare.

Nr. 10. *Die Augsbургische Confession 1530.*

Nr. 11. *Völker, Die Gegenreformation in Oesterreich.*— Reforma prinsese rădăcini în regiunea Alpilor. Și luteranismul și husismul influențau în Austria. Era necesară o preîntâmpinare metodică a reformei. Rudolf II alungă predicatorii protestanți. Maximilian I, deși înclina spre luteranism, nu îndrășnia să acorde luteranilor o biserică la Viena. Maximilian II recunoscuse luteranilor unele drepturi, Ferdinand II le-a fost din contră defavorabil. Războiul de 30 de ani a complicat situația. După pacea din Westfalia (1648), trecerea la luteranism era considerată ca o crimă. Mulți protestanți s’au dus deaceia în Germania, alții și-au ascuns confesiunea. Autorul arată în general legătura dintre situația luteranilor în Austria și evenimentele politice.

Nr. 12, 13 și 14. *Martin Luther, Von weltlicher Obrigkeit, wie weit man ihr Gehorsam schuldig sei. 1523.* — 1. Autoritatea lumească este orânduire dumnezeiască; 2. Până unde se întinde autoritatea lumească; 3. Omul de stat creștin.

Nr. 15. *G. Ohlemüller, Was ist „actio catholica?“.* — „Actio catholica“ este, dela 1918 (Benedict XV) deviza papilor și a romano-catolicismului. Deviză neexplicată marelui public, dar care vădește mai multe tendințe: participarea laicilor la apostolatul ierarhiei, contrareformă, acțiune politică. Ea urmărește scopuri religioase, culturale, confesionale, politice. Este un instrument cu mai multe coarde, o farmacie cu multe rețete, un arsenal cu diferite arme, un depozit de teatru cu multe măști! Ultima caracterizare aparține unui iezuit.

Nr. 16. *Fritz von der Heydt, Das Patenamt.* — Despre nașul de botez și rolul lui de educator, legătura cu finul, drepturile nașului.

Nr. 17. *Der Heidelberger Katechismus.* — Catehismul dela Heidelberg a fost compus la 1563 de Zacharius Ursinus și Caspar Oleranius, din ordinul prințului Friedrich III de Pfalz. Este o mărturisire de credință reformată, privită cu simpatie și de luterani.

Nr. 18. *H. Berkenkamp*, *Der Held und das Heldische*. — Problema eroismului este o problemă de morală. Poporul este cel care califică, pe erou. Poporul și eroul sunt strâns legați. Eroismul este o formare din credință a vieții. Arată concepția spinozistă și pe cea creștină despre erou: eroul urii și eroul iubirii. Combate părerea că morală creștină este o morală de sclavi.

T. M. P.

Heyt (von der), *Die evangelische Bewegung in Oesterreich*. *Stoffsammlung*, Herausgegeben im Auftrage des Präsidiums des evangelischen Bundes und des Zentrallausschusses zur Förderung der evangelischen Kirche in Oesterreich. Berlin (Verlag des Evangelischen Bundes) 1934, form. 8, 40 p.

Directorul Uniunii evanghelice, von der Heydt, face în această broșură o documentată și foarte interesantă expunere asupra mișcării evanghelice în Austria, unde curentul protestant este în ultimul timp puternic și s'a afirmat în deosebi în anul 1934 cu mari succese. Expunerea de față atrage atenția tuturor Germanilor protestanți asupra mișcării evanghelice din Austria și cere ajutor pentru întărirea ei.

În câteva pagini, se arată începuturile protestantismului în Austria. Autorul mărturisește mai întâi, că, dacă Austria a pierdut mult prin războiul mondial ca teritoriu și populație, a câștigat în schimb ca unitate națională internă, devenind un stat pur german. Chestiunea religioasă este o chestiune de unitate internă a poporului austriac și totodată un mijloc de legătură cu ceilalți Germani. Istoria bisericească a Austriei nu se poate concepe decât ca o parte a istoriei bisericești a poporului german.

Stat romano-catolic prin excelență înainte de reformă, Austria a suferit totuși influența puternică a reformei, fiind țară germană. Deși pur religioasă, reforma lui Luther trezia conștiința națională față de Roma papală exploatatoare a Germanilor. Reforma aducea sf. Scriptură și cult în limba națională, cerea drepturi pentru națiune. Deaceia reforma germană a avut ecou și în Austria, în primul rând în regiunea Alpilor, unde la jumătatea secolului XVI nouă zecimi din populație era luterană, în frunte cu nobilimea.

Ferdinand I, fratele împăratului Carol Quintul, care a ajutat contrareforma romano-catolică, a combătut reforma în Austria cu mijloace violente. Este „o istorie plină de sânge și de lacrimi“. O ușurare veni sub Maximilian II, dar războiul de 30 ani (1618-1648) puse capăt pentru mult timp speranțelor luterane. Abia Iosif II acordă protestanților libertatea credinței

(1781), dar nu încă egalitate cu romano-catolicii. Dela 1861 biserica protestantă din Austria are o bază legală.

Cum universalismul romano-catolic favoriza în Austria o trezire cu caracter religios a sentimentului național și se formă un puternic curent cu deviza „los von Rom“, semnal al îndepărtării de Roma și al îndreptării spre luteranism. Mișcarea era în primul rând religioasă, nu politică, și a fost ajutată material și moral de Uniunea evanghelică din Germania.

După război, mișcarea evanghelică din Austria a progresat mult. Aproximarea statului austriac de Roma (1933), pastorală episcopilor romano-catolici, încheierea concordatului din 1934, au făcut ca să câștige mult curentul de trecere la protestantism. Roma reacționează, desigur, abuzând de situația ei privilegiată în stat și încercând să împiedice mișcarea protestantă cu mijloace cari nu sunt spirituale. Dar libertatea credinței este un bun comun cucerit, pe care statul austriac nu-l va putea suprima de dragul Romei.

După această introducere istorică, urmează o serie de date mai importante din trecutul luteranismului în Austria și din al mișcării evanghelice. (S'au făcut peste două sute de mii de treceri la luteranism până în 1934). Se dă apoi un tablou al comunităților evanghelice — în ordinea înființării lor — din Austria și din Boemia germană pentru anii 1782-1933. Urmează câteva liste, cari dau o interesantă statistică a mișcării protestante în Austria, cu cifrele trecerilor la protestantism pe ani, pe provincii și pe localități. (În Viena și suburbanele sale erau în 1933 nouăzeci și șase de mii de protestanți.

Cele mai multe treceri la protestantism se fac dela romano-catolicism (peste 3/5), restul îl formează mai mult aconfesionalii. În prima jumătate a anului 1934 au trecut la protestantism peste douăzeci de mii (jumătate numai din Viena). Trei diagrame și șapte schițe geografice ilustrează progresele și întinderea mișcării protestante în Austria.

Se arată apoi ajutorul dat acestei mișcări de Uniunea evanghelică din Germania, începând dela 1897, la apelul unui comerciant german Schlechtendahl din Wuppertal. Mișcarea evanghelică a fost ajutată până azi cu 7 milioane jum. de mărci.

Părerile câtorva protestanți austriaci de seamă, publicate la sfârșitul broșurii, arată interesul și entuziasmul ce stârnește mișcarea evanghelică în Austria.

O listă bibliografică, arătând lucrările privitoare la istoricul și la mersul actual al acestei mișcări încheie broșura. Din cuprinsu-i, redat aci pe scurt, se vede că mișcarea evanghelică austriacă este un fenomen religios însemnat, că luteranismul devine o chestiune germană națională și că face progrese importante, într-o țară, pentru care romano-catolicismul a fost o glorie și o rațiune de existență.

T. M. P.

Jean de Mourta, *Le catholicism de la Maison d'Autriche et des Hongrois* — Avignon — 1934, 57 p.

Lucrare nou apărută, al cărei autor, poate un iezuit, caută să arate că distrugerea fostului imperiu austro-ungar n'a însemnat o mare lovitură pentru catolicism, cum s'a crezut de foarte mulți. Potrivit acestui scop, autorul arată istoricește cum împărații din dinastia de Habsburg până la Maria Tereza au dus o politică favorabilă catolicismului. Habsburgii ce-au urmat după Maria Tereza însă, deveniți Hasburg-Lorraine au făcut politică anticatolică. Amintește de iosefism și acțiunile totdeauna ostile față de statul papal, ale Casei de Austria dealungul sec. al XIX-lea când s'a înfăptuit unitatea Italiei. Amintește iarăși de efemerul concordat încheiat de Franz-Iosef cu papa la 1854 și desființat la 1868. Arată tendința Austriei de a zădărnici orice încercare de a reînvia a puterii temporale a papilor, mai ales când a fost vorba de constituirea unei confederații a statelor italiene în frunte cu papa. Conchide, arătând că monarhii Austriei din dinastia Habsburg-Lorraine prin politica lor anticatolică au fost mai degrabă susținători ai ortodoxismului, prin asta făcând aluzie la libertățile religioase date Românilor, Slovenilor și catolicismului. De aceea, apariția partidului creștin-social în Austria de după războiu o privește ca un bine pentru catolicism.

Se ocupă apoi de Unguri și găsește că tendințele catolice ale lui Ștefan-cel-Sfânt ca și ale câtorva din regii următori s'au arătat a fi superficiale, neputând dăinui, căci după cucerirea Ungariei de către Turci (1526), clasa magnaților, abjurând din interese personale credința creștină a trecut la mahomedanism. Reforma a fost un prilej pentru acești magnați de a se arăta și mai ostili față de catolici, căci Ungaria devine pe'ncetul un însemnat centru al protestantismului. De-a lungul secolelor acești nestatornici magnați au înăbușit de multe ori buna politică creștină dusă de imperiali (austriaci) la care de multe ori s'au alăturat și domnitori români. Intre maghiarism și catolicism se prefera cel dintâi cu tendințe reînviat de barbarie.

Justifică multe evenimente de o covârșitoare importanță istorică, de pildă asediarea Vienei de către Turci, ca datorită politicei turcofile-anticatolice a magnaților unguri.

Alipirea Ungariei la Austria a schimbat lucrurile numai politicește. Căci alături de tendințele iosefiste ale împăraților Habsburg-Lorraine, începând cu Iosif al II-lea, Ungurii au adăogat pe ale lor. Interesantă este mărturisirea ce-o face autorul cu privire la intenția contelui Andrassy de a distruge unirea Românilor cu Roma prin mutarea mitropoliei ortodoxe la Budapesta. Această tendință, ca și înființarea patriarhatului de Carloviț, au fost lovituri date catolicismului.

În genere, autorul caută să desmintă versiunea ce făcea pe mulți să creadă că puterea catolicismului o forma fostul imperiu austro-ungar. Autorul are tendințele pe care papalitatea până azi continuă să le aibă. Se vede din felul cum arată lucrurile și din expresiile ce le întrebuințează.

Cartea este interesantă, scrisă clar, prezentând anumite expresii care vădese o tendință polemică; este și mai interesantă din punct de vedere istoric și s'ar putea vorbi mult mai mult despre ea de ar fi loc.

NIC. M. GHINEA

MENTIUNI CRITICE.

I. M. Rașcu, *La Lisieux, cu Sfânta Tereza*, București 1934, 119 p., 40 lei.

Cunosc pe d. I. M. Rașcu numai dintr'o broșură: *Cum se desorganizează învățământul*, apărută anul trecut (1933). De aceea nu știu cât de adevărată este convertirea d-sale la catolicism. Și de aceea cred că-mi va ierta comentariile de mai jos, când ar fi vorba de o adevărată și profundă pietate a d-sale pentru mica sfântă catolică dela Lisieux, la al cărei cult ne invită pe noi toți, Românii, *ori de ce credință am fi*. „Doresc compatrioților mei de orice credință, spune d-sa, să se apropie cât mai pioși de candoarea de crin a sufletului Fecioarei din Lisieux, căci vor avea să culeagă, din existența acesteia, înstelate îndrumări ce le vor transforma mentalitatea dând activității lor înalte sensuri creatoare“ (p. 16).

Se știe, cred, că este vorba de cultul, foarte răspândit în lumea catolică, pentru *Sainte Thérèse de l'enfant Jésus*, o tânără călugăriță din mănăstirea carmelită dela Lisieux (Franța), moartă acum vreo 40 de ani, din cauza tuberculozei și a regimului neomenos la care era supusă în mănăstire. În chip neobișnuit de repede și pentru marea ei pietate, tânăra carmelită dela Lisieux a fost declarată sfântă în anul 1925, de către actualul papă, Piu XI, și formează una din gloriile lui.

Cu această carte, *La Lisieux cu sfânta Tereza*, d. I. M. Rașcu vrea să întregască, pentru noi, cunoașterea vieții sfintei dela Lisieux, căci

Histoire d'une âme, cartea ce cuprinde memoriile scrise de sfânta însăși, tradusă în foarte multe limbi — și în românește — are unele greutăți de înțelegere pentru cei nedeprinși cu misticismul sfinților.

Nu știu de ce însă, citind această frumoasă biografie — presărată însă cu prea multe dulcegării — nu-mi pot scoate din minte impresia penibilă pe care am avut-o ambele dăți când am vizitat Lisieux. Imi făceam altfel de idei despre orașele de pelerinaj ale catolicilor. Lisieux este un proaspăt oraș comercial: desface enorme cantități de statui, statuete și un imens număr de obiecte mici și mari, ce servesc a întreține sau a exercita pietatea populară. De asemenea, în jurul relicvelor Sfintei și în legătură cu tot ce se atinge de viața ei, s'au creiat nenumărate moduri ingenioase de a goli buzunarele pioșilor vizitatori. Am verificat cu această ocazie cuvintele unui călător ce se găsea în acelaș compartiment cu mine, tocmai când mergeam spre Lisieux, și care spunea: „Le catholicisme, mon vieux, c'est du commerce...”.

Aș întreba un singur lucru pe d. I. M. Rașcu: Știe d-sa că Lourdes și Lisieux, cele două locuri celebre de pelerinaj ale catolicilor, sunt societăți pe acțiuni, în care există și foarte mult capital evreesc? Cunoaște d-sa dedesubturile interesate ale acestei întreprinderi exploatate în chip comercial?

Eu admit pietatea adevărată a multor credincioși catolici, dar detest aceea ce d. profesor C. Rădulescu-Motru numește în *Personalismul energetic*: comercializarea misticismului, de care biserica romano-catolică s'a făcut vinovată de atâtea ori în istorie.

Jean Coman, *Le rapport des idées égyptiennes et orphiques sur le sort de l'âme dans l'au-delà*, Bucarest, Imprimerie „Graiul Românesc”, 1914, 27 p. 25 lei.

Această broșură cuprinde o expunere citită de d. I. Coman în Aprilie 1931 la Universitatea din Strasbourg, unde d-sa a făcut frumoase studii câțiva ani de zile. Ea apare ca un extras din *Revista Clasică* (anul XII, vol. III, Nr. 1-2, Ianuarie-Iunie 1931), cu unele retușări pe alocurea și puțin completată către sfârșit.

Cum era și natural, d. Coman nu se extinde prea mult asupra ideilor, riturilor, practicelor și obiceiurilor funerare la Egipteni și în Orfism, asupra cărora s'a strâns un material imens și o literatură ineputabilă, ci d-sa se oprește asupra câtorva puncte esențiale din ideile egiptene și orfice cu privire la viața viitoare, căutând să pună în evidență asemănările și deosebirile dintre ele.

Concluzia la care ajunge d-sa este aceea că asemănările sunt mai multe și mai importante decât deosebirile. Nu este însă aici o probă decisivă că teologia egipteană a influențat asupra Orfismului, deși teologia egipteană este mai veche, mai bogată și mai complicată decât Orfismul.

„Asemănările între Orfism și religia egipteană, spune d. Coman, se pot explica printr'un fond comun al credințelor mărturisite de oameni cari nu erau prea diferiți unii de alții. Două religii naturiste, cu bază co-

mună și având aceleași preocupări, puteau foarte bine să se asemene, fără a fi nevoie să vorbim de un plagiat sau de o influență propriu zisă“.

Expunerea d-lui Coman este făcută cu toată informația și seriozitatea necesară.

Gaston Rabeau, *Dieu, son existence et sa providence*. Bibliothèque catholique des sciences religieuses. Paris, Bloud, 1933, 195 p., 12 fr.

Cercetările etnografice, sociologice și psihologice, de o parte, noua îndrumare a metafizicii moderne, datorită intuiționismului lui Bergson și fenomenologiei lui Husserl, de altă parte, au făcut ca vechea problemă a existenței lui Dumnezeu, a naturii și atributelor lui, să se pună din nou cu insistență și într-o lumină cu totul nouă. Pe timpul lui Taine și al lui Renan, de exemplu, nimeni nu se gândea să scoată din experiența mistică un argument pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu. Nu existau nici remarcabilele lucrări ale renumitului Père W. Schmidt și ale școlii lui, care au adus probe definitive pentru susținerea monoteismului primitiv. Iar în metafizică, criticile lui Kant închisese porțile minții noastre spre transcendent. Astăzi însă savanții și filosofii au luat lucrurile mai de aproape și și-au dat seama de simplismul vechilor explicații științifice și de insuficiența filosofiei ieșită din gândirea lui Kant.

Așa se face că Gaston Rabeau, profesor la facultățile catolice din Lille, rezumând rezultatele ultimilor cercetări etnografice, sociologice și psihologice, precum și speculațiile moderne asupra existenței lui Dumnezeu, ajunge la constatarea îmbucurătoare că toate aceste științe, precum și speculația filosofică, în loc să ruineze ideea de Dumnezeu, așa cum s'ar părea la prima vedere, din contră, largesc posibilitățile apologetice pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu.

Cu o iscusință de maestru, Gaston Rabeau trece dela proba sociologică pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu, la proba psihologică și de aici la cea morală și la cea metafizică, oprindu-se mai puțin, în ultimele două capitole ale cărții sale, asupra naturii lui Dumnezeu și providenței divine. Ba chiar, în ce privește providența, se mărginește a vorbi numai despre creație!

Cartea lui Rabeau are meritul de a fi o expunere clară, concisă, metodică. Folosește cele mai recente și cele mai serioase surse de informație. Și, cu tot tomismul implicit și explicit al ultimelor două capitole, este o admirabilă introducere în studiul complexe probleme a existenței lui Dumnezeu și în acelaș timp o fină apologie contra sociologismului, psihologismului, neokantismului și idealismului modern.

EMILIAN VASILESCU

Răspuns sentințelor D-lui Ion V. Georgescu *).

Spiritul măsurii în critică naște din probitate. Numai simțul probității obligă pe critic să se ferească de verdicte tari și simple într'un do-

*) *Nota redacției*. — Fiind și de data aceasta prea lung, răspunsul d-lui

meniu în care nu are certitudini, fie pentrucă din serioase cercetări personale s'a convins că sunt riscante sentințele categorice și definitive.

D. Ion V. Georgescu, sentențios în lucrurile pe care nu le-a studiat, scrie în „Raze de Lumină“ (No. 2, anul VI, Martie-Aprilie 1934), sub titlul „La sfârșitul unei discuții“ o a doua critică asupra lucrării mele de doctorat susținută la Facultatea de Drept din Paris¹⁾. Această critică este, ca și prima, construită din lucruri străine de subiectul lucrării mele și lipsită de urbanitate în felul cum este redactată.

Sunt totuși obligat să răspund iarăși d-lui Georgescu, nu pentru a apăra o lucrare asupra căreia s'au pronunțat destui oameni pricepuți, ci spre a evidenția încăodată valoarea improvizățiilor științifice, lăaturalnice subiectului, pe baza cărora acest critic, hotărît să judece rău o carte, formulează judecăți categorice.

I. D. Georgescu nu renunță la lista lucrărilor a căror neconsultare mi-a imputat-o și în prima critică a d-sale. (R. d. L. No. V, 1933). Silit astfel să arăt din nou netemeinicia științifică a acestei liste bibliografice, țin să informez mai întâi pe cititori, că acest lucru n'ar fi fost necesar dacă primul meu răspuns, publicat în „Raze de Lumină“ (No.1, anul VI, Ian.-Febr. 1934), ar fi apărut în întregime. Dealtfel însuși d. Georgescu nu mai are aceeași opinie despre lista bibliografică a d-sale. În prima critică, d-sa consideră lucrările pe care mi le-a indicat ca „opere care se ocupă în special“ cu chestiunea luptei împotriva ereziei în Orient până în veacul al IX-lea; în a doua critică, d-sa mă asigură că aceste lucrări cuprind doar „câte un capitol, sau paragraf cel puțin, mai mare sau mai mic, asupra ereziei și condamnării ei“.

Fără să fi cercetat lucrările, criticul meu le-a notat la întâmplare, din manuale, dicționare și fișiere de biblioteci, conducându-se după indicația înșelătoare a titlurilor. Deaceia, în majoritate, lucrările din lista d-lui Georgescu sunt străine de subiectul lucrării mele, fie pentrucă tratează alte materii, fie pentrucă se referă la altă epocă și la altă biserică decât cele de care se ocupă lucrarea mea.

1. *Zihsmann (Jos. von), Das Stifterrecht in der morgenländischen Kirche*, Wien, 1888. Ce legătură are această lucrare care tratează despre dreptul ctitoricesc cu lupta împotriva ereziei? Criticul a confundat desigur pe Stifterrecht (sau pe Stiftrecht, cum greșit a scris d-sa la început) cu Strafrecht.

2. *Fournier (Paul), Les officialités au Moyen Age*, Paris, 1880. Ce raport poate avea cu subiectul lucrării mele această carte, care tratează despre jurisdicția bisericească din Franța, între 1180—1382? Lucrarea nu cuprinde nici un rând care să poată fi folosit în tratarea subiectului meu. Pentru critic însă ea este fundamentală.

3. *Vacandard (E.), La nature du pouvoir coercitif de l'Eglise*,

Gh. Cronț a suferit o reducere, lăsându-se la o parte unele din lămuririle privitoare la lucrările discutate.

Socotim încheiată cu aceasta discuția dintre d-nii I. V. Georgescu și Gh. Cronț și trimitem pe cititori din nou la nota noastră din an V, Nr. 5 (Noembrie-Deceembrie 1933) p. 380 (64).

1. *La lutte contre l'hérésie en Orient jusqu'au IX-lea siècle*.

Phérésie albigeoise. Etude de critique et d'histoire religieuses I. 1920. Nici această lucrare nu prezintă interes pentru tratarea subiectului meu deoarece erezia albigenză, apărută în Franța, a fost reprimată în sec. XI-XIII.

4. *Schulte (J. Fr. von), Ueber Kirchenstrafen*, Berlin, 1872. Este vorba de un caet de 40 pagini publicat în „*Deutsche Zeit und Streitfragen, Flugschriften zur Kenntnis der Gegenwart*“, Jahrgang I, Heft 1-16, Berlin, 1872. Von Schulte tratează despre represiunea catolică a ereticilor în epoca modernă și în deosebi despre prescripțiile papale privitoare la pedepsele ereticilor.

5. *Katz (Ed.), Ein Grundriss des kanonischen Strafrechts*, Berlin und Leipzig, 1881. În această lucrare catolică se găsesc cinci pagini (57-61) despre erezie și o jum. pagină despre schismă.

6. *Eck (E.), De natura poenarum secundum jus canonicum*. Berol. 1860, broșură în care autorul expune teoria pedepselor după dreptul canonic al bisericii catolice. Pentru criticul meu, aceasta este lucrare fundamentală.

7. *Probst (E.), Kirchliche Disciplin in den drei ersten Christlichen Jahrh.* Tübingen, 1873. Nici în această lucrare nu se găsește nimic cu privire la represiunea ereziei în Orient, nici chiar în capitolul IV consacrat puterii executive a Bisericii (cenzură, excomunicare, depunere).

8. *Corpus juris Romani ante Justiniani*, vol. I-II. Bonn, 1842-91. Dacă ar fi știut ce cuprinde acest Corpus, d-sa n'ar fi ignorat nici faptul că edițiile recente, cele mai bune, ale codurilor antejustiniene sunt cele ale lui *Mommsen, Meyer și Krueger*, adică tocmai edițiile pe care le-am folosit și indicat în lucrarea mea. D. Georgescu este primul critic în materia dreptului roman, critic care n'are nici idei sumare în această materie.

9. *Biener, De collectionibus canonum ecclesiae graecae*. Această „fundamentală operă“ a lui Fr. A. Biener, nu-i în realitate decât o broșură de 82 pagini, în care autorul face observații simple asupra colecțiilor canonice răsăritene din sec. VI—XVII-lea.

10. *Bilfinger (G.), De poena haereticorum, noviter ob ecclesia se avellentium*, Jenae, 1748. Ce raport are cu lupta împotriva ereziei în Orient până în sec. IX-lea, această lucrare în care autorul tratează în 1748, despre pedepsele ereticilor de curând separați de Biserica apuseană?

11. *Buchmann (J.), Die Excommunication. Erläuterung über die kirchliche hierarchische und jesuitisch papistische Excommunication*. 2. Aufl. Breslau und Wien, 1875. Subiectul meu n'a necesitat o dezvoltare specială a problemei excomunicării.

12. *Catholicus (I.), Meditatio prodromo de causa excommunicationis*, Bonomae, 1773. Deasemenea.

13. *Zangerus (I.), De excommunicatione majore*. Witebergae, 1607.

14. *Schilling (Br.), Der Kirchenbaun nacht canonischen Rechte in seiner Entstehung und allmäligen Entwickelung*. Leipzig, 1895. Cu problema tratată în lucrarea mea, această carte n'are nici o legătură.

15. *Mendelssohn-Bartholdy, De monitione canonica*, Heidelbergae, 1860. Nici problema muștrării canonice în dreptul catolic n'a format obiectul lucrării mele.

16. *Frank (Fr.), Die Bussdisciplin der Kirche von der Apostelzeiten*

bis zum 7 Jahr. Mainz 1867. N'am tratat despre disciplina penitențială ca să am nevoie de această carte. Am menționat în treacăt numai (p. 29, 67, 70) că Sfinții Părinți au admis penitența ereticilor.

17. Schmitz (H.), *Die Bussbücher und die Bussdisciplin der Kirche*, Düsseldorf, 1898 și

18. Wickliffe (J.), *Tractatus de Simonia*. Londra, 1898. Delimitând dela început subiectul lucrării mele (p. 13) nu m'am ocupat nici de simonie, nici de penitență și nici de apostasie sau de vre-un alt delict bisericesc în afară de erezie și schismă pentru o epocă și pentru o Biserică determinată.

19. Gitzler (M.), *De fori interni et externi differentia et necessitudine secundum principia juris canonici*. Vratislaviae, 1867. Această carte, nu are nici un paragraf care să poată fi utilizat în tratarea subiectului meu.

20. Gretserus (Y), *De jure et more prohibendi, expurgandi et abolendi libros haereticos et noxios*. Ingolstadii, 1603. „Dreptul și practica opririi, îndreptării și suprimării cărților eretice și vătămătoare“, s'au dezvoltat în deosebi în Biserica apuseană. La această Biserică se referă lucrarea de mai sus, neștiințifică și bazată pe izvoare catolice.

21. Kahn (L.), *Etude sur le délit et la peine en droit canonique*, Nancy, 1898. Cartea aceasta nu cuprinde nici o observație importantă privitoare la represiunea ereziei și schisme.

Așadar, există în această listă nu numai lucrări străine de subiect, ci și lucrări străine de materie.

În primul meu răspuns am dat explicații și asupra altor cinci lucrări din lista criticului meu, lucrări în care, am recunoscut, lupta împotriva ereziei în Orient este sau pur și simplu menționată sau foarte sumar tratată. Socotind suficientă evidențierea metodei cu care a lucrat criticul meu, renunț la acele explicații deși ele n'au apărut în răspunsul meu. Conducându-se după criteriul său personal, potrivit căruia orice lucrare se judecă după titlu, d. Georgescu, în a doua critică, găsește lipsite de importanță trei dintre lucrările înscrise în lista mea bibliografică. În prima critică se arătase prea iperbolic scriind: „Așa cum se prezintă lucrarea,... nu înscrie între izvoarele sale niciuna din lucrările de specialitate“. (R. d. L. No. 4, anul V p. 302). N'am discutat această apreciere lipsită de obiectivitate, măsură și modestie. Răspund însă aprecierii formulate în a doua critică privitoare la cele trei lucrări. Se întâmplă că două dintre aceste lucrări mi-au fost indicate chiar de către profesorii sub a căror direcție am lucrat. Oamenii aceia lucrează cinstit și competent când îndrumază pe un tânăr în studiul unei probleme, fiindcă sunt specialiști. Amândouă lucrările: *Tanon, Histoire des tribunaux de l'inquisition en France*, Paris, 1893, și *Vacandard, L'inquisition, étude historique et critique sur le pouvoir coercitif de l'Eglise*, 2 ed. Paris, 1907, au câte un scurt dar substanțial capitol privitor la represiunea ereziei în dreptul roman din epoca creștină. Lucrarea lui Saleilles: *L'organisation juridique des premières communautés chrétiennes* (dans *Mélanges P. F. Girard*, t. II), Paris, 1912, este iarăși utilă pentru cine ține să înțeleagă, din studiul condiției juridice a creștinilor în imperiul roman din primile trei veacuri,

cum s'a determinat împăratul păgân Aurelian să ia măsuri împotriva unui eretic excomunicat de un sinod.

Între obsesia de a judeca defavorabil și între nesiguranța cu privire la conținutul și valoarea celorlalte lucrări din lista mea bibliografică, criticul adaugă în sfârșit: „și ca acestea, atâtea altele” fără să precizeze nimic. Ce pot să-i răspund, decât că metoda simplificării și eliminării se acordă cu aceia a improvizării.

II. Dl. Georgescu repetă și altă sentință formulată în prima critică: imperiul lui Constantin cel Mare nu se poate numi imperiu creștin. Împăratul Constantin, afirmă d-sa în prima critică, în tot timpul cât a domnit n'a fost creștin fiindcă nu s'a botezat decât pe patul de moarte.

În lucrarea mea, fără să mă ocup în special de convertirea lui Constantin cel Mare, am întrebuințat de câteva ori expresiile „împărat creștin” și „imperiul creștin” referindu-mă la acest împărat și la imperiul roman de sub domnia lui. Aceste expresii sunt curente în lucrările istorice și juridice¹⁾. Criticul meu, nemulțumit cu autorii de indiscutabilă valoare științifică pe cari i-am citat în primul meu răspuns și cari întrebuințează obișnuit aceste expresii, mă întreabă curajos: „ceilalți istorici occidentali și orientali-ortodocși ce vor fi crezând?”. Întrebarea este astfel pusă și subliniată, evident din convingerea că autorii ortodocși au altă părere.

Iată însă și opiniunea autorilor ortodocși, a acelora bineînțeles cari se bucură de o recunoscută autoritate științifică:

1. N. Milaș în *Dreptul bisericesc oriental*, trad. rom. de Cornilescu și Radu, București, 1911, numără pe acest împărat între „*imperatorii creștini*”. După Milaș, Constantin cel Mare este împărat creștin înainte de 325.

2. Pentru Șaguna (*Compendium des kanonischen Rechtes*, Hermanstadt, 1868) statul roman de sub domnia lui Constantin cel Mare este stat creștin (christlicher Staat. p. 291).

3. D. Profesor Valerian Seșan în lucrarea: *Kirche und Staat von Konstantin d. Gr. bis Theodosius d. Gr.* 313- 380, Czernowitz, 1911, admite împreună cu întreaga Biserică ortodoxă că împăratul Constantin a devenit creștin deplin (voller Christ) prin teofanie (p. 124), convertiunea lui datând din anul 313. Admite că prin edictul din Milan „*creștinismul a fost făcut în mod oficial religie de stat*” (p. 239, cf. și p. 231, 238), împăratul Constantin punând „*întreaga sa politică de stat în serviciul creștinismului și al Bisericii*” (p. 121).

4. Din lucrarea d-lui Seșan (p. 27-30) aflăm deasemenea că opinia după care împăratul Constantin a făcut din creștinism religia dominantă de stat (alleinherrschende Staatsreligion) este susținută, cu nuanțe diferite, de către următorii autori ortodocși: P. Ghidilanov, A. Pavlov, Lebedev, Eusebiu Popovici, Kiparisov și Străteniski. Dintre aceștia, Ghidilanov, Lebedev și Popovici apără, împreună cu Spaski, Kirganov și Κοριαχός sinceritatea convertirii creștine a împăratului Constantin (p. 105-106).

5. Arhimandritul B. K. Στεφανίδης, profesor de istoria biseri-

1. Cf. F. M. Flasch, *Konstantin der Grosse als erster Kaiser*, Würzburg, 1819.

cească la Facultatea de Teologie din Atena, în lucrarea: 'Ο Μέγας Κωνσταντίνος καὶ ἡ λατρεία τῶν αὐτοκρατόρων, ἐν Ἀθήναις, 1931, susține că „*dela victoria împotriva lui Maxențiu, victorie prin care deveni stăpân al Italiei (313), Constantin cel Mare devenise creștin și prin edictul din Milan, publicat în același an, înălță creștinismul ca religie oficială a statului*” (p. 214). Acest profesor numește obișnuit pe Constantin cel Mare „*primul împărat creștin*” (cf. revista Θεολογία, Atena, tom. 17, 1927, p. 20).

6. Actualul arhiepiscop al Atenei, Χ. Παπαδόπουλος istoric recunoscut, numește de asemenea în lucrarea: Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Τόμ. Ι, ἐν Ἀθήναις, 1920, pe Constantin „*primul împărat creștin*” (p. 2).

7. În sfârșit, istoricul bisericesc Φιλάρετος Βαφειδης, fost profesor la Facultatea de Teologie din Halki, în lucrarea sa: Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, τόμ. Ι, ἐν Κωνσ/πολει, 1884, admite deasemenea că împăratul Constantin „*a mărturisit deschis creștinismul și l-a recunoscut ca religie a statului*” (p. 173).

Așadar nu sunt nici puțini și nici fără autoritate științifică autorii — atât cei occidentali cât și cei orientali — cari numesc pe Constantin împărat creștin și consideră imperiul de sub domnia lui, imperiu creștin. Nu era nevoie însă de atâtea mărturii științifice dacă d. Georgescu, care se convinge greu pe această cale, și-ar fi amintit dela început că în Biserica ortodoxă, care a admis sinceritatea convertirii creștine a lui Constantin cel Mare, acest împărat este cinstit ca sfânt și „*întocmai cu apostolii*”.

III. În afară de aceste obiecțiuni, d. Georgescu formulează și altele mai mici: toate însă se referă la chestiuni care au numai o aparentă legătură cu lucrarea mea.

1. Pentru a-mi imputa din nou susținerea primatului papal, d-sa vorbește iarăși de textul lui Eusebiu din Istoria bisericească VII, 30, 19-29. Deducția criticului nu se bazează pe nici un cuvânt, pe nici o afirmație din lucrarea mea. Nu mi-am imaginat că un ortodox ar deduce ideea primatului papal dintr'un text în care nici catolicii n'au putut găsi această idee. Am făcut simpla citare a textului, în traducerea franceză indicată onest în lista bibliografică și am tras concluzia că „*Aurelian avea o atitudine favorabilă Bisericii, cel puțin la începutul domniei lui...*” (p. 55). Atât.

În primul meu răspuns am demonstrat de ce nu se pot trage din textul lui Eusebiu, concluziile voite de criticul meu, arătând și care este traducerea exactă a textului. Pentru această traducere s'au pronunțat și doi profesori universitari greci, cunoscători ai limbei vechi, lucru pe care mă văd silit să-l însemnez în acest răspuns spre a scăpa de nedumeriri pe d. Georgescu, care nu renunță la traducerea d-sale.

2. Cu vizibila intenție de a vădi nesiguranța mea în ceea ce privește învățătura ortodoxă, criticul subliniază iarăși faptul că am întrebuințat în lucrare denumirea: sfântul Augustin. Pentru a mă fi hotărît să întrebuințez, — în două locuri numai, — această denumire, am fost determinat de faptul că în Occident riscă să nu fie înțeles cine întrebuințează denumirea de Fericitul Augustin. Spre a preveni eventuale interpretări tendențioase, am consultat în această privință pe un teolog ortodox și am

scris în lucrare următoarea notiță explicativă: „Biserica ortodoxă refuzându-i titlul de sfânt pentru că a îmbrățișat învățături greșite, îl numește Fericitul Augustin. În acest studiu, utilizăm denumirea de sfântul Augustin, care este întrebuintată în cea mai mare parte a izvoarelor noastre” (p. 16).

În ceiace privește opera lui *Tertulian*, din aceasta nu este indicată în lista mea bibliografică decât: *De praescriptione haereticorum*, nu însă după Patrologia latină a lui Migne, ci după ediția Labriolle din „*Textes et documents pour l'étude historique du christianisme*”, Paris, 1907.

În sfârșit d. Georgescu, folosind ocazia pentru a vorbi despre toate lucrurile, afirmă, evident împotriva mea, că numai în cadrul unei culturi generale se poate forma o specializare: „*deci generalul și apoi specialul*”. Așadar după ce și-a imaginat că a terminat cu „specialitatea”, criticul s'a hotărât să-mi conteste și cultura generală. Să judece cititorii această finețe critică. Nu mă pot lăsa ispitit să discut această chestiune, pentru că socot că gradația completă a valorilor sufletești este următoarea „*bunul simț, generalul și apoi specialul*”.

Criticul culturii generale uită însă că limba este primul element al acestei culturi și scrie fraze românești ca aceasta: „pășește mai departe la dărâmarea nu a învinuirilor aduse, ci la înlăturarea dreptului meu de a-i critica lucrarea”.

Pasionat mai curând de interesul de a formula verdicte negative asupra unei lucrări, decât de gândul de a-i pătrunde problemele, d. Georgescu și-a permis pedanteria critică neingăduită celor cari știu că improvizările și spiritul de pornire repugnă științei. Să ne vedem mai bine de lucrul nostru și să respectăm munca altuia, oricât de modestă ar fi. Învățătura creștină nu îngăduie adversități de felul acesta.

Atena, 18 August 1934.

GHEORGHE CRONȚ

REVISTA REVISTELOR

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ (Anul LII, 1934, Noemvrie-Decembrie, Nr. 11-12).

N. Iorga: *Mitropolitul Antim Ivi-reanul în luptă cu Ierusalimul pentru dreptul bisericii sale.* — N. Iorga: *Câteva acte privitoare la biserica Bucovinei și Moldovei.* — Pr. Nicolae M. Popescu: *N'a existat un mitropolit moldovean Teoctist în anii 1491 și 1498.* — Gala Galaction: *Un document.*

Cronica internă, Cronica externă, Recenzii, Notițe bibliografice, Partea oficială.

VIITORUL (Anul XXII, 15 Decembrie 1934).

Arhim. Scriban: *Scuturarea Crăciunului.* — Ioan Gh. Savin: *Pentru complectarea unei vacanțe.* — Pr. Petre Chiricuță: *Alegere de mitropolit.* — Econ. Gh. Comana: *Religia și școalele profesionale.* — Pr. Al. N. Const.: *Șopeleag.* — Ioan Gh. Savin: *Insemnări.* — Pr. Stelian Iliescu: *Mărire, pace și bunăvoință.* — Pr. Eug. Apostol: *Mai multă grijă pentru slujitorii altarului.* — Pr. C. Gr. Vartolomei: *Rubrica activității misionare pentru tineret.*

Cronici, Informații, Cărți, reviste.

FĂNTÂNA DARURILOR (Anul VI, No. 9-10, Noemvrie-Decembrie 1934).

Dr. Gr. Comșa (episcopul Aradului): *Hristos și scopul vieții.* — Pr. Gh. V. Butnariu: *Pruncului din Vit-leem* (poezie). — Ioan Gh. Savin: *Creștinismul și viața.* — Cridim: *Colind de Crăciun* (poezie). — Pr. Victor N. Popescu: *Poezia lui D. Nanu.* — Dinu Soare: *Cruciatul* (poezie). — Ieromonah Ioan: *Despre suferințele copiilor.* — V. Flueraș: *Holdă și grâu* (poezie). Gh. V. Butnariu: *Moș Cră-*

cium, boerul. — Lucian Costin: *Ziua Domnului* (poezie). — Pr. Potcaș Teodor: *Adevărata evlavie.* — Nicolae Buzdugan: *Razele infra-roșii au autentificat fotografia lui Hristos.* — Si-ona Dora: *Il urâsc, îl urâsc de moarte.* — *: *Invățătorule, unde locuiești.* — Silvia Toncescu: *Arde o candelă.* — Ier. Justinian Florea: *Jertfă și apostolie.* — N. N. Ionescu: *Sabia în teacă.*

REVISTA TEOLOGICĂ (Anul XXIV, Nov.-Dec. 1934, Nr. 11-12).

Pr. Nicolae Colan: *Licența Academicilor teologice.* — Prof. dr. Ioan Lupăș: *Miron Costin și concepția lui filozofică-religioasă asupra istoriei.* — Dr. Dumitru Stăniloae: *Metafizica lui Lucian Blaga.* — Pr. S. Căndea: *Pedeapsa depunerii din cler.* — Prof. dr. N. Neaga: *Vasile Tarnavski.* — N. N. Zernov: *Biserica ortodoxă în țările balcanice.* — „Frăția Ortodoxă Română”: *În lături cu „Acordul dela Roma”!*

Mișcarea literară, Cronica, Note și informații.

LUMINĂTORUL (Anul LXVII-1934, Decembrie, Nr. 12).

Io. C. P.: *Nașterea Domnului.* — Pr. A. Luțcan: *Muncitorul* (poezie). Arhim. Scriban: *Predica franceză în ziua de azi.* — Pr. N. Levinschi: *Minunea în aspectul rațiunii.* — G. I. Breazu-Leurdeni: *Psalm.* — Io. C. Popovici: *Despre viața după moarte.* — Pr. Simeon Mihnevici: *Stelele* (Poezie). — Pr. Theodor Cuculschi: *Scrisori către enoriași.* — Natalia Buruiană: *La i-coană* (rugă). — Ierom. Ieraclie: *Exemple ce se pot folosi de predicator.* — V. Luțcan: *Pe Nistru* (poezie). Pr. Vladimir Popovici: *Timeretul creștin.* — Prot. Visarion Popovici: *Disciplina bisericească.*

Cronică, Bibliografie, Index.

ECHOS d'ORIENT (37-e année, No. 176, Octobre-Décembre 1934).

V. Laurent: *La prosopographie de l'empire byzantin*. — V. Grumel: *L'année du monde dans la Chronographie de Théophane*. — P. Wittek: *La descendance chrétienne de la dynastie Seldjouk en Macédoine*. — V. Laurent: *Bulgarie et princes bulgares dans la sigillographie byzantine*. — V. Laurent: *Le IV-e Congrès des études byzantines (Sofia, 9-16 septembre 1934)*. — J. Deslandes: *Sources canoniques de Droit oriental (2-e article). Vers la fin du schisme bulgare: documents officiels*. — J. Lacombe: *Chronique des Eglises orientales...*

Bibliographie, Nécrologie.

BYZANTION (Tome IX (1934), Fascicule 2).

I. D. Ștefănescu: *Sur la mosaïque de la Porte impériale à Sainte-Sophie de Constantinople*. — A. M. Desrousseaux: *Julien, Or. III (II), P. 49 c—101 d Sp.* — H. G. Opitz: *Die Vita Constantini des Codex Angelicus 22*. — K. Schweinburg: *Zum Ursprung des Lehre vom Sauerbrote*. — C. Cahen: *La campagne de Mantzikert d'après les sources musulmanes*. — G. I. Brătianu: *Une expérience d'économie dirigée: le monopole du blé à Byzance au XI-e siècle*. — Gy. Maravcsik: *Les sources byzantines de l'histoire hongroise*. — V. Grecu: *Byzantinische Handbücher des Kirchenmalerei*. — J. R. Palanque: *Sur la liste des préfets du prétoire du IV-e siècle. (Réponse à M. Ernest Stein)*. — N. Adontz: *Les Taronites en Arménie et à Byzance*. — E. G.: *Les études byzantines et le Dictionnaire de théologie catholique Vacant-Amann*. — H. Grégoire: *Les sources épigraphiques de l'histoire bulgare*. — H. Grégoire: *Une source byzantino-bulgare de la „Tempête“ de Shakespeare*. — H. Grégoire: *Rangabé ou Foste-Main*. — H. Grégoire: *Une épigramme gréco-bulgare*.

Comptes rendus, Notes et informations.

LE CHRISTIANISME SOCIAL (No. 8, Nov.-Déc. 1934).

Ch. Lelièvre: *Noël*. — T. Kakawa: *Christ: Prophète, Roi et Sacrificateur*. — Henry Dartigue: *L'assemblée générale de Bordeaux*. — Elie Gounelle:

Quelques impressions et réserves. — Henri Monnier: *Pour l'Union réformée*. — M. de Courteville: *„La part du pauvre“ le jour du Noël*. — Th. de Félice: *Congrès de la Fédération romande du Christianisme social à Vau-marcus*. — A. Sujol: *A travers la vie catholique*. — G. Siegl et A. Maillet: *Sur la jeunesse féminine actuelle*. — P. Bouscharain: *Que pense la jeunesse chrétienne européenne?* — François Wendel: *Le conflit au sein des Eglises protestantes d'Allemagne*. — A. Amiet: *Le néo-paganisme allemand*. — Charly Clerc: *Pour qu'on lise „Augustin“ de Malègne*. — M. de Courteville: *„Villes enfouies“, par André Parrot*. — Chronique pénitentiaire, A travers livres et périodiques, Documents, etc.

ETUDES (Tome 221, No. 26, 20 Décembre 1934).

Amédée d'Andigné: *Le parti catholique Belge*. — René Saint-Pierre: *Le Japon, la Russie et les Etats-Unis*. — Pierre Mesnard: *Adam Mickiewicz et le centenaire de „Pan Tadeusz“*. — Guy Chastel: *La voix d'enfance (Conte de Noël)*.

Chroniques, Les livres.

LA VIE INTELLECTUELLE (6-e année, Tome XXXII — No. 3, 25 Décembre 1934).

Christianus: *Bilan 1934*. — H. Guillemin: *L'inquiétude religieuse en France au lendemain de la Révolution de Juillet (suite)*. — J. N.: *L'itinéraire religieux de la conscience russe*. — Maurice Gand: *Logement et conditions de vie en Russie*. — Civis: *Méfais du capitalisme*. — A. D. Tolédano: *La Sarre et le plebiscite du 13 janvier*. — Jean de Pange: *La situation des catholiques dans la Sarre*.

Les lettres et les Arts.

LA VIE SPIRITUELLE (16-e année, 183, Tome XLI, No. 3, 1-er Décembre 1934).

R. Gar.-Lagrange: *Les vertus morales dans la vie intérieure*. — Mgr. Saudreau: *Pensées sur le Purgatoire*. — Gabassnt: *La Bienheureuse Gemma Galgani*. — Iérôme Gratién de la Mère de Dieu: *Les six fins de l'esprit*. — Et. La jeunie: *Le pouvoir mystérieux du Christ-Roi*. — Hyac. Maréchal: *Les Schouts au service de Dieu*.

A. Richard: *La journée des jeunes catholiques*. — H. Ghéon: *Saint Dominique en images*. — Hyac. Dondaine: *Ecrits spirituels*. — M.-L. Dumeste: *La prophétie de l'Emmanuel*. — R. Bernard: *La vertu théologale*. — J. Huijben: *Chronique d'histoire de la spiritualité. Haut moyen âge*.

ORIENT UND OCCIDENT (Siebzehntes Heft, Dezember 1934).

N. N. Alexejew: *Geschichte und heutiger Zustand der eurasischen Bewegung*. — Fürst N. Trubetzkoy: *Die Ideokratie als Gesellschaftsordnung der nächsten Zukunft nach der Lehre des urasier*. — P. Savitzky: *Die geographischen und geopolitischen Grundlagen des Eurasiertums*. — N. N. Alexejew: *Die geistigen Voraussetzungen der eurasischen Kultur*. — A. V. Issatschenko: *Der eurasische Sprachbund*. — N. Berdjajew: *Zur Kritik des Eurasiertums*. — L. Schestow: *Martin Bubers „Zwiesprache“*. — F. Höntzsch: *Die Tragödie Russlands im Lichte des postrevolutionären Bewusstseins*. Zu F. Stepun, *„Das Antlitz Russlands und das Gesicht der Revolution“*.

Literatur.

BYZANTINISCHE ZEITSCHRIFT (Vierunddreissigster Band, 2, Halbjahrsheft, 1934)

P. Maas: *Der Interpolator des Philotheos*. — H. Ljungvik: *Kritische und exegetische Bemerkungen zu einigen Stellen der Erga-Exegesis des Johannes Tzetzes*. — H. Schreiner: *Die Ueberlieferung des mittellgriechischen Romans von Lybistros und Rhodamne*. — M. Amariot: *Zu einigen griechischen Volksdichtungen*. — A. V. Soloviev: *Eine Urkunde des Panhypersebastos Demetrios, Megas Archon von Albanien*. — M. Amariot: *Ἀνάπλα und Ἀνάπλιον*. — K. Schweinburg: *Die Textgeschichte des Gesprächs mit den Franken von Niketas Stethatos*. — S. G. Mercati: *Βασίλειος Ἀκριδηνός ε non Βασιλεὺς Ἀκριδηνῶν, Βασίλειος ε non Καλός*. — M. A. Andreeva: *Zur Reise Manuels II. Palaiologos nach Westeuropa*. — G. Stadtmüller: *Zur Geschichte der Familie Kamateros*. — J. Turcevic: *Zu einigen Stellen des*

Codex Theodosianus und des justinianischen Corpus juris.

Rezensionen, Bibliographische Notizen und kleinere Mitteilungen.

ZEITSCHRIFT FÜR KIRCHENGESCHICHTE (Dritte Folge IV, LIII. Band Heft III/IV, 1934).

J. Hashagen: *Kirche und Welt im Mittelalter*. — E. Perels: *Pippins Erhebung zum König*. — A. Duch: *Eine verlorene Handschrift der Schriften Bernos von Reichenau in den Magdeburger Centurien*. — B. Altaner: *Die Kenntnis des Griechischen in den Missionsorden während des 13. und 14. Jahrhunderts*. — E. Benz: *Wenn Christus heute wiederkäme. Zur Eschatologie des deutschen Spiritualismus*. — E. Völker: *Der Protestantismus in Oesterreich und Polen im Ringen um seine Rechtsstellung*. — E. Seeberg: *Wed war Petrus?*

Literarische Berichte und Anzeigen.

ZEITSCHRIFT FÜR KATHOLISCHE THEOLOGIE (58 Band, 1934, 4. Heft).

K. Prüm: *Die Endgestalt des orientalischen Vegetationsheros in der hellenistisch-römischen Zeit*. — P. Gächter: *Unsere Einheit mit Christus nach dem hl. Irenäus*. — V. Naumann: *Das Problem des Bösen in Tertullians zweitem im Kommunionritus*. — H. Weber: *Sailer im Spiegel der Sailer-Literatur*.

Rezensionen, Neuerscheinungen, Register.

ZEITSCHRIFT FÜR ASZESE u. MYSTIC (9 Jahrg. 1934, 4. Heft).

C. A. Kneller: *Alphons Rodriguez, der Aszet*. — Karl Wild: *Die Begleiterscheinungen des mystischen Gnadenlebens*. — Karl Rahner: *Vom Sinn der häufigen Andachtsbeicht*. — Wilhelm Bernhardt: *Die Maior Dei Gloria im Exerzitienbuch des hl. Ignatius*. — Th. Mönnichs: *Nötigen die Offenbarungen der hl. M. M. Alacoque zu der Auffassung von der Verehrung des physischen Herzens Jesu?* — Oda Schneider: *M. Euphrasia Pelletier, Stifterin der „Frauen vom Guten Hirten“*. — J. P. Haas: *Gebetsformel und formelfreies Beten in der seelischen*

Entwicklung Jugendlicher.— Heinrich Bleinestein: *Kulturerneuerung und Ordensgemeinschaft.*—C. A. Kneller: *Nachtrag zu „Stigmata-Fragen“.* Besprechungen.

Pro domo.

D-ra L. H. ne informează că, scriitorul *Horia Oprescu*, văzând pe copertă numele revistei noastre, a făcut unele aprecieri și reflexii negative, extinzându-le probabil și asupra conținutului pe care nu l-a cercetat niciodată.

Deaceea, aprecierile gratuite ale d-lui H. O. nu ne supără, cu atât mai mult cu cât chiar prin persoana d-sale, cu nume așa de frumos, se poate exemplifica principiul independenței valorii operei în sine față de numele creatorului și față de numirea convențională ce i se dă ei înșiși.

Nu ne entusiasmăm când ni se spun vorbe de laudă și nu ne descurajăm când suntem criticați. Nu ne uităm nici la dreapta, nici la stânga, ci drept înainte.

Mulțumim d-rei L. H., care, legată sufletește de „*Raze de Lumină*“, s'a sesizat, atunci când a socotit că sunt nedreptățițe, din cauza necunoașterii realității.

Pentruca răspunsul nostru să fie complet — ne gândim și la alți cleve-titori — reproducem frumoasele cuvinte pe cari le scrie despre „R. d. L.“ o prețioasă revistă de literatură, critică și artă. E vorba de „*Azi*“, revista generației tinere, care în numărul său din Noembrie 1934 (Anul III, Nr. 5, p. 1370) scrie:

„NU poate fi indestul lăudată revista „*Raze de Lumină*“. Colaboratori serioși, informați, adesea erudiți, totdeauna conștiincioși, având mereu simțul răspunderii pentru cuvântul scris, ei constituiesc un mănunchi de cercetători minunați față de cari nici o speranță nu poate fi desmințită. Și scriu aceste rânduri cu nestrămutată convingere că în curând „*Raze de lumină*“, vor fi o autoritate nu numai la noi, ci în cuprinsul lumii ortodoxe“.

R.

Un tânăr teolog despre monahism.

În foaia „*Acțiunea studentască*“ din 6 Dec. 1934, se poate citi un curios articol despre monahism, semnat D. D. Bărnovescu. Dacă nu mă înșel, purtătorul acestui nume este un licențiat și doctorand al facultății noastre, student fruntaș, fost președinte al Societății studenților în Teologie din București.

Am citit articolul cu toată atenția, și pentru titlul lui și pentru calitatea autorului. Din multul ce vrea să spună d-l B. sunt însă puține de înțeles. Puține pentru cititor, destul totuși pentru autor. Articolul este scris cu pretenții, cu emfază, cu bravade, cu aluzii, cu săgeți și cu unele rezerve, cu tot ce-l poate face îndrăsnit și provocator, pedant totuși, tendențios și incoherent.

Doctorandul nostru este anume alarmat, ca de un mare pericol, de ivirea „printre unii studenți și absolvenți ai facultăților noastre de teologie“ a unui „curent către monahism“. Făcându-le proces de intenții — cei vizați s'ar gândi, pare-se, la scaune episcopale — d-l B. îi denunță și îi expune oprobriului public ca pe niște oportuniști ipocriți și vanitoși, vânători de înalte situații bisericesti.

Nu știu întrucât celece cunoaște personal despre tinerii teologi candidați la monahism și în deosebi despre acel „unul“, la care se referă, îl îndreptățesc să critice cu atâta patimă și siguranță de sine preferința lor. Dar pentrucă inimosul critic se declară adversar neîndurat al călugăriei, punând în discuție însuș sensul și rolul istoric al monahismului creștin și emițând în această privință unele concepții cu totul greșite, cred permis unui dascăl de Teologie să fie de altă părere decât studentul său, dacă bine înțeles nu e cu supărarea acestuia.

Pentru d-l B. monahismul este un mare păcat: Este disprețuirea femeii și călcarea poruncii dumnezeiești despre creșterea și înmulțirea oamenilor. Este deaceea „anormal, contra vieții și... deci criminal“.

Având doar scuza — de poate fi — că nu știe ce vorbește, d-l B. maltratează cu această convingere monahismul creștin, într'un rechizitoriu violent, presărat — drept argumente — cu câteva nume, sentințe, maiusculă și „etc. etc.” și terminat cu strigătul, ce vrea să fie un apel și nu e decât o provocare (transcriu întocmai): „Prietenii, la apostolat ne putem întâlni? Mai puțin la Monahism! Păziți-vă de ipocriți!”

Nu țin să învăț aci, în câteva rânduri, pe d-l B. ceea ce n'a învățat despre monahismul creștin în vreo șase ani de studii teologice, dar pot nota — și o fac cu regret pentru reputația sa de student — că ceiace-i lipsește pentru o justă apreciere a monahismului, este o suficiență cuncaștere și înțelegere a lui.

Monahismul creștin anormal și „criminal”? Se poate o părere mai superficială și mai nedreaptă despre o instituție ca aceasta, căreia Biserica îi datorește atâtea bunuri spirituale, atâtea forțe, atâtea biruințe în lume? D-l B. se face, în adevăr, că nu se îndoește de „imensele foloase aduse de un organism monahic în floare”, desigur pentru a preveni o imputare de ignoranță în materie. Dar dacă are idee de „imensele foloase” aduse de monahismul în floare, de ce atâtea tendințioasă confuzie și categorică osândă în judecarea acestei instituții, care a dat Bisericii tot ce aceasta are mai însemnat și mai frumos în cutetarea, în simțirea, în manifestările creștine, nu numai în timpul înfloririi monahismului, dar și după aceea?

Este monahismul „anormal” și „criminal”, pentru că monahul nu crește și nu se înmulțește ca ceilalți oameni? Dacă d-l B. nu se joacă cu cuvintele, au fost anormali și criminali — ca neîmplinind porunca dela facerea lumii — cei mai mari sfinți: Atanasie, Vasile, Grigore Teologul, Ioan Gură de Aur, Ioan Damaschin, mulți alți ierarhi și părinți, unii dintre apostoli, ca Sf. Pavel, și — de ce nu? — Mântuitorul Insuș, ca om. Iar Biserica, după aceeaș concepție, a consfințit o crimă, când, practicând tundera în monahism, pe care a socotit-o aproape o taină, a sustras societății atâtea membri

buni mai întâi pentru reproducție.

Monahismul creștin o simplă „lepădare” de femei, socotită ca un „lucru rău” și „sfidată” în consecință „dealungul vremii”? Atâtea vede în monahism un doctorand în Teologie? Și este sigur, văzând doar așa și atât, că l-a înțeles? E sigur, mai ales, că face deosebire între asceza creștină și o anumită concepție și practică gnostică, eretică?

A afirma că monahismul creștin a fost astfel doar repulsiune față de femei, ca atare, însemnează a sfida adevărul istoric și a face abstracție de logică în aprecierea unei instituții, a cărei logică este în primul rând de esență evanghelică. Este un raționament specios, a-și închipui — de bună credință sau nu — că monahul disprețuiește femeia pentru că nu se căsătorește, și este periculos pentru că ar disprețui femeia. De ce este periculos monahul și nu este periculos orice celibatar? Dacă Dumnezeu ar socoti vrednicia omului, ca d-l B., după soție și copii, ar urma să binecuvinteze în deosebi pe poligami și să trimită în gheenă pe soții fără copii, pentru că adecă nu s'au înmulțit. Aceasta este logica articolului d-lui B. Iși ia răspunderea ei?

Și dacă monahismul bărbaților este dispreț față de femei, ce este monahismul femeilor? Desigur dispreț față de bărbat: dispreț reciproc deci. Originală și înaltă concepție teologică: Monahismul este în creștinism o controversă cu proporții de război între bărbat și femei; din necaz pe femei, bărbatul se face monah; din necaz pe bărbat femeia se face monahie. E curios că marii monahi creștini n'au înțeles acest lucru. Cum se explică, însă că — pe cât știu până acum — nici un monah normal n'a socotit femeia, cum vrea d-l B., ca un „lucru rău”? Cum se face că niciun monah adevărat nu și-a disprețuit mama sau sora, ca „femei”? Cum se face că unii soți creștini au devenit monahi prin despărțire de bună voe? Cum se mai face, apoi, că pe unii din cei mai mari monahi i-a îndemnat și pregătit pentru viață ascetică însaș femeia: mama sau o soră? Cunoaște d-l B. măcar viața sfântului Vasile cel Mare, monah între monahi: organizatorul monahismului ortodox?

Sunt fără îndoială multe de spus în această privință. Mărginesc însă observațiile mele la cea mai curioasă dintre afirmațiile gratuite ale d-lui B. D-sa are mult curaj în punerea problemelor, și aceasta îi face desigur cinste. Despre „monahism“ însă a scris probabil fie rău sfătuit, fie sub impulsul anumitor sentimente față de unii monahi și candidați la monahism, și greșește prin totală lipsă de înțelegere a chestiunii de fond, prin lipsă de măsură la scris, prin idei dezordonate, prin generalizări și exagerări pătimase, prin lipsă de obiectivitate și de seriozitate (ce însemnează, de exemplu, acel „și o fi“, „și o fi și asta“?), prin grave imprudențe și confuzii: Prin nepermisă ușurătate pentru un doctorand în Teologie, în judecarea unei mari și glorioase instituții creștine, ca monahismul.

Poate că unii dintre colegii, în pofida căroră a scris, merită ceva din imputările sale. Nu știu de cine poate fi vorba și nu mă interesează chestiunea persoanelor. Dacă totuși acel „unul“, la care face răutăcioasă aluzie, este cumva un tânăr teolog cu studii în străinătate, trecut și pela facultatea noastră și intrat discret în monahism anul trecut, d. B. păcătuiește jignind pe nedrept un element distins între colegii săi și — sper — și între monahi, fără a-l întrece, cel puțin, cum s'ar conveni, prin știința teologică sau prin seriozitate creștină.

Principial numai pusă însă chestiunea, dacă titrați ai facultăților de teologie nu pot intra în monahism, fie chiar aspirând la episcopat, atunci cine să intre și să aspire? Să divorțăm preoți, cari au îndeplinit suficient porunca dela creația lumii, și să-i

promovăm la conducere pentru aceasta? Să cerem monahilor doar să fie amabili cu femeia, de dragul d-lui B.? Sau să alegem la episcopat preoți căsătoriți, cum se făcea uneori în Biserica veche? Nu crede în acest caz d-l B., că i se poate face și d-sale proces de intenții?

În definitiv, oricare ar fi gândul teologilor monahi, de ce această veninoasă discreditare a lor și a monahismului, din partea colegilor doctoranzi, atât timp cât aceia nu și-au compromis votul? Crede cumva d-l B. că va fi mai bine auzită astfel chemarea sa la „Apostolat“, pe care nu înțeleg de ce-l opune tocmai monahismului? În monahismul tinerilor teologi stă oare pericolul pentru Biserica și pentru apostolat? Și crede d-l B., că abătându-și prietenii dela monahism îi aduce neapărat la apostolat?

De acord, desigur, să-i prevină contra „ipocrițiilor“, dacă sunt. Căci este bine, în adevăr, ca tinerii teologi să se păzească de farisei fățarnici. Bine este însă să se păzească tot atât, în același timp, și de tinerii cărturari superficiali și prezumțioși.

D-l B. mai are mult de învățat până să poată scrie despre monahism în deplină cunoștință de cauză. Sperăm s'o facă. Și pentru că îi place să scrie ca să „provoace“, cum singur spune, trebuie să mai știe că nu este destul să aibă pentru aceasta îndrăzneală. Trebuie să mai aibă și dreptate. Dacă, pe lângă aceasta, va fi cu timpul mai serios și mai bine inspirat decât când a scris articolul „Monahism“?, cu atât mai bine.

T. M. P.

REVISTE ROMÂNEȘTI

GÂNDIREA, An. XIII, No. 8, închinată lui Lucian Blaga, subliniază apăsător un moment de singulară însemnătate în cultura noastră. Lucian Blaga crește mistic din pământul acestei țări și se împletește, iederă, cu sufletul ei. Personalitatea lui e uriașă și copleșește prezentul. De aceea paginile „Gândirii“ clocotesc de admirație și entuziasm pentru L. B. E urmărit în toate domeniile lui de activitate. D. Tudor Vianu semnează un chener al poeziei sărbătoritului. D. I. Brucăr, harnic și dur, trasează — îndrăzneț și competent — o luminoasă introducere

în filosofia de înaltă originalitate a tânărului gânditor. Iar eseistul — articulația organică între poet și filosof — e amplu și insistent analizat de d. Vasile Băncilă. D. Emil Cioran — în care fierbe organic neliniștea — creionează, cu personală punctuație „stilul interior“ al lui L. B. D. Nichifor Crainic încheagă cald acest mozaic spiritual, într-o mărturisire intimă despre Blaga. Și totuși L. B. nu e întreg în paginile „Gândirii“. A rămas mult din el pe dinafară. Dar nu din vina „Gândirii“, ci din sacra vină a sărbătoritului: e prea mare. Și încă

crește. În restul revistei versuri și cronici.

REVISTA TEOLOGICĂ, An. XXIV, No. 9-10.

„O comemorare tristă“, de d. prof. N. Colan, deschide acest număr. E vorba de a 100-a aniversare a campaniei unioniste deslănțuită de Samuil Vulcan. Autorul zice: „Ortodoxia nu știe uri. N'a urit niciodată“. (Dar ortodoxii?). E adevărat, și frumos spus. Ne place și subliniem. Dar nu ne plac cuvintele: *viclenește* și *unație*. Ține autorul mult la ele? Articolul e limpede. Tot în acest număr pr. Spiridon Căndea — în continuare — analizează în lumina dreptului canonic, cauzele depunerii din cler. Iar articolul d-lui N. Colan este completat de conferința Arhim. Policarp Morușca: „Episcopul uniet S. Vulcan, marele prigonitor al ortodoxiei“. Un minuțios studiu al răposatului Gh. B. Duică: „Procesul lui S. Bănuțiu“. Pr. Fl. Mureșan iscălește un articol scurt și clar: „Filosofia și educația morală“. E atât de limpede articolul pr. Mureșan, încât regretăm că-i prea scurt. S. S. spune că moralitatea crește din păcat și că „ideea de păcat e specific religioasă“. Dar nu credeți părinte, că însăși filosofia crește din păcat? Că tot ceea ce freamătă sub semn de întrebare crește din păcat? Și de ce să nu spunem „filosofilor“ acest lucru?

CUVANTUL STUDENȚESC, Anul IX, No. 2, pune alături două nume cari stau astăzi în inima vremii românești: *Nichifor Crainic* și *Nae Ionescu*. (le zicem pe nume ca unor părinți).

Să nu fie aceasta o prevestire? Căci, orice s'ar zice, prietenia lor ni-i scumpă. Restul numărului îl semnează d-nii: Ion Moța, Tudor Bîldariu, Ion Banea, Alex. Cantacuzino; iar d. Gheorghe Furdul scrie masiv despre: „Sensul religios creștin al mișcărilor

studentești“. Și ca încheiere, promitem să spunem altădată, ce ar trebui să fie *Cuvântul Studențesc*.

CRITERION, Anul I, Nr. 3-4.

Această revistă tânără ne pregătește emoționante surprize. Numărul de față ne aduce substanțialul studiu al d-lui Mircea Vulcănescu—Generație—. Am depăși intenția autorului dacă am spune că subiectul a fost epuizat de acest studiu. Dar nu exagerăm dacă credem că, această prezentare — istorică și vizionară — a „generației“, cu aplicarea atât de obiectivă la realitățile românești, este un admirabil articol de enciclopedie. Restul revistei e viu. Petru Comarnescu, Mircea Eliade, Anton Golupeș, Ion I. Cantacuzino, — Puncte de vedere. Așteptăm însă ca d. Mircea Vulcănescu să-și spună cuvântul în disputa teologică dintre d-nii: Gh. Racoveanu și Mircea Eliade. Ne-a promis.

FAMILIA, Seria III, Anul I, Nr. 7.

Intr'adevăr această revistă e tânără și de aceea e sprintenă și vioaie. Sunt atâtea lucruri frumoase în paginile ei, încât a devenit supărătoare pentru unele surori. Noi o iubim. Trebuie să subliniem articolul d-lui Stan Golestan despre: „George Enescu“, Spirituale, — George A. Petre, și turburătoarea „Întâmplare“ de Coca Farago. Măntreb însă, de ce „Bagatelizarea culturii“ stă 'n fruntea sumarului? D. Pericle Martinescu e tânăr și inteligent, dar e grăbit. Articolul d-sale are un vocabular neprecis, necontrolat suficient și afirmații discutabile. D-sa vorbește de „valorile spirituale“ și de „valorile celelalte mai puțin spirituale“ (sublinierea n.); de bagatelizarea spiritului și a spiritualului și de multe altele, fără să pătrundă substanța și sensul acestor noțiuni.

D. Pericle Martinescu scrie superficial, pentru că scrie grăbit. Dar iscălește frumos. N. M.

REVISTE STRĂINE

LUTHERTUM. Unter Mitwirkung von D. Dr. Simon Schöffel, Landesbischof in Hamburg, D. Hans Meiser, Landesbischof in München, D. August Marahrens, Landesbischof in Hanno-

ver, D. Dr. Werner Elert, o. Professor in Erlangen, D. Paul Althaus, o. Professor in Erlangen, herausgegeben von D. Johannes Bergdolt, Studienprofessor in Würzburg. Neue Folge

der „Neuen kirchlichen Zeitschrift“, 45 Jahrgang. A. Deichert, Leipzig.

Lutheratum (Luteranism) cuprinde articole și recenzii de cărți, tratând probleme cari privesc confesiunea luterană, în special în situația ei actuală din Germania.

Noul regim politic din această țară condiționează și situația Bisericii. S'a creiat o Biserică luterană de stat (Reichskirche), a cărei conducere și organizație nu se poate pune însă ușor de acord cu Bisericile luterane provinciale (Landeskirchen). Revoluția politică turbură astfel luteranismul german cu probleme și fricțiuni al căror rezultat nu se poate prevedea. Se încearcă o reformă a Reformei, o nouă reformă, care aduce în conflict rațiunea de stat cu tradiția Bisericii, Biserica oficială a statului cu Biserica locală.

„Luthertum“ este un titlu semnificativ. Semnificativă este deasemenea colaborarea celor trei episcopi luterani provinciali la această revistă. Luteranismul simte și mărturisește nevoia autorității în Biserică și a unității de credință, își recunoaște slăbiciunile, iar lupta cu statul îi amintește ce trebuie să fie o Biserică. Sunt semne bune, dar cine poate ști pe ce drum va mai merge de acum confesiunea lui Luther?

Dăm mai jos câteva păreri din articolele publicate în nr. 2, Febr. 1934:

Werner Elert, Zur Frage eines neuen Bekenntnisses (p. 31-50) și

Otto Henning Nebe, Zum Problem der Reinen Lehre (p. 51-55).

Profesorul Werner Elert discută chestiunea unei noi mărturisiri de credință, care se pune luteranismului german: Se rămâne la vechea mărturisire, sau se formulează una nouă? Și dacă trebuie una nouă, este azi Biserica luterană germană în stare să o facă? Părerile sunt împărțite. Profesorul W. Elert răspunde negativ.

El arată sensul și importanța unei mărturisiri de credință și spune că Biserica luterană nu are o autoritate infalibilă, care să dea o nouă mărturisire de credință. Ce ar putea să aducă nou în chestiunea hristologică o mărturisire de credință? O nouă formulare a vechiului conținut ar fi poate utilă pentru predicatori, dar o nouă mărturisire de credință, fie că

va conține mai puțin, fie că va conține mai mult decât vechea mărturisire, ar însemna o rupere cu aceasta, o abrogare a ei.

Chestiunea se complică încă prin situația actuală a luteranismului german. Biserica de stat și facultățile de Teologie nu s'ar putea găsi de acord asupra formulelor, iar un conflict între ele nu poate fi dorit. Azi, cel puțin, mărturisește Elert, Biserica luterană a Germaniei se află în imposibilitate materială de a abroga vechea mărturisire de credință (p. 35).

Situația actuală a Bisericii de stat necesitează totuși un acord între Bisericile luterane provinciale asupra mărturisirii de credință. Există o mișcare neo-reformatoare, s'au redactat manifeste și memorii, se încearcă o lămurire a situației religioase. Se face însă greșala de a se privi mărturisirea de credință ca un număr de articole de valoare inegală: unele ar fi importante, altele nu, de unele Biserica se poate chiar dispensa, pe când „în realitate orice mărturisire bisericească, vrednică de acest nume, este un organism plin de viață, la care se simte pulsând în fiecare mădular sângele dela inima totului și care deci nu se poate amputa după bunul plac, fără a sfâșia organismul întreg“ (p. 36).

Dorința unora de a da Bisericii de stat o nouă mărturisire de credință vine și din ambiția de a juca rolul sfântului Atanasie. Nu este însă nimeni care să-l poată juca, așa că și din acest punct de vedere Biserica luterană germană este în imposibilitate de a-și da acum o nouă mărturisire de credință.

Pe de altă parte, o nouă mărturisire, care să fie valabilă ca doctrină publică a Bisericii și care n'ar înlocui totuși pe cea veche, ar fi simțită ca o povară, ce nu s'ar putea suporta decât dacă mărturisirea cea nouă ar rezolva chestiuni nerezolvate de cea veche sau ivite în urma ei. Problema se pune mai de mult, dar răspunsurile date sunt diferite și au dus la cunoscuta desbinare teologică din secolul trecut, desbinare care nu s'a mărginit la teologi, ci a trecut și între pastori și în Bisericile provinciale.

Formarea unei Biserici de stat n'a schimbat esențial situația, în această

privință. S'a creiat în adevăr un organism exterior, care are cunoștința comuniunii și e dispus pentru înțelegere cu Bisericele provinciale, dar îi lipsește întemeierea teologică. Nu considerațiuni teologice au fost valabile pentru formarea lui. „Biserica de stat ca atare nu are până acum nici o autoritate teologică“ (p. 37) și nici nu poate să prezinte o mărturisire care să rezolve pentru tot statul chestiunile teologice la ordinea zilei, fără a avea sprijinul unei autorități teologice necunoscute. Nu se poate ști însă, deocamdată, dacă Biserica de stat va dispune cândva de o asemenea autoritate teologică.

Situația politică din Germania condiționează și pe cea bisericească. Raportul dintre Biserică și stat s'a schimbat. Noua ordine de stat din Germania s'a creiat fără participarea Bisericii și fără interesul ei. După concepția luterană, politica de stat este treaba omului de stat. Roma, precum se știe, este de altă părere.

Este o eroare a crede, că, dacă Biserica nu se amestecă în politica de stat, schimbarea politicii statului nu privește și nu atinge Biserica. Bisericile luterane sunt corporațiuni de drept public, recunoscute, protejate și privilegiate de stat, și nu se pot bucura de această favoare decât dacă recunosc statul.

Formulele vechi „supunere autorității“, „recunoașterea statului“ nu mai sunt suficiente în situația de azi. Bisericile luterane germane au fost nehotărâte și inconsecvente față de regimul actual. O putere de stat poate însă să ceară Bisericii declarații de lealitate.

O nouă mărturisire de credință, care să exprime clar și raportul dintre Biserică și stat s'a discutat mult în timpul din urmă. Situația actuală pentru motivele arătate, n'o face însă posibilă. Biserica nu poate să facă experiențe pe seama rezistenței sale interioare. Biserica nu poate să câștige ceea ce a pierdut din greutate prin producție rapidă de dogme. „Biserica nu este o fabrică de dogme, a cărei producție ar sta sub legea cererii și a ofertei“ (p. 49). Această producție ar fi de altfel apreciată în afară de Germania ca o marfă ieftină și proastă.

Este datoria teologilor ca să studieze profund chestiunea pusă în toate temeiurile și consecințele ei. Pentru a se formula o mărturisire de credință, trebuie mai întâi lămurit dacă ceea ce urmează să se învețe corespunde credinței Bisericii. De o unire și înțelegere prin constrângere nu poate fi vorba. Biserica are rolul de a realiza comuniunea poporului prin trezirea dispoziției sufletești interioare și libere.

Otto Henning Nebe, Zum Problem der Reinen Lehre. — Câteva considerațiuni filosofice importante. „Învățătura curată“ este istorie formulată, eveniment formulat și deaceia o noțiune cu conținut viu. Învățătura curată este străină eului. Analizarea o periclitează. Ea este totodată învățatură exclusivă. Ea nu-și are autoritatea din consimțământ sau prin stabilire, ci dela sine și prin sine.

Este învățatură atât timp cât este învățatură a Bisericii, învățatură în Biserică, nu liberă. Învățătura curată este legată de învățătura Bisericii. Biserica se întemeiază pe funcțiunea învățătoarească. Biserica este o Biserică învățătoare, sau altfel nu mai este Biserică. Ca Biserică a învățaturii curate este Biserica obligatorie. Orice originalitate teologică este legată de norma normata, căci nu există teologhisire în spațiu gol.

CATHOLISCHES KIRCHENBLAT für das Bistum Berlin, an. 30 (1934). Redacția: Berlin W. 8, Behrenstr. 66; editura: Berlin SW 68, Puttkamerstr. 19.

Este o revistă bisericească, ce apare săptămânal în 28-32 pagini, format mare (32/24 cm.). Cuprinsul este bogat și variat: Pericope biblice (apostolul și evanghelia), articole, meditații, literatură și poezie religioasă, biografii, cronică, știri și informațiuni bisericești interne și externe, calendar săptămânal, mică publicitate, reclame și chiar anunțuri de căsătorie.

Este o revistă de propagandă și de informație religioasă-morală scrisă pentru marea număr al credincioșilor; nu o revistă științifică deci, ci una de popularizare a învățaturii creștine și de edificare, scrisă pentru

marele public. Din scurta relatare de mai sus a cuprinsului ei obișnuit, se vede că revista ține să dea cititorilor săi ca lectură și informație mai tot ce se poate cere dela o publicație săptămânală.

Pentru sfântul mai însemnat al săptămânii se dă biografia lui, literară și edificatoare. Interesant este că se dau și biografiile de sfinți ortodocși, cinstiți și de Biserica romano-catolică; așa ale sfinților: Antonie cel mare (17 Ian.), Ioan Hrisostom (27 Ian.), Grigore de Nazianz (9 Mai), scrise de Johannes Gotthelf.

Evenimentele bisericești, interne și externe, se bucură de o deosebită atenție. Activitatea pastorală a episcopului de Berlin Nicolaus Bares, este un obiect de predilecție al revistei. Se relatează și unele fapte întâmplătoare în țări ortodoxe sau protestante, atât cât interesează romano-catolicismul. Se povestesc fapte din Rusia, se relatează treceri la romano-catolicism, se fac dări de seamă despre serbări romano-catolice din Germania și din străinătate. În nr. 7 (18 Febr. 1934), se scrie despre vizita la Berlin a episcopului Augustin Pacha dela Timișoara, cu mari elogii pentru activitatea lui din Banatul românesc; se amintește că, pentru meritele sale, episcopul Pacha a fost numit doctor honoris causa al universității din Münster.

Revista ține pe cititori la curent cu faptele religioase ale săptămânii. Dă scurte recenzii de cărți religioase noi, dări de seamă despre filmele săptămânii, anunță serviciile religioase ale Duminicii viitoare din bisericile catolice ale Berlinului, serviciile cu predică în limbă străină pentru romano-catolicii de diferite naționalități și chiar serviciul din biserica unită din Berlin.

Revista nu uită nici pe copii. În fiecare număr se găsește tipărită pentru ei o povestire religioasă, care se poate detașa din corpul revistei, pentru a se putea strânge și lega separat.

Publicația episcopatului de Berlin este devotată țelurilor „Acțiunii catolice” în Germania. Este deci un mijloc de pătrundere și de afirmare a romano-catolicismului în toate domeniile vieții, un organ de propagandă pentru idealurile Romei papale. Pen-

tru papă și pentru episcop cere revista devotamentul romano-catolicilor germani.

Numeroase ilustrațiuni, pe copertă și în interior, împodobesc revista. Sunt reproduceri de tablouri celebre, fotografiile sau simple schițe pentru ilustrarea cuprinsului.

Colaboratori numeroși. Mai însemnați: Adam Christopher, Johannes Gotthelf, prof. Rosenberg, Angelus Sillesius (poezii).

T. M. P.

ARCHIV FÜR KATHOLISCHES KIRCHENRECHT mit besonderer Rücksicht auf die Länder deutscher Zunge. Jahrgang 1934: Erstes und zweites Quartalheft.

Această veche revistă germană de drept bisericesc, întemeiată de Ernst Freiherr von Moy de Sons, continuată de Friedrich H. Vering și Franz Heiner, este publicată acum de dr. Nicolaus Hilling, profesor de drept bisericesc la Universitatea din Freiburg. Apare în 4 caete trimestriale, de câte 10-12 coale fiecare, sau în caete duble pentru câte 6 luni.

Prezentul volum, al 114-lea, este pentru primele două trimestre ale anului 1934. Deși — după cum arată și partea II-a a titlului — revista are în vedere mai mult țările de limbă germană, totuși, prin repartitia și varietatea materialului, ea prezintă interes și pentru acei pe cari nu-i interesează în mod deosebit țările germane. Ca repartizare, materialul este grupat în 6 părți: În prima parte sunt totdeauna 2-3 studii dezvoltate și cu caracter mai general; în partea II-a sunt 2-3 articole scurte; în partea III, decrete și deciziuni ale Bisericii; în a IV, decrete și deciziuni ale Statului; în a V-a, Cronica bisericească, pe intervalul dela apariția unui volum la altul și în partea VI — ultima, — recenzii, referate și buletinul bibliografic, cu lucrările împărțite și aranjate după diferitele laturi principale, pe care le poate îmbrățișa domeniul dreptului bisericesc.

În prima parte a prezentului volum, găsim un interesant studiu al benedictinului Philipp Hofmeister, asupra „Mănăstirilor de maici” (p. 3-96), neterminat însă. Până la publicarea completă a studiului, pentru a putea

face o privire în ansamblu, remarcăm numai că autorul a fost determinat să trateze acest subiect de dispoziția can. 489 din noul cod, unde se prevede că toate constituțiunile și statutele contrarii codului sunt abrogate. Pe baza acestui text, Sf. Congregație religioasă a dat două decrete, la 26 Iunie 1918 și 26 Oct. 1921, prin cel dintâi dispunând ca statutele tuturor asociațiilor călugărești să fie revizuite și prin cel de al doilea ca statutele — sau cu orice alt nume s'ar chema, — să fie trimise acestei Sf. Congregațiuni spre aprobare. Autorul cercetează apoi dacă statutele mănăstirilor de maici trebuiesc trimise spre aprobare Sf. Scaun sau episcopului diecezan și folosește — pentru ajungerea la un răspuns clar — dispozițiunile care s'au dat în timp, cu privire la acest fel de asociațiuni.

În cap. II (p. 20-38), cercetează „*Characterul făgăduinței solemne*“, în lumina regulilor Sf. Pahomie, ale Sf. Vasile și ale Sinoadelor.

În cap. III (p. 38-92), tratează *clauzura*: a) în vechile ordine până în sec. XIII; b) clauzura papală în sec. XII și XIII; c) clauzura episcopală; d) clauzura papală...; iar în cap. IV — abia început — tratează despre: jurisdicțiunea asupra mănăstirilor de maici în sec. IV-XI.

Al doilea studiu (p. 96-120), are subiectul: Sf. Scaun și Căsătoria Prințesei Mathilda de Bavaria cu Prințul moștenitor Ludovic (III) von Hessen-Darmstadt (1832). Este vorba de o căsătorie mixtă — prințesa catolică, iar prințul luteran — pentru care se cerea dispensă. Biserica romano-catolică nereușind să-și impună punctul său de vedere — ad asigurare alla prole futura l'educazione nella vera religione — nu și-a dat aprobarea în mod formal, ci a recurs la procedeul „dissimulării“.

„A conciliare la cosa, il nunzio non devrebbe mai mostrare alcuna approvazione, ma potrebbe pure dissimulare“. În virtutea acestui procedeu se putea evita și pronunțarea sancțiunii ce se cuvenea împotriva părții care nu respectase oprirea Bisericii și se căsătorise împotriva rânduelilor ei.

Sistemul acesta al disimulării este deseori întâlnit în Biserica romano-catolică.

Pe lângă celelalte capitole, în care se găsesc multe informațiuni interesante, — asupra diferitelor chestiuni despre care tratează decretul și deciziunile Bisericii (p. 132-186), decretul și deciziunile Statului (p. 187-237), Cronica bisericească dela 1 Noembrie 1933—30 Aprilie 1934 (p. 237-273), — capitolul recenziilor (274-329) și *Buletinul bibliografic* (p. 330-351) aduc un real serviciu, prin punerea la curent cu tot ceea ce a părut în domeniul literaturii dreptului bisericesc, în deosebi în limba germană.

I. I.

БОГОСЛОВЬЕ (*Teologia*), Anul IX, 1934, fascicula 4.

Revista e un organ al Facultății de Teologie ortodoxă din Belgrad și cuprinde în numărul de față următoarele articole: Dr. Dragomir Marici: Христологије Св. Атанасија Великог (*Hristologia Sf. Atanasie cel Mare*), p. 289-312; Sincel Serafim: Св. Јован Дамаскин као догматичар (*Sf. Ioan Damaschin ca dogmatician*), p. 312-340; F. Rajevski: Символические Енглеске Епископалне Цркве са православног догматског гледишта (*Cărțile simbolice ale Bisericii Episcopale Anglicane din punct de vedere dogmatic ortodox*), p. 340-364. Toate aceste articole se prezintă ca o continuare din Numerele precedente. Urmează apoi D. N. Anastasijevič: Летопис Николски (*Letopisețul dela biserică Sf. Nicolae*) — unde e vorba de o cronică sârbească — necunoscută — descoperită de d. D. N. Anastasijevič în anul 1928 în biserica Sf. Nicolae din Belo-Pole. Față de cronicile sârbești, letopisețul de față — aflat la sfârșitul unui sbornic ms din secolul XVI (?) — se clasează în grupa cronicelor sârbești noi, căci pe când vechile cronici încep dela Adam, cele noi — și ca atare și cronica dela biserică Sf. Nicolae — nu încep decât cu moartea lui Ștefan Dușan. Se editează textul cronicii — ce merge până la 7004 (1496) — cu abreviațiunile complete, literile complete semnate prin (), iar literile suprapuse, coborâte în rând. Cronica este importantă și pentru istoriografia noastră, căci însumează și știri privitoare la istoria Românilor. Iată aceste știri: Бѣ лѣт(о) сѣгъ коѣмаше Тѣр-(ѣ)ци на Елѣѣ, ѣ крѣль Мѣр(ѣ)-ко ѣ Квѣстѣдн(ѣ) погыбѣше — În anul 6903, (1935) au luptat Turcii împotriva Vlahilor și craii Marco și Costandin

au pierit; **РѢ** **ЛѢТ(О)** **СЦКС'** **СЗДАНА** **БЫС(ТЬ)** **РѢСАКА**. **РѢ** **ТОЖДЕ** **ЛѢТО** **ПРѢСТАВИ** **СѢ** **ВЕЛИКЪ** **ВОЕВОДА** **СГРО-** **ВЛАХИСИ** **И** **ІВАНЪ** **МІР(Ъ)** **ЧО** **ГЕ-** **Н(АРА)** **ЛД** — In anul 6926 (1418) a fost zidită Resava. In acelaș an, Ianuarie 31 s'a pristăvit (a murit) Ioan Mircea, marele voevod al Ungrovlahiei; **РѢ** **ЛѢТ(О)** **СЦН** **ШЕ** **ІІН(Ъ)** **КШЛЪ** **МѢЗИТЬ-** **БЕГА** **НА** **БЛАСЕХЪ** — In anul 6950 (1442) merse Iancul Mezit beg asupra Vlahilor; **РѢ** **НА** **ЛѢТ(О)** **ХОД(И)** **БАША** **ПОД(Ъ)** **БЕЛ(Ъ)** **ГРАДЪ**, **И** **СЗ-** **ВІДА** **ЖДРЕНОВЪ** **НЪ**. **И** **ВЪ** **ТО** **ЛѢТО** **РАЗЫ** **ІІН(Ъ)** **КШЛ(Ъ)** **БАШУ** **НА** **БЛАСЕХЪ** — In al 51 an (decî anul 6951=1443) merse Pașa sub Belgrad și zidi Jdrenovănul. Și in acelaș an înfrânse Iancul pașa pe Vlăhi; **РѢ** **ЛѢТ(О)** **СЦПВ'** **ХОДІ** **БАША** **ЕКШП(Ъ)** **ЦЪ** **НА** **ЕКШДЪ**, **Н'** **НЕ** **ВЪЗЕ** **ГА**. **И** **ВЪ** **ТО** **ЛѢТО** **РАЗЫ** **СЕГО** **СТЕФАНЪ** **ВОЕВОДА** **НА** **МОЛ(Ъ)-** **ДОКЪ**. **И** **БЫС(ТЬ)** **ЗЛА** **ЗЫМА**. **ІЗ(Ъ)** **ГІНЪ** **ЦѢПЕШЕ** **БЛАДЪ** **УТ(Ъ)** **БАСА-** **РАКЪ**... In anul 6982 (1474) merse pașa Scopețul asupra Scodrei și nu-o luă. Și in acel an îl zdrobi pe acesta, Ștefan voevod în Moldova. Și a fost iarnă grea. Pieri Vlad Tepeș (de mîna lui) Basarab. ; **РѢ** **ЛѢТ(О)** **СЦПД'** **ВОЕВА** **Ц(А)РЪ** **НА** **СТЕ-** **ФАНА**, **И** **МНОГО** **КОІН(Ъ)** **СТВО** **ЕГО** **ПО-** **ГШЕ**, **И** **ЗЕМЛЮ** **ПОПАЛЫ** **И** **ПЛѢНЫ** — In anul 6984 (1476) luptă împăratul (sultanul) împotriva lui Ștefan și pieri multă oaste de a lui (Ștefan) și arse țara (sultanul) și o

cuceri; **РѢ** **ЛѢТ(О)** **СЦЧА** **ПРІЕТЪ** **Ц(А)РЪ** **БАІАЗЫТЬ** **В'** **ГРАД(А)** **НА** **ЧРЪМ-** **НЕМ(Ъ)** **МОРЫ**, **БЕЛ(Ъ)** **ГРАД(Ъ)**, **И** **КІЕ-** **ЛІЕ** **НА** **ДШНАКЪ** **КАРАБОГДАНОВЫ** — In anul 6991 (1483), luă împăratul Baiazid 2 cetăți la Marea Neagră: Belgradul și Kilia de pe Dunărea Karabogdaniei; **РѢ** **ЛѢТ(О)** **ЗГ'** **ОШМІРАЕТЪ** **БЛАХУМ(Ъ)** **ВОЕВОДА** **КАКШІЕРЪ**, **И** **РАДШЪ** **С(Ъ)** **НЪ** **ЕГО** **ПРѢМНИКЪ** **ВЫВЕДЪ** — In anul 7003 (1495) moare Călugărul, voevodul Vlahilor și Radul, fiul său, devine urmaș.

Știrile menționate sunt dealtfel cunoscute și cronicelor sârbești editate de Liub Stojanovici în Стари српски родослови и летописи (Vechile genealogii și letopisețele sârbești). Nouă e numai știrea că Vlad Tepeș a pierit de mîna lui Basarab = Изъгинъ Цѣпеше Бладъ утъ Басарабъ.

După textul letopisețului urmează — in revistă — un articol al d-lui Drag. Kostici: Кад је Теодосије писао живот и службу св. Петра Коришкога? (*Când a scris Teodosie viața și slujba Sf. Petru dela Kori?*), p. 371-382 — cu care se încheie cu seria articolelor.

N-rul revistei încheie cu două întinse și interesante recenzii: prima privește studiul Живот и учење св. Јована Зпатоуста („Viața și învățătura Sf. Ioan Gură de Aur“) a lui Dr. Dușan N. Iacșici — recenzată de Dr. T. Titov, iar a doua, lucrarea Има ли живота после смрти? („Există viață după moarte?“) a lui Jivko D. Petcoviци — recenzată de Dr. Rad. A. Josici.

D. P. B.

BULETIN BIBLIOGRAFIC

176. *Actele, desbaterile și hotărârile Adunării eparhiale în sesiunea ordinară din anul 1934.* (Sfânta Mitropolie a Ungro-Vlahiei, Arhiepiscopia ortodoxă română a Bucureștilor). (Cărților Bisericești), 1934, 189 p.
177. Anastasie (Arhiepiscop), *Oglindiri pastorale.* In românește de Ieromonah Ieraclie. Edit. Mănăstirii Hârbovăț, jud. Orhei. Chișinău, (Tip. Unirii Clerului Ortodox din Basarabia), 1934, 24 p.
178. —, *Anuarul X 1933- 1934* (Academia Teologică „Andreiană” Ortodoxă Română din Sibiu), publicat de Nicolae Colan, Sibiu, (Arhidiecezană), 1934, 77 p.
179. Andreescu (Constantin I.), *Despre o naționalitate ortodoxă.* (Extras din revista „Biserica Ortodoxă Română”, Anul LII (1934), Nr. 9-10, București, (Cărților Bisericești), 1934, 40 p.
180. Apostol (Pr. Spiru I.), *Cauzele victoriei lui Constantin cel Mare în lupta cu Maxențiu.* București, (Tip. seminarului monahal Cernica-Pflov), 1934, 196 p., 80 lei.
181. Berdiaev (N.), *Ecumenismul și confesionalismul.* Traducere de Ec. Corneliu Grumăzescu. (Extras din revista „Misionarul” Nr. 9, 1934), Chișinău, (Tip. Uniunii Clericilor Ortodocși din Basarabia), 1934, 22 p.
182. Breabăn (Preot Ioan G.), *Starea religioasă și morală a societății românești din Muntenia în secolul XVIII. I. Epoca lui Constantin Brâncoveanu.* Cu ocaziunea comemorării a 220 ani dela moartea lui. Cernăuți, (Iconar), („Glasul Bucovinei”), 1934, 30 p.
183. Bulgacov, (Protopresbiterul Serghie), *Euharistia și problemele sociale ale societății moderne.* Trad. † Tit Simedrea. (Bibl. Creștinului Ortodox, Nr. 114-115). Arad, (Arhidiecezană), 1934, 46 p., 5 lei.
184. Butnaru (Pr. Ec. Gh. V.), *Femeia lui Ben Zohar.* Roman religios. Partea I-a, București, Editura Asociației „Patriarhul Miron”, 1934, 96 p., 10 lei.
185. Cădea (Preot Spiridon), *Pedeapsa depunerii din cler.* Retipărire din „Revista Teologică”. Sibiu, (Arhidiecezană), 1934, 40 p.
186. —, *Cercetări literare* publicate de N. Cartoian. (Facultatea de Litere din București, Seminarul de Istoria Literaturii Române — Epoca veche —). I. București, (Imprimeria Națională), 1934, VIII. + 175 p.
187. Ciocan (Diacon Gh. Dem.), *Lumini ce trebuiesc aprinse.* Se poate încadra doctrina și practica spiritismului în doctrina Bisericii creștine? București, (Cărților Bisericești), 96 p., 13 lei.
188. Ciorogariu (Roman), episcop, *Horia și Crișan,* Oradea, (Diecezană), 29 p.
189. Ciuhandu (Protopr. dr. Gh.), „*Mântuirea mea — Dumnezeu*” (Ps. 61 v. 7). Poem teatral biblic în trei tablouri. (Indemnuri duhovnicești, No. 2). Arad, (Reismann), 1934, 74 p., 10 lei.
190. Coman (Jean), *Le rapport des idées égyptiennes et orphiques sur le sort de l'âme dans l'au-delà.* Bucarest („Graiul Românesc”), 1934, 27 p.
191. Comșa (Dr. Grigorie Gh.), *Cercetarea Bisericii și intelectualii.* (Biblioteca Creștinului Ortodox, Nr. 116). Arad, (Diecezană), 37 p., 5 lei.

192. Comșa (Dr. Grigorie Gh.), *Lupta împotriva indiferentismului religios*. (Bibl. Creștinismului Ortodox, Nr. 117), Arad, (Diecezană), 38 p., 5 lei.
193. Comșa (Dr. Grigorie Gh.), *Icoane sufletești — Pilde pentru popor*. (Bibl. Creștinismului Ortodox, Nr. 118), Arad, (Diecezană), 1934, 41 p., 3 lei.
194. Comșa (Dr. Grigorie Gh.), *Despre frica de Dumnezeu și despre înjurături*. (Bibl. Creștinului ortodox, Nr. 119). Arad, (Diecezană), 1934, 24 p., 2 lei.
195. Comșa (Dr. Grigorie Gh.), *Păcatul lipsei de prunci*. (Bibl. Creștinului Ortodox, No. 120). Arad, (Arhidiecezană), 1934, 28 p., 2 lei.
196. Comșa (Dr. Grigorie Gh.), *Pizma, ura și iertarea*. Trei predici (Bibl. Creștinului Ortodox, No. 121). Arad, (Diecezană), 1934, 39 p., 3 lei.
197. Constantinescu (Preotul Al. N.), *Sfânta Liturghie explicată*. (Bibl. Parohiei Nr. 2-5). Ediția 3-a. București, (Cărților Bisericești), 1934, 87 p., 5 lei.
198. Constantinescu (Preot Al. N.), *Raportul dintre religie și celelalte obiecte de învățământ*. (Extras din „Revista Generală a Învățământului” 1934-35). București, („Bucovina” I. E. Torouțiu), 19 p.
199. Cotoșman (Pr. Gheorghe), *Din trecutul Bănatului. Comuna și bisericile din Sănnicolaul Mare*. (Monografie istorică). Cartea II. Timișoara, („Sonntagsblatt”), 1934, 137-244 p.
200. Cotoșman (Pr. Gheorghe), *Din trecutul Bănatului. Comuna și bisericile din Comloșul-Mare și Lunga*. (Monografie istorică). Cartea III. Timișoara, („Sonntagsblatt”), 1934, 251-390 p.
201. Dante, *Paradisul*. Tradus de Alexandru Marcu. Ilustrat de Mac Constantinescu. Craiova, (Scrișul Românesc), 1934, 290 p., 100 lei.
202. Farrar (F), *Viața și operele Sfinților Părinți și Învățători ai Bisericii*. Partea II. (Episcop Nicodem, *Semințe evanghelice pentru ogorul Domnului*, Vol. X). Editura tipografiei Sfintei Monastiri Neamțu. 1934, 416 p., 90 lei.
203. Filitti (Ioan C.), *Șapte scrisori dela Mitropolitul Dositei Filiti din anii 1793-5*. București, (Cărților Bisericești), 1934, 15 p.
204. Ghibu (Onisifor), *Acțiunea Catolicismului unguresc și a Sfântului Scaun în România întregită*. Raport înaintat M. S. Regelui Carol II. — Cu CLXXVII + 45 acte și documente.— Cluj, („Ardealul”), 1934, CV + 983 p.
205. Hodoroabă (Preotul N. V.), *Monografia Parohiei Sf. Atanasie și Kiril cu biserica filială „Vulpe” din Iași*, Iași, (Alexandru Țerek), 1934, 157 p., 50 lei.
206. Ierachie (Ierom.), *În călătorie la Ierusalim*. Edit. Mănăstirii Hârbovăț, jud. Orhei. Chișinău, (Tip. Uniunii Clericilor Ortodocși din Basarabia), 1934, 56 p.
207. Lupaș (I), *Răscoala țăranilor din Transilvania la anul 1784*. (Biblioteca Istorică a Asociațiunii pentru Literatură Română și Cultura Poporului Român. II). Cluj, (Astra), 1934, 230 p., 60 lei.
208. Luțcan (Preot Antonie), *Viața Domnului nostru Iisus Hristos*. Chișinău, (Tip. Uniunii Clericilor Ortodocși din Basarabia), 1934, 30 p., 18 lei.
209. Moldovan (Iosif), *Revoluția lui Horia, Cloșca și Crișan*. Extras din trecutul Aradului. (Bibl. „Frăția Ortodoxă Română” — Secția eparhiei Arad —). Arad, (Diecezană), 1934, 79 p., 20 lei.
210. Moss (Rev. E. B.), *Bisericile anglicane*. Traducere de Nicolae Ioniță. (Extras din revista „Misionarul” Nr. 7-8, 1934). Chișinău, (Tip. Uniunii Clericilor ortodocși din Basarabia), 1934, 24 p.
211. Papilian (Victor), *Cerurile spun*. Mister creștin ortodox. Edit. „Viața Ilustrată”. Sibiu, (Arhidiecezană), 1934, 112 p., 45 lei.
212. Popa (Dr. Nicolae), *Avortul*. Considerațiuni sociale, morale și medicale. București, („Bucovina”), 1934, 78 p., 20 lei.

213. Popescu-Pasărea (I.), *Cântările Sfintei Liturghii* după melodiile bisericești tradiționale scrise pe notațiunea modernă și armonizate pe 2 voci pentru trebuința corurilor bisericești școlare. Partea I-a. Ediția III-a revăzută și completată. București. (Cărților Bisericești), 1934, 40 p., 50 lei.
214. Popescu-Pasărea (I.), *Podobiile celor 8 glasuri*. Scrise după Anton Pann... București, (Cărților Bisericești), 1934, 96 p., 25 lei.
215. Prelipcean (Preotul Vladimir), *Profetul Avacum (Habacuc)*. Introducere, traducere și comentariu. Cernăuți, (Glasul Bucovinei), 1934, 104 p.
216. Suciuc (Dr. Coriolan), *Aniversarea unui secol și jumătate de la revoluția lui Horia (1784-1934)*. Blaj, (Tip. Seminarului Teologic Gr.-Catolic), 1934, 12 p., 3 lei.
217. Târălă (Arhimandritul Zosima), *Istoricul mănăstirii „Vârzașești” și al comunei Urechești din județul Râmnicu Sărat*. București („Fântâna Darurilor”), 1934, 88 p., 60 lei.
218. Tarangul (Oreste), *Maica Domnului*. (Bibl. Creștinului Ortodox, No. 113). Arad, (Diecezană), 1934, 20 p., 2 lei.
219. Tomescu (Const. N.), *10 ani de la reînființarea Episcopiei Hotinului*. După date oficiale. 1923-1933. București, (Luceafărul), 331 p.
220. Toth (Dr. Tugomir), *Tânărul de caracter*. În românește de dr. Ilie Dăianu. Iași, („Presa Bună”), 1934, 118 p., 20 lei.
221. Țătu (George), *I. Problema posibilității unei tehnici morale raționale. II. Emile Durkheim și problema obligației morale*. București, 1934, 19 p.
222. Vaida-Voevod (Dr. Alexandru), *Revoluția lui Horia*. (Conferință ținută la radio în seara zilei de 1 Noembrie 1934). București, („Tiparul Academic”), 1934, 15 p. + 7 st., 20 lei.
223. † Visarion, Episcopul Hotinului, *Cuvinte către învățători...* Chișinău, (Imprimeria Chișinău), 1934, 30 p.
224. Zasloți (Corneliu), *Franc-masoneria*. Volumul I. Lugoj, (Națională), 1934, 196 p.
225. —, *Zece ani în slujba Bisericii și neamului 1924-1934*. (Academia Teologică Ortodoxă-Română Cluj), Publicat sub îngrijirea: Arhid. Dr. Ioan Vască. Cluj, („Ardealul”), 1934, 396 p.

T. N. M.

* * *

FILOSOFIE

475. Festugière (O. P. A.-J.), *Socrate*. Coll. Les Grands Coeurs. Paris (Flammarion), 1934, 192 p. 12 fr.
476. Guérout (M.), *Dynamique et métaphysique leibniziennes*. Paris (Les Belles Lettres), 1934, 30 fr.
477. Günther (Hans), *Ritter, Tod und Teufel*. Der heldische Gedanke. 4. Aufl. München (J. F. Lehmanns Verl.), 1934, 195 p. 4,20 M.
478. Hegel (Georg Wilhelm Friedrich), *Philosophie der griechischen Religion*. Leipzig (Meiner), (1934), 111-191 p., 1,50 M.
479. Jeans (Sir James), *Les nouvelles bases philosophiques de la science*. Paris (Hermann et C-ie), 1934, 308 p. 40 fr.
480. Legras (Jules), *L'ame russe*. Paris (Flammarion), 1934, 288 p. 12 fr.
481. Leibnitz (G.-W.), *Lettres et fragments inédits sur les problèmes philosophiques, théologiques, politiques et de la réconciliation des doctrines protestantes. 1669-1704*. Bibl. de Philosophie contemporaine. Paris (F. Alcan), 1934, 136 p. 20 fr.
482. Meyer (Hans), *Die Wissenschaftslehre des Thomas von Aquino*. Fulda (Fuldaer Actiendruckerei), 1934, 170 p., 3,60 M.
483. Nordenholz (A.), *Scientologie*. Wissenschaft von d. Beschaffenheit u. d. Tanglichkeit d. Wissens. München (Reinhardt), 1934, 11, p. 3 M.

484. Regismanset (Ch.), *Préceptes de philosophie contemporaine*. Paris (Flammarion), 1934, 288 p. 12 fr.
486. Reinstadler (Seb.), *Elementa philosophiae scholasticae*. Ed. 15. Vol. 1-2. Friburgi (Herder), 1934, XXVIII + 536 p. (I); XIX + 566 p. (II), 10,25 M.
487. Rickert (Heinrich), *Grundprobleme der Philosophie. Methodologie, Ontologie, Anthropologie*. Tübingen (Mohr), 1934, IX + 233 p. 9,50 M.
488. Rosenberberg (Alfred), *Der Mythos des 20. Jahrhunderts*. Eine Wertg d. seelisch-geist. Gestaltenkämpfe unserer Zeit. 41.—42 Aufl. München (Hoheneichen-Verl.), 1934, XXI + 712 p. 6 M.
489. Schmidt (Heinrich), *Philosophisches Wörterbuch*. 9... Aufl. Leipzig (Kröner), 1934, 772 p., 4 M.
490. Soulhié (J.), *La philosophie chrétienne*. Paris (Bloud et Gay), 1934, 160 p. 12 fr.
491. Teutsch (Dr. Robert), *Le féminisme*. Coll. Perspectives. Paris (Mal-fère), 1934, 300 p. 15 fr.
492. Vleeschauwer (H. S. de), *La déduction transcendentale dans l'oeuvre de Kant*. Tome I. Paris (Champion), 1934, 330 p. 75 fr.
493. Zeddies (Adolf), *Wörterbuch der Psychologie*. Hamburg (Siemens & Co.), (1934), 164 p., 4,70 M.

TEOLOGIE BIBLICĂ

494. Calvin (Johannes), *Gebete zu der Vorlesungen über Jeremia und Hesekiel*. Uebers. von Werner Dahm. München (Kaiser, Verl.), 1934, VII + 52 p. 1,20 M.
495. Couchoud (P.-L.), *La plus ancienne Bible chrétienne : les papyrus Chester Beatty*. Paris (Leroux), 1934, 14. p. 5 fr.
496. Dennenfeld (Abbè), *Introduction à l'étude de l'Ancien Testament*. Paris (Bloud et Gay), 1934, 274 p., 24 fr.
497. Feine (Paul), *Einleitung in das Neue Testament*. 7 Aufl. Leipzig (Quelle & Meyer), 1934, XII, 269 p., 7,20 M.
498. Franc-Nohain, *Histoire sainte*. III, en héliogr. Paris (Flammarion), 1934, 304 p., 15 fr.
499. Gutbrod (Walter), *Die Paulinische Anthropologie*. Stuttgart-Berlin (Kohlhammer), 1934, VII + 255 p., 12 M.
500. Hauck (Friedrich), *Das Evangelium des Lukas*. (Synoptiker 2.). (Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament mit Text u. Paraphrase. 3. Leipzig (Deichert), 1934, XII + 303 p. 10 M.
501. Huck (Albert), *Synopse der drei ersten Evangelien*. Anh.: Die Johannesparallelen. 8... Aufl. Tübingen (Mohr), 1934, XLVI + 222 p., 7,80 M.
502. Kalt (Dr. Edmund), *Biblische Archäologie*. 2., verm. Aufl. Mit 23 Bildern auf 8 Taf. Freiburg (Herder), 1934, XI + 147 p., 2,70 M.
503. Keysser (Christian), *Altes Testament und heutige Zeit*. Neuendet-Telsau (Freimund-Verl.), (1934), 24 p., 0,20 M.
504. Knieske (Wilhelm), *Wert und Schönheit des Alten Testaments*. Berlin (Hans u. Schule-Verl.), 1934, 15 p. 0,20 M.
505. Luther (Pastor Ralf), *Neutestamentliche Wörterbuch*. Eine Einf. in Sprache u. Sinn d. urchristl. Schrifttums. Mit e. Nachw. von Prof. D. Otto Schmitz. 7., mit d. vorangegangenen übereinstimm. Aufl. Berlin (Furche-Verl.), (1934), 236 p. 4,80 M.
506. Mac Dougall (John), *The Old Testament Parables*. London, (Clarke), 1934, p. 151, 3 s. 6 d.
507. Nötscher (Dr. Friedrich), *Das Buch Jeremias*. Uebers. u. erkl. Bonn (Hanstein), 1934, XIII + 378 p. 14,50 M.
508. Schmidt (Hans), *Die Psalmen*. Bog. 1-10. Tübingen (Mohr), 1934, 160 p. 6,60 M.

509. Tabois (G. R.), *Salomon, roi d'Israël*. Coll. Historique. Paris (Payot), 1934, 480 p. 25 fr.
510. Wade (G. W.), *The documents of the New Testament*. Translated and historically arranged with critical introductions. Foreword by the Rt. Rev. Lord Bishop of Monmouth. London (Murby), 1934, XIV + 562 p. 10 s. 6 d.
511. Weber (Otto), *Bibelkunde des Alten Testaments*. Ein Arbeitsbuch. Halbbd. 1. Berlin (Furche-Verl.), 1935, 307, p., 80 M.

TEOLOGIE SISTEMATICĂ

512. Alès (Adhémar d'), *De Deo Trino*. Paris (Beauchesne), 1934, XIX + 316 p., 40 fr.
513. Bartmann (Dr. B.), *Précis de théologie dogmatique*. T. I. Trad. par M. Gautier. Paris (Edit. Salvator), 1934, 485 p. 30 fr.
514. Buche (Joseph), *L'école mystique de Lyon (1776-1847)*. Paris (F. Alcan), 1934, 308 p., 25 fr.
515. Clemen (Carl), *Grundriss der Religionsphilosophie*. Bonn (Röhrscheid), 1934, 175 p., 6,50 M.
516. Eckardus (Eckart), (Magister), *Opera latina*. (Praesunt ed. curandae Gabriel Théry, Raymundus Klibansky. (15 fasc. Fasc. 1). Lipsiae (Meiner), 1934, XVI + 17 p. 2,50 M.
517. Farney (Roger), *La religion de l'Empereur Julien et la mysticisme de son temps*. Paris (F. Alcan), 1934, 152 p., 12 fr.
518. Florin (Wilhelm), *Rosenbergs Mythus und evangelischer Glaube*. Ein Gemeindvortr. Gütersloh (Bertelsmann), 1934, 31 p., 0,60 M.
519. Grünagel (Friedrich), *Rosenberg und Luther*. Rosenberg's Mythus. d. 20. Jh. u. d. theol. Probleme. Bonn (Bonner Univ. Buchdr.), 1934, VII + 73 p., 0,90 M.
520. —, *Imitation de Jésus-Christ*. Trad. nouv. par Fabius Henrion. Paris (Mame), 1934, 408 p., 30 fr.
521. Jolivet (Regis), *Dieu, soleil des esprits ou La doctrine augustinienne de l'illumination*. Bibl. augustinienne. Paris (Desclée De Brouwer), 1934, XVIII + 220 p., 12 fr.
522. Lercher (Ludovicus), *Institutiones theologiae dogmaticae*. In usum scholarum. Ed. 2, Vol. 3. Oeniponte (Innsbruck), (Rauch), 1934, 611 p. 7,50 M.
523. Little (V. A. Spence), *The christology of the Apologists*. Doctrinal. Introduction by W. B. Selbie. London (Duckworth), 1934, 240 p. 5 s.
524. Luther (Martin), *Der Kleine Katechismus. 1529*. Berlin (Verl. d. Evang. Bundes) 1934, 16 p.; 0,20 M.
525. Mager (Alois), *Mystik als Lehre und Leben*. Innsbruck, Wien, München (Tyrolia), (1934), 491 p., 10 M.
526. Mura (E.), *Le corps mystique du Christ*. 2 vol. Paris (A. Blot), 1934, 40 fr.
527. Noldin (Hieronymus), *Summa theologiae moralis*. Scholarum usui accomodavit H(ieronimus) Noldin, ab ed. 17: A(lbertus) Schmitt. Oeniponte (Rauch), 1935, VIII + 358 p., 6 M.
528. Pains (L. de), *Le mysticisme intégral*. Paris (Les Argonautes), 1934, 220 p., 12 fr.
529. Pesch (Christianus), *Compendium theologiae dogmaticae*. Tom. 2. Ed. 5. Friburgi (Herder), 1934, VIII + 292 p., 6 M.
530. Rosenberg (Alfred), *Die Religion des Meister Eckehart*. 2 Aufl. München (Hoheneichen-Verl.), 1934, 45 p., 0,80 M.
531. Seeberg (Erich), *Meister Eckart*. Vortr. geh. vor d. Dt. philos. Ges. in Berlin. Tübingen (Mohr), 1934, 64 p., 1,50 M.
532. Sertillanges (A.-D.), *Les mysteres de la foi*. Coll. Bonnes Lectures. III. en héliogr. Paris (Flammarion), 1934, 96 p., 3 fr. 95.
533. Toth (Tihamer), *Le symbole des apôtres*. 1-re partie. Trad. par M. Grandclaude. Paris (Edit. Salvator), 1934, 346 p., 15. fr.

TEOLOGIE PRACTICĂ

534. Baur (Marguerite), *Le foyer chrétien. L'Education, oeuvre d'amour*. Paris (Edit. Spes), 1934, 5 fr.
535. Beneszewicz (W.), *Melanchthoniana*. Ein Beitr. zur Literargeschichte d. byzant. Rechts in Westeuropa 1521-1560. München (Bayer. Akad. d. Wissenschaften; C. H. Beck in Komm.), 1034, 127 p., 8 M.
536. Bülck (Walter), *Praktische Theologie*. Eine Einf. Leipzig (Quelle & Meyer), 1834, 137 p., 1,80 M.
537. —, *Die Ostkirche betet. Hymnen and d. Tagzeiten d. byzant. Kirche* τριῶδιον (Triodion) κατανυκτικόν (Ausz., dt.). Uebertr. aus Griech. u. Vorrede von P. Kilian Kinchhloff. Eif. über d. „Aufbau d. byzant. Breviers“ von Prof. D. Dr. Anton Baumstark. Bd. 1). Leipzig (Hegner), (1934), 203 p., 6,50 M.
538. Ebersolt (Jean), *Monuments d'architecture byzantine*. Coll. Histoire de l'Art byzantine. Paris (Edit. d'Art et d'histoire), 1934, 224 p., 74 pl. et fig. + 48 pl. hélio, 180 fr.
539. Engel (P. Andréas), *Le Christ et le monde moderne*. Trad. par G. Delagneau. Paris (Lethielleux), 1934, 96 p. 8 fr.
540. Fendt (Leorhardt), *Katechetik*. Einf. in d. Grundfragen d. Kirchl. Unterrichts d. Gegenwart. Giessen (Töpelmann), 1935, VIII + 108 p., 3,50 M.
541. Krajewski (Felix), *Christus bei den Kindern*. Neue Kinderpredigten. Freiburg (Herder), 1934, XV + 157 p., 3 M.
542. Leese (Kurt), *Die Mutter als religiöses Symbol*. Tübingen (Mohr), 1934, 47 p., 1,50 M.
543. Martin (Henri), *Précis de pédagogie catéchistique*. Paris (Desclée De Brouwer), 1934, 10 fr.
544. Pelz (Johannes), *Kinderpredigten*. Neue Folge. München (Kösel & Pustet), (1934), 207 p., 3,20 M.
545. Privas (Xavier), *Les Sabots de Noël*. Paris (Edit. Universelles), 1934, 9 fr.
546. Ripert. (Georges), *La règle morale dans les obligations civiles*. 3-e édit. Paris (Libr. générale du droit et de jurisprudence), 1934, 50 fr.
547. Sägmüller (Johannes Baptist), *Lehrbuch des Katholischen Kirchenrechts*. 4., auf Grund d. Codex juris canonici vollst. umgearb. Aufl. Bd. 1, Tl. 4. Freiburg (Herder), 1934, 461—635 p., 5,80 M.
548. Schubert (Dr. Franz), *Grundzüge der Homiletik*. 3... Aufl. Graz u. Leipzig (Moserrs Verl.), 1934, XII + 97 p., 4 M.
549. Solages (Mgr de), *Le problème de l'apostolat dans le monde moderne*. Paris (Edit. Spes), 1934, 256 p., 7 fr. 50.
550. Westermarck (Edward), *Histoire de mariage*. T. I. Trad. par A. Van Gennep. Coll. Etudes de sociologie sexuelle. Paris (Mercure de France), 1934, 312 p., 24 fr.

TEOLOGIE ISTORICĂ

551. Bernoville (Gaëtan), *Les Jésuits*. Paris (B. Grasset), 1934, 360 p. 15 fr.
552. Booth (P. Edwin), *Luther*. Coll. Historique. Paris (Payot), 1934, 256 p., 18 fr.
553. Clemens Alexandrinus. Hrsg. im Auftr. d. Kirchenväter-Commission d. Preuss. Akademie d. Wissenschaften von D. Dr. Otto Stählin. Bd. 4, Tl. 1). Leipzig (Hinrichs), 1034, 198 p., 15,30 M.
Jahrh. Bd. 39, 1). Leipzig (Hinrichs), 1934, 198 p., 15,30 M.
554. —, *Ekklesia*. Eine Sammlg von Selbstdarst. d. christl. Kirchen. (Hrsg. von Friedr. Siegmund-Schultze). Bd. 3. Die mitteleuropäischen Länder (Tl. 10). Gotha (Klotz), 1934, 253 p., 11 M.
555. Ferrandus von Karthago, *Das Leben des Hl. Fulgentius* (Vita Fulgentii). (Bibliothek d. Kirchenväter. Reihe 2, Bd. 9). München (Kösel & Pustet), 1934, 238 p. 5 M.

556. Funck-Brentano (Frantz), *Luther*. Paris (B. Grasset), 1934, 352 p., 25, fr.
557. Geëland (Ernst), *Das Studium der byzantinischen Geschichte von Humanismus bis zur Jetztzeit*. Athen, Aristotelesstr. 36 (Verl. „Chronika“ J. Papadopoulos), 1934.
558. Labriolle (Pierre de), *La réaction païenne. Etude sur la polémique antichrétienne du I-er au VI-e siècle*. Paris (L'Artisan du Livre), 1934, 520 p., 40 fr.
559. Lebreton (J.), et Zeiller (J.), *Histoire de l'Eglise*. T. I. *L'Eglise primitive*. Paris (Bloud et Gay), 1934, 480 p., 60 fr.
560. Mabillon (Dom), *Acta Sanctorum O. S. B.* 11 tomes. T. I. en 6 fasc. Paris (Protat frères), 1934, 750 fr.
561. Poulet (Charles), *Histoire du christianisme*. Fasc. XII. *L'Avènement des Carolingiens. L'Eglise occidentale au IX-e siècle*. Paris (Beauchesne), 1934, 160 p., 20 fr.
562. Runciman (Steven), *La civilisation byzantine*. Coll. Historique. Paris (Payot), 1934, 352 p., 24 fr.
563. Schneider (Carl), *Einführung in die neutestamentliche Zeitgeschichte mit Bildern*. Leipzig (Deichert) 1934, VIII + 202 p., 5,80 M.
564. Schmidlin (Josef), *Papstgeschichte der neuesten Zeit*. (3 Bde). Bd. 2. München (Kösel & Pustet), (1934), XXVII + 610 p., 27 M.
565. Weigall (Arthur), *Survivances païennes dans le monde chrétien*. Coll. Historique. Paris (Payot), 1934, 232 p., 20 fr.
566. Wolf (Heinrich), *Angewandte Kirchengeschichte*. Eine Erziehg zu völk. Denken u. Wollen. 3 Aufl. Leipzig (Weicher), (1934), XVI + 456 p., 6 M.
567. Young (Georges), *Constantinople*. Coll. Historique. Paris (Payot), 1934, 392 p., 25 fr.

ISTORIA RELIGIUNILOR

568. Budge (Sir E. A. Wallis), *From Fetish to God in Ancient Egypt*. Oxford U. P., XIV + 545 p. 21 s.
569. Cumont (F.), *Deux monuments des cultes solaires*. Paris (Geuthner), 1934, 14 p. 15 fr.
570. Glasenapp (Helmuth von), *Von Buddha zu Gandhi*. Ind. Denken im Wandel d. Jahrhunderte. Tübingen (Mohr), 1934, 36 p. 1,50 M.
571. Przyluski (J.), *Ardisûr et Aphrodite*. Paris (Leroux), 1934, 8 p., 3 fr.
572. Rivlin (Josef J.), *Gesetz im Koran. Kultus u. Ritus*. Jerusalem, King George Avenue (Baumberger & Wahrmann), 1934, VIII + 124 p., 6 M.

DIVERSE

573. —, *Encyclopaedia judaica*. Das Judentum in Geschichte u. Gegenwart. (15 Bde). Bd. 10. Berlin-Charlottenburg, Bismarckstr. 106 (Eschkol-Verl.), 1934, Kimchit-Lyra, XXIV p. 6, 124 Sp. mit Abb., 1 Titelb. 55 M.
574. —, *Jubiläums-Passions-Spiele Oberammergau 1634-1934*. (Vorw.: Eugen Roth), München (Bruckmann), (1934), 4 Bl., 32 farb. 3,80 M.
575. —, *Lexikon für Theologie und Kirche*. 2., neubearb. Aufl. d. Kirchlichen Handlexikons. mit Fachgelehrten u. mit. Dr. Konrad Hofmann als Schriftl. hrsg. von Dr. Michael Buchberger, Bisch. Bd. 6. Freiburg (Herder), 1934, VIII + 1040 p., 32 M.
576. Michel (A.-G.), *La France sous l'étreinte maçonnique*. Paris (Fédération Nationale catholique), 1934, 384 p., 10 fr.
577. Phusis (Maurice), *Classification universelle systématique et coordonnée des connaissances humaines*. Paris (Legrand), 1934, 114 p., 10 fr.
578. —, *Répertoire de bibliographie française de 1501 à 1930*. Fasc. I et II. En souscr. Paris (Letouzey et Ané), 1934, 60 fr.
579. Tesnière (Lucien), *Petite grammaire russe*. Paris (H. Didier. E. Privat), 1934, 176 p. rel. 37 fr. 50.
580. Weill (Georges), *Le journal. Origines, évolution et rôle de la presse périodique*. Coll. L'Evolution de l'humanité. Paris (Le Renaissance de Livre), 1934, XIX + 450 p. 40. fr.

T. N. M.

TABLA DE MATERII

ANUL VI, 1934

Articole, Studii, Traduceri.

	Pagina
<i>Augustin (Aureliu)</i> , Confesiuni. Cartea I, Cap. 7—8. Trad. de prof. G. Popescu-Zimnicea	41
<i>Bogdan (Damian P.)</i> , Despre documentele slavo-române din biblioteca Academiei Române	331
<i>Breazul (G.)</i> , Muzica primelor veacuri ale Creștinismului	411
<i>Coman (I.)</i> , Essai sur l'orphisme et le christianisme d'après Vittorio Macchioro. (Suite)	8,251
<i>Crainic (Nichifor)</i> , I. Mihălcescu, dascălul nostru, al tuturor.	219
<i>Crônț (Gheorghe)</i> , La jeunesse intellectuelle et les bases spirituelles de la paix	136
<i>Găldău (Diaconul F. M.)</i> , Din viața relig. a Statelor-Unite.	128
<i>Ionescu (Prof. univ. Șerban)</i> , Religia și filosofia	117
<i>Ivan (Iorgu D.)</i> , Arestarea, detențiunea preventivă și judecarea preoților în chestiuni penale, de către justiția laică	143
<i>Lebedev (Eugeniu)</i> , Tendințele fundamentale ale evangheliei IV-a. Trad. din rusește de Pandele Olteanu.	259
<i>Mihai (Niță M.)</i> , Un suflet în căutare de sine	36
<i>Negoiaș (Diac. T.)</i> , Bethlehem	446
<i>Pavel (Clement C.)</i> , Sportul și morala	356
<i>Popescu-Mălăești (Prof. pr. I.)</i> , Studii și comentari, Psaltirea în versuri	223
<i>Popescu (Prof. Teodor M.)</i> , Studenți nomazi	325
" " " Apelul „Razelor de Lumină”	407
" " " Notă la articolul „Studenți nomazi”	461
<i>Popescu (Pr. Victor N.)</i> , În amintirea unui incinerat: Paul Zarifopol	349
<i>Răuțescu (Preot I.)</i> , O diată din 1803	256
" " " Formalitățile pentru hirotonia unui preot, acum 100 de ani	453
<i>Rovența (Preotul Haralambie)</i> , Biblia în lectura zilnică	3
<i>Săndulescu-Godeni (Const.)</i> , Sensul cuvântului epistemologie.	141
<i>Simonescu (Dan)</i> , În legătură cu Noul Testament bulgar, tipărit la Buc., 1828. — Noul contribuțiuni.	353
" " " , Iarăși despre Noul Testament bulgar, tipărit la București, 1828	459
<i>Ștefănescu (Nicolae I.)</i> , Câteva observațiuni asupra textului Sf. Scripturi în exegeza patristică	121
<i>Udișteanu (Dionisie I.)</i> , Mănăstirile și seminarul monahal. (Contribuții la istoria școalelor călugărești)	20

	Pagina
<i>Manolache Teodor (N.)</i> , Campanii universitare în Franța și Elveția	166
„ „ „ „ Moartea președintelui Comisiunii ecumenice a tineretului	374
„ „ „ „ Spre recunoașterea autocefaliei Bisericii bulgare	471
„ „ „ „ Situația Bisericii ortodoxe din Ungaria	472
„ „ „ „ Statistica bisericească a Berlinului	473
„ „ „ „ Statistica bisericească a Statelor-Unite	474
„ „ „ „ Școlile duminicale din Statele-Unite	474
<i>Negoiaș (Diac. At.)</i> , Din Palestina	64
<i>Olteanu (P.)</i> , Un calendar ortodox în limba polonă	164
—, Starea de spirit în universitățile germane. (După o corespondență din Berlin)	65
<i>V. (Em.)</i> , Congresul internațional al cinematografului educativ și didactic	288
<i>Zernov (Dr. N.)</i> , Mișcarea ecumenică. Zece ani de acțiune în câmpul unirii Bisericilor (Răsărit și Apus). Traducere de Nicolae Ioniță	278

Recenzii.

<i>Alivizatos (Amilcar S.)</i> , Există canoane dogmatice? (ἱεράρχοις δογματικοὶ κανόνες;) (<i>Gheorghe Cronț</i>)	380
<i>Antonescu (G. G.)</i> , Realitatea școlară și principiile pedagogice (<i>I. L.</i>)	486
<i>Belot (Emile)</i> , Enseignements de la cosmogonie moderne (<i>Virgil Godeanu</i>)	293
<i>Berdiaeff (Nicolas)</i> , L'homme et la machine (<i>D. Naumescu</i>)	182
<i>Breazul (G.) și Drăgoi (Sabin V.)</i> , Carte de cântece pentru clasa I secundară de băieți și fete; idem pentru clasa II...; idem pentru clasa III...; <i>Breazu (G.)</i> , Carte de cântece pentru clasa IV-a (<i>Teodor N. Manolache</i>)	290
—, Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, fasc. 75 (<i>Dan Simonescu</i>)	376
—, Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, anul XXV (1932), fasc. 71—74: <i>N. Ghika Budești</i> , Evoluția arhitecturii în Muntenia și în Oltenia (partea a treia) (<i>Dan Simonescu</i>)	375
—, Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, fasc. 76 și 77 (<i>Dan Simonescu</i>)	477
<i>Drăghiceanu (Virgiliu N.)</i> , Mitropolia Târgoviștei (<i>Dan Simonescu</i>)	68
<i>Fleury (Jean)</i> , Recherches historiques sur les empêchements de parenté dans le mariage canonique des origines aux fausses décrétales (<i>Iorgu D. Ivan</i>)	79
<i>Florovski (G. V.)</i> , Despre cultul sofii, înțelepciunea lui Dumnezeu (<i>M. Rudecki</i>)	184

<i>Fritz (Ortlepp)</i> , Luptele din regiunea Bran și Dragoslavele. Traducere din limba germană de Preot I. Răuțescu (<i>Dan Simonescu</i>)	170
<i>Georgescu (Ioan)</i> , Cântece din umbră (<i>Iuliu Streață</i>)	174
<i>Georgiade (C.)</i> , Psihologia gândirii copilului (<i>V. Godeanu</i>)	291
<i>Godeanu (Virgil)</i> , Filosofia Religiei după Maurice Blondel (<i>N. Chișescu</i>)	172
—, Der Heliand. Volksmissionarische Hefte (<i>T. M. P.</i>)	483
<i>Heydt (von der)</i> , Die evangelische Bewegung in Oesterreich (<i>T. M. P.</i>)	485
<i>Hieronymus (Eusebius)</i> , Două epistole pastorale către Ne- poțian și Rustic despre datoriile preoților și ale monahilor. Traducere din latinește de G. I. Popescu-Zimnicea (<i>Virgil Godeanu</i>)	82
<i>Hooft (W. Visser 'T)</i> , Le catholicisme non-romain (<i>Const. C. Pavel</i>)	180
<i>Loisy (Alfred)</i> , Y a-t-il deux sources de la Religion? (<i>Const. C. Pavel</i>)	177
<i>Macchioro (Vittorio)</i> , Zagreus, Studi intorno all'Orfismo (<i>I. Coman</i>)	70
<i>Mercier (Eugène)</i> , La spiritualité byzantine (<i>Gheorghe Cronț</i>). <i>Mihailovici (Diacon Paul)</i> , Mărturii românești din Bulgaria și Grecia (<i>Damian P. Bogdan</i>)	479
<i>Mihălcescu (Preot Ioan) și Popescu-Zimnicea (Gh.)</i> , Prohodul Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, revăzut după textul grecesc (<i>N. Chișescu</i>)	170
<i>Mihălcescu (Preot I.) și Vasilescu (Emilian)</i> , Educația morală prin lecturi. Vol. I (<i>N. Chișescu</i>)	172
<i>Mourta (Jean de)</i> , Le catholicisme de la Maison d'Atriche et des Hongrois (<i>Nic. M. Ghinea</i>)	488
<i>Pesch (Christianus)</i> , Compendium theologiae dogmaticae, t. II, ed. 5 (<i>T. M. P.</i>)	379
<i>Piganiol (André)</i> , L'empereur Constantin (<i>I. Coman</i>)	74
<i>Răuțescu (Preot Ioan)</i> , Mănăstirea Aninoasa din județul Mus- cel (<i>Dan Simonescu</i>)	168
<i>(Reinstadler Seb.)</i> , Elementa philosophiae scholasticae, 2 vol., ed. 15 (<i>T. M. P.</i>)	377
<i>Savin (Ioan Gh.)</i> , Iconoclaști și apostati contemporani (<i>Ștefan Matache</i>)	69
<i>Simedrea († Tit)</i> , Tetraevanghelul vistiernicului Matiaș (<i>Dan Simonescu</i>)	475
<i>Titov (Prof. Pr. T.)</i> , Situația Bisericii ortodoxe orientale în prezent (<i>Dem Bejan</i>)	292

MENȚIUNI CRITICE

Abauzit (Frank) , La pensée du Père Laberthonnière (<i>Emilian Vasilescu</i>)	386
Athayde (Tristan d') , Fragments de sociologie chrétienne (<i>Emilian Va- silescu</i>)	193

	Pagina
Berdeaev (Nicolae), Creștinismul și activismul omului (<i>Emilian Vasilescu</i>)	296
Berdiaeff (Nicolae), Marxismul și religiunea, trad. de <i>Virgil Godeanu</i> și <i>Pr. D. Cristescu</i> (<i>Emilian Vasilescu</i>)	295
Bergson (Henri), La pensée et le mouvement (<i>Emilian Vasilescu</i>)	386
Brière (Ives de la), Eglise et paix (<i>V. Godeanu</i>)	186
Brugelles (Raul), Introduction à une sociologie thomiste (<i>Emilian Vasilescu</i>)	387
Buricescu (Ion F.), Misterele sufletului omenesc (<i>Emilian Vasilescu</i>)	298
Chevalier (L. Le), La morale de Leibniz (<i>Virgil Godeanu</i>)	84
Cioran (Emil), Pe culmile disperării (<i>Emilian Vasilescu</i>)	298
Coman (Jean), Le rapport des idées égyptiennes et orphiques sur le sort de l'âme dans l'au-delà (<i>Emilian Vasilescu</i>)	490
Ferri (Enrico), Sociologia criminală... Studiu sintetic de <i>Petre Ionescu-Muscel</i> (<i>Emilian Vasilescu</i>)	301
Festugièrre (A. J.), L'idéal religieux des grecs et l'évangile (<i>Virgil Godeanu</i>)	87
Feuling (D.) et Krenier (R.), La phénoménologie (<i>Virgil Godeanu</i>)	86
Firu (General Doctor C.), Misterul morții (<i>Emilian Vasilescu</i>)	385
Folliet (Joseph), Le droit de colonisation (<i>Emilian Vasilescu</i>)	193
Georgescu (Nicolae St.), Doctrina morală după Clement Alexandrinul (<i>Emilian Vasilescu</i>)	189
Goyau (Georges), Eglise et la guerre (<i>Virgil Godeanu</i>)	186
Haessle (Joannes), Le travail (<i>Emilian Vasilescu</i>)	192
Ionescu (Șerban), O dispută creștino-filosofică (<i>Virgil Godeanu</i>)	82
Ionescu (Prof. univ. Șerban), Mișcarea social-creștină în Biserica ortodoxă română (<i>Emilian Vasilescu</i>)	384
Jolivet (Régis), Saint Augustin et le neo-platonisme chrétien (<i>Virgil Godeanu</i>)	84
Kant (Immanuel), Critica rațiunii practice Trad. de <i>Dumitru Cristian Amzăr</i> și <i>Raul Vișan</i> (<i>Emilian Vasilescu</i>)	385
Koeberlé (A.), Nouveau traité de la liberté chrétienne (<i>V. Godeanu</i>)	188
Krakowski (Eduard), Plotin et le paganisme religieux (<i>Virgil Godeanu</i>)	85
—, La philosophie tchécoslovaque contemporaine (<i>Emilian Vasilescu</i>)	387
„Les Moralistes Chrétiens“, <i>Maurice Blondel</i> (textes et commentaires) (<i>Virgil Godeanu</i>)	187
Loisy (Alfred), Y a-t-il deux sources de la religion et de la morale? (<i>Virgil Godeanu</i>)	86
Lungulescu (I. N.), Sufletul în cultura contemporană (<i>Emilian Vasilescu</i>)	299
Maire (Gilbert), William James et le pragmatisme religieux (<i>Virgil Godeanu</i>)	85
Maritain (Jacques), Du régime temporel et de la liberté (<i>V. Godeanu</i>)	188
Palhoriès (F.), L'héritage de la pensée antique (<i>Virgil Godeanu</i>)	87
Poussain (Maurice), L'éducation populaire et le socialisme (<i>Emilian Vasilescu</i>)	192
Rabeau (Gaston), Dieu, son existence et sa providence (<i>Emilian Vasilescu</i>)	491
Rădulescu-Motru (C.), Ideologia statului român (<i>Emilian Vasilescu</i>)	191
Rășcu (I. M.), La Liseux, cu Sfânta Tereza (<i>Emilian Vasilescu</i>)	489
Rideau (Albé Emile), Les rapports de la matière et de l'esprit dans le bergsonisme. Le Dieu de Bergson (<i>Virgil Godeanu</i>)	86
Roșca (D. D.), Existența tragică (<i>Emilian Vasilescu</i>)	297
Săndulescu (Gh. C.), Concepția creștină despre proprietate și dușmanii ei (<i>Emilian Vasilescu</i>)	190
Simon (Ives), Critique de la connaissance morale (<i>Emilian Vasilescu</i>)	191
Temps (Le), Tineretul de azi. Trad. de <i>Petre V. Haneș</i> (<i>Emilian Vasilescu</i>)	300

<i>Cronț (Gheorghe)</i> Documentările unui critic improvizat	41
„ „ Răspuns sentințelor D-lui Ion V. Georgescu	848
<i>Georgescu (Ion V.)</i> , La sfârșitul unei discuții	199

<i>Le Christianisme Social</i> , Janvier 1924 (V. G.)	108
" " " , Févr. Mars 1934 (V. G.)	206
" " " , Avril 1934 (V. G.)	206
<i>Il Diritto Ecclesiastico</i> , An. XLV, Ian. 1934 (I. I.)	207
" " " , An. XLV, Febbraio-Marzo, 1934, Nr. 2-3 (I. I.)	311
" " " , An. XLV, Aprile 1934, Nr. 4 (I. I.)	312
<i>Irénikon</i> , No. 5-6, Novembre-Décembre 1933 (V. G.)	107
" Tome XI, Nos 1-2, 1934, Janvier-Avril (I. I.)	309
" Tome XI, No. 3, Mai-Juin 1934 (N. I. C.)	310
" Tome XI, No. 4 Juillet-Août 1934 (F. C.)	395
<i>Jeunesses du Monde</i> , 1-re année, Nr. 5, Septembre-Octobre (T. N. M.)	395
<i>Luthertum</i> , 45. Jahrgang (T. M. P.)	504
<i>Oecumenica</i> , 1-re année, Vol. I, Nr. 1, Mars 1934 (T. N. M.)	307
" " " , 1-re année, Vol. I, Nr. 2, Juin 1934 (T. N. M.)	394
<i>Orient und Occident</i> — Staat, Gesellschaft, Kirche — (T. N. M.)	308
<i>Protestantische Rundschau</i> , 11 Jahrgang, April 1934, Heft 2 (D. N.)	208
<i>Revue Apologétique</i> , Janvier 1934 (V. G.)	108
<i>Revue de Métaphysique et de Morale</i> , Janvier 1934 (V. G.)	107
<i>Die Wartburg</i> , 33 Jahrgang, Februar 1934, Heft 2 (D. N.)	310
" " " , März 1934, Heft 3 (D. N.)	207
" " " , April 1934, " 4 (D. N.)	208

Buletin Bibliografic p. 109, 210, 314, 397, 510.

INDICE ALFABETIC

<i>Bejan (Dem.)</i> , 60, 292.	<i>Ionită (Nicolae)</i> , 61, 62, 63, 97,
<i>Bercuş (C.)</i> , 304.	278, 286, 287, 370, 372, 373, 392.
<i>Bodogae (Teodor)</i> , 271.	<i>Ispir (Prof. V. G.)</i> , 99.
<i>Bogdan (Damian P.)</i> , 331, 479,	<i>Ivan (Iorgu D.)</i> , 79, 143, 203, 207,
508.	309, 311, 312, 507.
<i>Breazul (G.)</i> , 411.	<i>Lancrânjan (I.)</i> , 487.
<i>Busuioc (Gh.)</i> , 367.	<i>Manolache (Teodor N.)</i> , 44, 104,
<i>Chişescu (N. I.)</i> , 170, 172, 310.	105, 106, 109, 152, 160, 164,
<i>Coman (I.)</i> , 8, 70, 74, 251.	165, 166, 210, 212, 267, 290,
<i>Constantinescu (Fl.)</i> , 57, 98, 103,	305, 307, 308, 314, 315, 365,
204, 276, 305, 306, 368, 392,	394, 395, 397, 400, 464, 471,
393, 395.	472, 473, 474, 510, 512.
<i>Crainic (Nichifor)</i> , 219.	<i>Matache (Ştefan)</i> , 69.
<i>Cronţ (Gheorghe)</i> , 88, 136, 380,	<i>Miclea (Silviu)</i> , 98.
382, 491.	<i>Mihai (Niţă M.)</i> , 36, 503, 504.
<i>Diacon (Ioan G.)</i> , 162.	<i>Naumescu (D.)</i> , 182, 207, 208.
<i>Găldău (Diaconul F. M.)</i> , 128.	<i>Negoiaş (Diac. At.)</i> , 64, 446.
<i>Georgescu (Ion V.)</i> , 194.	<i>Olteanu (Pandele)</i> , 164, 259.
<i>Georgescu (N. Şt.)</i> , 110.	<i>Pavel (Clement C.)</i> , 356.
<i>Ghinea (Nic. M.)</i> , 488.	<i>Pavel (Const. C.)</i> , 177, 180.
<i>Godeanu (Virgil)</i> , 82, 83, 84, 85,	<i>Popa (Victor Ion)</i> , 272.
86, 87, 107, 108, 186, 187, 188,	<i>Popescu Zimnicea (G.)</i> , 41.
200, 206, 291, 293.	<i>Popescu-Mălăeşti (Prof. Pr. I.)</i>
<i>Ionescu (Prof. univ. Şerban)</i> , 117.	223.

- Popescu (Prof. Teodor M.)*, 325, 377, 379, 407, 461, 483, 485, 501, 504, 506.
Popescu (Preot Victor N), 349. *R.*, 501.
Răuțescu (Preot I.), 256, 453.
Raze de Lumină, 59.
Rovența (Preot Haralambie) 3.
Rudecki (M.), 184.
Săndulescu-Godeni (Const.), 141.
Simonescu (Dan), 68, 168, 170, 353, 375, 376, 459, 475, 477,
- Ștefănescu (Nicolae I.)*, 121.
Streajă (Iuliu), (Lăudatu Vasilescu), 174.
Tăslăoanu (Victor), 467, 469.
Udișteanu (Dionisie I.), 20.
† Vartolomei al Râmnicului, 100.
Vasilescu (Emilian), 189, 190, 191, 192, 193, 202, 205, 288, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 310, 384, 385, 386, 387, 393, 394, 490, 491.
Vintilescu (Pr. Petre), 101.

ERATĂ

La pag. 460/56, rândul 21 de sus în jos, să se șteargă cuvântul : *atât*.

Aceiași pagină, în ultimul rând de jos (Nota 2), în loc de : *la dela Londra Petersburg*, să se citească : *la Londra dela Petersburg*.

La pagina 461/57, în rândul 2 din articolul „Notă la articolul” *Studenți nomazi*, în loc de : *comentar*, să se corecteze : *comentator*.

RAZE DE LUMINĂ

REVISTA STUDENȚILOR ÎN TEOLOGIE
DIN BUCUREȘTI

Apar 5 numere pe an; fiecare număr are 64-102 pagini

CUPRINZAND: Articole, Traduceri, Studii critice, Cronică internă și externă, Recenzii, Revista Revistelor, Buletin Bibliografic.

REVISTA primește colaborarea studenților și a tuturor celor cari încadrează scrisul lor în sferile preocupărilor ei.

Colaboratorii sunt rugați să binevoiască:

A nu trimită articole sau recenzii lungi.

A scrie, pe cât se poate, despre chestiuni de interes mai general, evitând pe cele prea speciale.

A scrie citeț și corect, pe sferturi de coală și pe o singură parte a hârtiei, cu deosebită atenție la ortografie, pentru forma cuvintelor străine și pentru stil în general.

A evita prescurtările neobișnuite în publicistică, provincialismele neliterare, expresiile neestetice, cuvintele de formație proprie.

A cita complet și corect lucrările folosite.

A reciti totdeauna ceea ce au scris.

Aceasta, pentru a ușura munca de redacție și de corectură tipografică.

REDAȚIA. Manuscrisele și orice corespondență ce privește redacția, precum și revistele în schimb, se vor trimite pe adresa: Revista RAZE DE LUMINĂ, Biblioteca Facultății de Teologie din București-Palatul Universității.

Secretar de Redacție: TEODOR N. MANOLACHE

ADMINISTRAȚIA. Pentru tot ce privește administrația (Abonamente, etc.), interesații se vor adresa la Secretariatul Facultății de Teologie, pentru Revista RAZE DE LUMINĂ.

ABONAMENTE : { Pentru un an 100 Lei
Pentru încurajare și susținere
dela 200 Lei

Abonamentele se fac oricând, numai dela n-rul 1 al fiecărui an.

Se găsesc de vânzare la Administrație colecții din anii I-V.

In București, revista se poate cumpăra dela librăriile „PAVEL SURU” și „CARTEA ROMANEASCĂ”.

CITIȚI ȘI RĂSPANDIȚI
VIITORUL

Cea mai bună revistă bisericească și didactică independentă,
care luptă pentru interesele generale ale Bisericii.

Director: D. G. BOROIANU

REDACȚIA:
IV Buc. Str. Negustori, 17

Apare de două ori pe lună
Abonamentul: pe un an
200 Lei

ADMINISTRAȚIA
IV Buc. Str. Negustori, 17

CITIȚI

Exemplarul
Lei 20

GÂNDIREA

Exemplarul
Lei 20

Cea mai bună revistă românească.

Apare odată pe lună.

REDACȚIA:
Nichifor Crainic, Str. Polonă, 38
BUCUREȘTI III

ADMINISTRAȚIA:
Strada Domnița Anastasia, 16
BUCUREȘTI I

Abonamente: 1 an 200; pentru autorități: 1000 lei anual.

CITIȚI ȘI RĂSPÂNDIȚI ÎN POPOR

DUMINICA ORTODOXA

Foaie săptămânală a cercului

„IA ȘI CITEȘTE“

REDACȚIA:
Pr. I. Popescu-Mălăești
Str. Carol Davila, 89
București VI

ABONAMENTUL:
Cel puțin 60 lei.

ADMINISTRAȚIA:
Pr. N. Runceanu
Diacon Gh. I. Soare
Bis. Sf. Vineri-Hereasca
București II

RĂSPÂNDIȚI

MUNCA LITERARĂ

Una dintre cele mai bune reviste literare, de
critică, informație, artistică
și culturală.

ABONAMENTE: 100 lei anual.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

IOAN GEORGESCU, Str. General Fălcoianu, 36

București II, Tel. 3.7438

CITIȚI

BISERICA ORTODOXĂ

Revista oficială a Bisericii ortodoxe române.

Tipografia CARȚILOR BISERICEȘTI, — C. 935.